

ISSN 2217-2017
UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година VIII

Број 14

јул – август – септембар 2017

Алма

ИЗДАВАЧ

Алма

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

КОРИЦЕ

Дејана Јовановић

ФОТОГРАФИЈА

Гордан Ћосић

ШТАМПА

„Пресинг“, Младеновац

Рукописи се не враћају

Данко Стојнић: „Бедуин Ками“

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2017. годину (за штампано издање): 2.900 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА

Љубомир И. Милутиновић: ЗНАЧАЈНО ДЈЕЛО ИЗ КОМПАРАТИВНЕ ФОЛКЛОРИСТИКЕ (<i>Библија и српска епика</i> , Будимир Алексић)	7
Милутин Ђуричковић: ГЕНЕРАЦИЈСКИ ПРОЈЕКАТ (<i>Нова српска драма</i> , приредио Зоран Ђерић)	15
Милијан Деспотовић: ОТВАРАЊЕ ИДЕНТИТЕТА (<i>Колекција споредних размишљања о оцу</i> , Данко Стојнић)	18
Милица Јефtimiјевић Лилић: ПОДЕЉЕНОСТ БИЋА ... (<i>Индијанци небом лете</i> , Брано Нешковић)	21
Радомир Мићуновић: ТРАГАЊЕ ЗА ТАЈНАМА (<i>Тајне и трагања</i> , Љиљана Стошић Марковић)	28
Милан С. Димитријевић: ЧАРОБНИ СВЕТ ПРЕДМЕТА (<i>Предмети</i> , Илиана Илиева)	32
Милутин Ђуричковић: ЛЕПЕЗА РАДОСТИ (<i>Пицама за жирафу</i> , Ђуро Маричић)	37
Милица Јефtimiјевић Лилић: МИТСКО, МЕТАФИЗИЧКО И СТВАРНО У ПОЕЗИЈИ АЈТЕН МУТЛУ (<i>Духовни круг</i> , Ајтен Мутлу)	41
Даница Столић: ТЕЖЊА КА ХАРМОНИЈИ СВЕТА (<i>Песму нема ко да напише</i> , Весна Кљајић)	45
Драгана Ћатић: СКИТНИЦА СТИХОВА СА СУНЦЕМ У ОЧИМА (<i>Сунце у очима песме</i> , Милка Мира Грчић)	49
Миленко Д. Ћировић Љутички: НЕОБИЧНО У ОБИЧНОМ (<i>Кућа на далеком брду</i> , Миленко Шарац)	55

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Миљана Игњатовић Кнежевић: <i>Анатомија страха</i>	58
Маја Ковачевић-Савић: <i>Можда си то била ти</i> , Ангелина	60

Данило Марић: Чемерика : Том I	62
Надежда Михајловић: Месингана лула	64
Александар Станковић: Сенека	66
Асрор Алајаров: Моћ огледала	68
Перица Јокић: Изразито добре приче	72
Бојана Николетић: Минти, Ноло и остали	74
Рада Лекић: Опсенар	77
Данијел Пиксијадес: Свечаност воде	79
Гордана Сувајац: Дневник моје душе	81
Милан Шарац: Кућа на далеком брду	83
Ратко Дангубић: Црвени тепих	85
Мирослав Средановић: Ренесанса без хуманизма	87
Милко Стојковић: Мисли на раздељак	89

ИЗ РУКОПИСА

Перица Јокић: Име	92
Јасмина Малешевић: Несташни календари	93
Сретен Петковић: Смиљански Никола у великој Пешти	95
Љиљана Рим Живковић: Отац мој	97
Мирослав Стаменковић: Први утисак	99
Милан Тодоров: Умиривање виска	101
Станимир Трифуновић: Соба мојих родитеља	106
Андрија Вујачић Расточки: Сања како жубори	108
Омер Ибрахимагић: Фењер	110
Милица Јефтимјевић Лилић: Неразрешене љубави!	112
Весна Радовић: Над Призреном су некад звонила многа звона	114
Милен Миливојевић: Зидови имају уши	116
Ђорђе Оташевић: Необавезна веза	118
Деана Саиловић: Ваннаставне активности	120
Александар Чотрић: Стране инвестиције	122

НОВИ ГЛАСОВИ

Желимир Драгић: Тражим оно чега нема	125
Мариола Пантелић: Последњи танго	131

Марко Вујовић: <i>Објешене очи</i>	134
Милован Ђокић: <i>Вртларство</i>	136
Војкан Живојиновић: <i>Залуд је успављујем</i>	138
Анђела Пековић: <i>Умјесто очију – симбол</i>	140
Тијана Ракочевић: <i>Залог</i>	142
Маја Ранчић: <i>Прозор</i>	144

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Ибрахим Елсаиед: <i>Лењи магарац и безобразни миш</i> (Јелена Радуловић) ..	147
Дагине Аигнед: <i>Посматрач</i> (Превела с енглеског Јелена Радуловић) ...	149
Станка Бонева: <i>Ја сам вода</i> (Превео М. С. Димитријевић)	151
Анка Михаела Брума: <i>Бесконачна љубав</i> (Превела Јелена Радуловић)	153
Сантјаго Б. Вилафаниа: <i>Велики нетак</i> (Превела Јелена Радуловић)	155
Ролф Допенберг: <i>Камење у шипражју</i> (Превела Дијана Ђуричковић)	157
Павлина Јосева: <i>Висока катедрална ноћ</i> (М. С. Димитријевић)	159
Ана Маљихон: <i>Пужеви и бубе</i> (Превео Јарослав Комбиљ)	161
Евгенија Маринчева: <i>Фланел</i> (Превео М. С. Димитријевић)	163
Маргарет Одрискол: <i>Шах-мат</i> (Превела Милица Митић).....	164
Хада Сендо: <i>Ноћ Битуна</i> (Превела с рукуг Валентина Новковић).....	166
Јури Талвет: <i>Немачка</i> (Превела с енглеског Јелена Радуловић)	168
Мин Трит Фан: <i>Хаику</i> (Превела с енглеског Јелена Радуловић)	170
Рокиах Хашим: <i>Хвала ти, Боже</i> (Превела Јелена Радуловић)	171
Далила Хиаоуи: <i>Викенд</i> (Превела с енглеског Милица Миљковић)	173
Иван Христов Рудин: <i>Даљине</i> (Превео М. С. Димитријевић)	175
Сатис Шроф: <i>Хајдегеров трилогија</i> (Превела Смиљана Пиксијадес)	177
Московски Клуб афористике (Превела с руског Алма Оташевић)	180
Жарко Петан: <i>Седма уметност</i> (Превео Александар Чотрић)	188

РАЗГОВОРИ

Драгана Лилић: <i>У књижевности је завладала монотонија (Разговор с књижевницом Русијом Маринковић)</i>	191
---	-----

О КЊИГАМА

Зоран Спасојевић Паске: „Дан за ноћну птицу“

Љубомир И. Милутиновић

ЗНАЧАЈНО ДЈЕЛО ИЗ КОМПАРАТИВНЕ ФОЛКЛОРИСТИКЕ

(Будимир Алексић, *Библија и српска епика*, Никшић: Институт за српску културу, 2016)

*„Народни стих је био и
остао драгоцјени дурбин од би-
љура, чаробни прозор на очима и
на души, који открива праве и
велике путеве људском досто-
јанству и чудесну моћ наше ри-
јечи“*

1. На заласку 2016. године појавила се књига *Библија и српска епика* др Будимира Алексића, професора српског језика и књижевности у Богословији Светог Петра Цетињског на Цетињу. Књига коју представљамо, а издавач је недавно основани Институт за српску културу у Никшићу, и те како ће добро доћи наставницима и студентима филолошких и филозофских факултета на Одсеку за српски језик и књижевност. Та невелика (213 страница) Алексићева монографија, како је карактерише аутор, састоји се од *Предговора* и главног текста раздијељеног у поглавља *Уводна разматрања*, *Библијски текстови и усмена књижевна ријеч у Срба*, *Библијски тематски оквири и српско усмено стваралаштво*. Уз то, као неизоставни додаци главном тексту, слиједе *Закључак*, *Библиографија*, *Извори и литература*, *Списак скраћеница за називе*. Свако поглавље има своју унутрашњу структуру и чини је више аутономних тематских цјелина које разрађују одређена подручја обиљежена насловима поглавља и имају своје поднасловe.

Алексић у *Предговору* истиче да је његов циљ био да прикаже „на који начин су библијски мотиви и теме постајали и опстајали као засеб-

на и нова тематско-сижејна основа специфичне народне интерпретације“.

У Уводним разматрањима ријеч је о творачкој моћи библијских тема које се не могу заобићи не само у хришћанској религији него и у народној и писаној литератури. Аутору је као основ послужила *Библија*, *Књига над књигама*, „царица свих књига“, као фундамент на који се „наслања читава српска грађевина“. *Библија*, *Свето писмо*, зборник је старохеврејских светих књига које признају и хришћанске цркве. *Библију* чини *Стари завјет*, писан највећи дијелом на старохеврејском језику, мањим на арамејском, и *Нови завјет*, писан углавном на грчком језику.

2. Библијске теме и мотиви у народној књижевности од њеног постанка били су извор инспирација, а божански закони пожртвованости за друге, односно љубави према Богу и ближњем, дубоко су уткани у наше народно стваралаштво. Главни мост између *Библије* и српске народне поезије изградила је Црква, а присуство библијске етике очигледно је у врхунским личностима српског епског стваралаштва, попут цара Лазара, Бановић Страхиње, Марка Краљевића, Косовке дјевојке и многих других.

На човјекову вјечиту обузетост: *Шта би човјек требао чинити да би чинио добро* одговор се могао пронаћи у *Библији*. Представљен је у врлини и самодисциплини те разликовању доброг од лошег и потпуно је разумљиво да је веома снажно дјеловао на цјелокупну литературу, те тако и на народну књижевност. Све наведено, уз мноштво сазнања, као и других питања, доноси књига *Библија и српска епика*, истовремено презентујући поруке са високим дометом сазнања о нашој свеукупној судбини.

Алексић подсећа да је *Књига над књигама* ослонац на који се „наслања читава српска књижевна грађевина“ илуструјући то примјерима у пјесничким дјелима *Служба Светом Сави* Теодосија Хиландарца, *Крстом ограђени* Григорија Рашког, *Слово љубве* деспота Стефана Лазаревића, *Песма Богородици* Димитрија Кантакузина и *Стихире молбене престој Богородици* Монаха Јефрема. Међутим, аутор иде и корак даље и тумачи како су библијска учења остајала и сачувала се и у осталим облицима народног стваралаштва, као што су пословице, легенде, приповијетке итд.

С посебном пажњом говори се о преводу *Библије* на српски језик, християнизацији Срба, њиховом оцрковљењу и остацима паганских

вјеровања. Поред осталог, аутор наводи да су Срби хришћанство примили посредством Византије, при чему је у том процесу од изузетног значаја била просвјетитељска улога Ћирила и Методија и њихових најбољих ученика Наума и Климента Охридског. Библијске теме у нашој епици, међутим, испреплетене су са претхришћанским, тј. паганским, а задатак њихове замјене хришћанским садржајима успјешно је обављала Црква. Међутим, српска црква је апсорбовала бројне појединости из паганске традиције давши им хришћанско обиљежје.

3. Ређају се појединачни мотиви библијске провенијенције уткани умом народног генија у усмено стваралаштво, а један од првих је мотив жртве и жртвовања обрађен у поглављу *Епска транспозиција библијског поимања жртве*. Народна пјесма *Пропаст царства Српскога* (Вук II, 46) симболички обједињује вијест коју од Богородице носи Свети Илија кнезу Лазару са поруком о опредјељењу за једно царство – земаљско или небеско. Аутор наводи библијски примјер истог мотива са питањем које је Бог поставио израиљском народу (Мој. 30, 15–19). Уједно ово је наговјештај косовске трагедије посредован кроз библијско пророчанство. Кнез Лазар се опредјељује за небеско царство свјесно се жртвујући. Уз њега ће свјесну жртву поднијети и Милош Обилић, чиме ће се Лазар и Милош те остали косовски јунаци својим мучеништвом и жртвом привољети Христовој жртви. Надаље, свјесно се жртвује и госпођа Јелица у пјесми *Смрт војводе Пријезде* (Вук II, 84), јер скаче у Мораву са Пријездом господаром, уз ријечи:

*Волим с тобом часно погинути
нег љубити на срамоту Турке...*

У вези са наведеним стиховима аутор утемељено тврди да се „пјесма може сврстати међу велике умјетничке домете нашег усменог пјесништва“.

Слиједи интернационални мотив узиђивања људске жртве у темеље нове грађевине у пјесми *Зидање Скадра* (Вук II, 26). У основи пјесме је заправо старозавјетни мотив о жртвовању Аврамовог сина Исака (Мој. 22, 1–18). Старац Рашко је ову пјесму донио са дубоко прожетим мучеништвом младе Гојковице и Гојкове спремности да жртвује своју супругу и малољетног сина како би се утврдили темељи грађевине. Истовремено се у пјесму уграђује и мотив невјерства оличен у ликовима Гојко-

вичиних јетрвица и Гојкове браће, док Гојковичин потресни вапај да јој се остави прозор на дојкама подсјећа на још један мотив, тј. на страдање библијског Јова.

Мотив свјесне жртве присутан је и у пјесми *Женидба краља Вукашина* (Вук II, 25) у лику Момчилове сестре Јевросиме и у снази њене љубави према брату која надилази новозавјетну Христову заповијест *Љуби ближњега свога као самога себе*. Јевросима ће испоштовати братову жељу да се уда за крвника – краља Вукашина јер на тај начин тријумфује правда пошто ће Јевросима родити великог јунака Марка Краљевића. Праведна казна библијске интонације стићи ће неправедну Видосаву (уп. Мт 7, 2). Дакле, у пјесми су сублимирани типични библијски мотиви: правде, љубави и жртве.

Међутим, једна од најљепших Вукових пјесама са мотивом Божије правде је пјесма *Урош и Мрљавчевићи* (Вук II, 34). Према ауторовим ријечима, у пјесми дејствује праведна Божија сила која опомиње да је једино исправно живљење – живљење за правду:

*Немој, сине, говорити криво
Ни по бабу, ни по стричевима,
Већ по правди Бога истинoга.*

Мајчине ријечи упућене Марку да се не руководи крвним сродством већ *по правди Бога истинoга* постале су уистину најузвишенији мотив правде у српској књижевности. Иначе, Марка Краљевића аутор сматра најпопуларнијим јунаком српске поезије јер је приказан као заточник правде са високим моралним квалитетима. Добар примјер за то су пјесме *Марко Краљевић укида свадбарину* (Вук II, 69), коју је Вук записао од Сљепице из Гргуреваца, и *Марко Краљевић познаје очину сабљу* (Вук II, 57). У првој Марко ослобађа дјевојке и младиће наметнутог свадбарског пореза који су морали давати Турцима (*Ко с удаје, тридесет дуката! Ко се жени тридесет и четири*). Изаплавши као побједник у двобоју са Арапином прекоморцем, Марко ће узвикнути:

*Гди дјевојка има за удају
Нека тражи себи господара,
.....*

*Отсад нема више свадбарине,
Марко за све свадбарину плати!*

Због учињеног високоморалног поступка, Марко је симбол заштитника слабих и нејаких, односно заштитника хришћанског морала, те га благосиља и мало и велико. Пјесма *Марко Краљевић познаје очину сабљу* приказује Марка као праведника, браниоца своје части и јуначког угледа у ситуацији када је принуђен да скине главу Турчину Мустаф-аги.

4. Посебно је значајна анализа пјесме коју је Вук насловио *Бог ником дужан не остаје* (Вук II, 5), а коју је Пушкин превео под насловом *Сестра и братъя*. Уз друге мотиве, ту је нарочито изражен мотив сестринске љубави, нарочито карактеристичан за српску традицију. Та љубав долази у страшна искушења, која се завршавају другим мотивима, као што су мотив жртвовања и мотив божије опомене и божије казне. Постоје злочини и злочини. Неки се злочини окајати могу, па ће их и Бог опростити, а неки се окајати не могу. У једној другој пјесми кумство је светиња која се ни по коју цијену не смије погизати, што опет одражава тај српски, хришћанством оплемењени, систем вриједности.

Ова пјесма доноси горе споменути мотив Божије правде. Наиме, младу Павловицу, која је крива за нарушавање основних етичких норми између брата и сестре Јелице, сустиже Божија казна – мори је болест девет година. С друге стране, невино настрадала Јелица бива овјенчана Божијом милошћу, што се види из стихова:

*Ђе је од ње капља крви пала,
Ондје расте смиље и босиље;
Ђе је она сама собом пала,
Ондје се је црква саградила.*

Павловицу, пак, стиже још страшнија Божија казна – не даје јој се могућност за покајање:

*Ал из цркве нешто проговара
Не ид' амо млада Павловице
Црква тебе опростити неће.*

Грешна Павловица страда кажњена казном библијских размјера, чиме ова пјесма постаје један од најбољих и најљепших примјера разобличавања грешника и избављања праведника:

*Ће је од ње капља крви пала,
Ондје расте трње и коприве;
Ће је она сама собом пала,
Језеро се ондје провалило.*

5. О сустизање Божије казне кривоклетника аутор расправља у пјесми *Наход Момир* (Вук II, 30) у којој невјерни кум Тодор (*Кум неверни, вера га убила!*) крши светињу кумства. Поред тога, присутан је и примјер жртвовања сестре за братом о којем аутор каже следеће: *Сестрински загрљај ће довести до Момировог погубљења, што Гроздана неће моћи да преболи, па ће се и она објесити поред мртвог брата*. Сличан мотив имамо у *Горском вијенцу*: сестра Батрићева убија се у болу за погинулим Батрићем Перовићем.

Карактеристичан мотив Божије казне лако се препознаје и у пјесми *Свеци благо дијеле* (Вук II, 1), који је присутан и у средњовјековној писаној књижевности, те је добар примјер прожимања истих мотива и у усменој и у писаној грађи. У пјесми се указује на снагу Божијих изасланика, на проповиједање Божанске ријечи и њено заступање у име хришћанства, те на захвалност Богу, јер је људска бића, пуна гријеха и незнања, вратио на прави пут. Будући у својој природи грешан, захваљујући Богу човјек има простора да се покаје. Мотив кајања присутан је у епским пјесмама *Марко Краљевић и кћи краља Арапскога* (Вук II 64), *Марко Краљевић и Муса Кесеџија* (Вук II, 67) и *Дијоба Јакишића* (Вук II, 98). Мотив праштања и добротољубља презентован је пјесмом *Смрт Јова Деспотовића* (Вук II, 91). Аутор сматра да Јово Деспотовић испуњава све захтјеве хришћанске новозавјетне етике, садржане у Христовим ријечима „Ко тебе каменом ти њега хљебом“. Надаље, аутор нас води ка мотиву поштовања родитеља (и старатеља) који своје исходиште има у библијској заповијести: *Поштуј оца својега и матер своју, да ти се продуже дани на земљи, коју ти да Господ Бог твој* (1. Мо. 20, 12) наводећи примјер пјесама *Опет Наход Симеун* (Вук II, 15) и *Марко Краљевић и бег Костадин* (Вук II, 61). У директној вези са тим је и мотив родитељског благослова и родитељске клетве који, такође, има исходиште у Библији.

6. У наставку књиге аутор говори о мотиву смиреноумља, Цркви – лађи спасења, о задужбинама – знамењима постојања, којима је испуњена како усмена поезија тако и библијска литература. Свакако, најљепши примјер наведених мотива је Вукова пјесма (у двије варијанте) *Зиданье Раванице* (Вук II, 35).

Аутор посебно указује на улогу крста и васкрсења, богослужења и и култа хришћанских светитеља, на примјерима пјесама са косовском тематиком. Доминирају часни крст и златна јабука, који се јављају на барјацима косовских јунака. Овом приликом издвојићемо само барјак Бошка Јутовића:

*На барјаку од злата јабука
Из јабуке од злата крстови
Од крстова златне ките висе
Те куцају Бошка по плећима.*

Молитве Богу и свецима, поетизација бесмртности људске душе, невјера или издаја и витештво јављају се као епске епизоде са теолошким ставом о том питању.

Библија и епска визија пакла анализирани су на примјеру пјесме *Огњена Марија у паклу* (Вук II, 4) у којој Огњена марија моли Бога да јој да кључеве од раја како би дошла у пакао да види мајку – *не би ли јој душу избавила*. Иначе, тема пакла је ријетко обрађивана тема.

У пуној мјери библијска метафора борбе између добра и зла, свјетлости и таме, појављује се у неисторијској пјесми *Цар Дуклијан и Крститељ Јован* (Вук II, 17), приказана кроз царску моћ и Божију свемоћ, а у основи симболише побједу хришћанства.

Поред претходно наведених тема и мотива са библијским исходом, има и других који су захваљујући истраживачу педантно и аналитички освијетљени, надахнуто и научно зрело образложени, а више-струко корисни за сваког проучаваоца Библије и српске народне епике.

7. Монографија *Библија и српска епика* др Будимира Алексића драгоцјена је, научно без замјерке утемељена, савремена и добродошла књига. У њој су освијетљени митови и легенде о Косову, као и схватање царства небеског у византијском и српском православљу. Монографија

је вриједан прилог испитивању српске поезије са аспекта компаративне фолклористике. У српској народној поезији практично нису заступљени директни библиизми, крилати изрази који би били директно преузети из Библије. Односи су овдје много суптилнији, па су захтијевали минуциозну анализу у смислу испитивања карактеристичних мотива који имају библијске паралеле. Па и ти заједнички мотиви прошли су кроз призму хришћанске традиције и специфичног преплитања српске паганске и хришћанске културе. Познато је да је српско православље од времена Светога Саве, а и прије њега, представљало својеврсну християнизацију старих обичаја, вјеровања и митолошких садржаја.

Да закључимо. Документарно пребогата, зналачки осјенчена религијским, филозофски разборита, етички мјерена и вреднована, те ослоњена на најбоље изворе, монографија др Б. Алексића *Библија и српска епика* је драгоцјена књига.

Данко Стојнић: „Чеховљев цвикер“ (2017)

Милутин Ђуричковић

ГЕНЕРАЦИЈСКИ ПРОЈЕКАТ

(Нова српска драма 2007-2015, Приредио Зоран Ђерић,
Нови Сад: Стеријино позорје, 2016)

Познати књижевник и театролог, др Зоран Ђерић, од недавно и главни уредник часописа *Сцена*, приредио је капиталан избор *Нова српска драма 2007-2015*, који обухвата драме Маје Пелевић, Филипа Вујосевића, Браниславе Илић, Петра Михајловића, Саше Вечанског, Љубише Вићановића, Олге Димитријевић и Божидача Кнежевића. У уводној напомени „Зашто нова српска драма“ приређивач наводи да је услед недостатка премијерних извођења домаћих аутора, Стеријино позорје 2007. године покренуло анониман конкурс за оригиналан домаћи драмски текст за ауторе који пишу на српском језику. Сваке године је проглашаван по један победник за протеклих девет година и испоставило се да је реч, углавном, о млађим драмским писцима, чије су драме већ инсцениране а неке то чекају.

Тако је настала ова позамашна и комплексна књига (стр. 373), која не представља антологију у класичном смислу већ пресек новијег драмског стваралаштва домаћих аутора. Према Ђерићевим речима, „за девет година пристигло је готово хиљаду драма“, а различити жирији имали су пуне руке посла. Награђени драмски текст објављиван је сваке године у часопису *Сцена*. Редослед аутора и драма у књизи је хронолошки – од првонаграђене до последње, односно 2015. године.

Сваки драмски текст отвара био/библиографија и фотографија аутора, са списком изведених, објављених, превођених и награђених драма. По томе се види да се заиста ради о врхунским ствараоцима који нису само писци, већ и театролози, драматичари и доктори наука са Одсека за теорију уметности и медија Универзитета у Београду и Факултета драмских уметности. Овом избору, иначе, претходила је антологија најновије српске драме *Предсмртна младост 1995-2005* (2006), чији су приређивачи Весна Језеркић и Светислав Јованов, а годину дана касније

појавио се и други том *Историја&Илузија*, са драмама аутора мало старије генерације (Д. Ковачевић, В. Огњановић, С. Копривица, Н. Ромчевић, Г. Марковић, С. Басара, М. Караклајић).

Различите форме и одлике савремене драме (апсурд, трилер, пародија, брехтовски приступ и др.), илуструју интензиван развој српске драматургије у последње две деценије. У својеврсном и луцидном поговору „Ново ишчитавање првонаграђених драма“, др Марина Миливојевић Мађарев даје кратке идејно-тематске, драматуршке и друге стваралачке особености о свакој заступљеној драми понаособ.

„И сада, након десет година од стварања иницијативе за конкурс, било би занимљиво подвући црту; истраживати какве су драме у тих десет година побеђивале на фестивалу Стеријино позорје, а какве на конкурс; каква је била рецепција драма награђених на конкурс након праизведбе; у којој мери и на који начин награђене драме репрезентују тенденције у српском позоришту; како оне унапређују домаће драмско стваралаштво итд.“ (стр. 356).

Драма Маје Пелевић „Можда смо ми Мики Маус“ поседује брз темпо и ритам, сажете реченице и смене реплика, које доприносе њеној енергичности и необичности, а говори о новом српском и грађанском друштву. Њена праизведба била је 2009. године на сцени „Раша Плаовић“ Народног позоришта у Београду, у копродукцији са Стеријиним позорјем, а у режији Матјажа Пограјца.

У драми „Роналде, разуми ме“ Филип Вујошевић разматра проблем људског међусобног отуђења исказаног у пословима радника у ресторану брзе хране „Мекдоналд“, који губе смисао за дружење и пријатељство. У драми „Тело“ Бранислава Илић се бави телом као предметом конфликта, односом деце и одраслих, као и мушкарца и жене. Драма је доживела праизведбу у театру „Пулс“ (2013) у режији Стевана Бодроже.

„Радничка хроника“ Петра Михајловића поседује одлике документарне драме. „Она говори о савременој друштвеној ситуацији о којој медији сваки час извештавају – дуготрајни штрајк радника фабрике која је пропала у покушају власничке трансформације“ (стр. 360). Њена праизведба била је у бањалучком Народном позоришту (2010) у режији Ане Ђорђевић.

Ратни злочини и нерасветљена политичка убиства налазе се у средишту драме „Рециклирани злочин“ Саше Вечанског, која на момен-

те поприма елементе трилерског и психолошког. „Одлазак у красни“ Војислава Савића представља типичну комедију и театар апсурда, чија тема обрађује однос власти и потчињених.

„Нечисте силе“ Љубише Вићановића баве се судбином писца Михајла Булгакова у крутом политичком систему и репресалијама, а први пут је изведена у Народном позоришту Ужице (2016) у режији Богдана Јанковића.

Олга Димитријевић у драми „Како је добро видети те опет“ обрађује жал за прошлим временима, те „настоји да преузме на себе ентузијазам и елан особен за ту генерацију, а који недостаје овом нашем безвољном, сумњичавом и циничном времену“ (стр. 364).

„Илустрована енциклопедија нестајања“ Божицара Кнежевића представља класичну комедију са мотивом забрањене љубави. Марина Миливојевић Мађарев с правом примећује утицаје Душана Ковачевића („Маратонци трче почасни круг“, „Радован Трећи“).

Ђерићев избор садржи све релевантне одреднице правог антологичарског подухвата -не толико због увида у одређени период и естетске критеријуме већ и због тзв. генерацијског и вредносног захвата, који нуди ново виђење и тумачење савремене српске драме од 2007. до 2015. године. Без обзира на идејно-тематску разноликост и жанровску разноврсност, заступљене драме ипак имају низ додирних и заједничких тачака у смислу трагања за новим изразом и значењем, имагинацијом и драматургијом.

Човек у садашњем времену и садашње време у човеку су круцијална питања и етичко-филозофске опсесије, које се на гротескан, поетичан и сваки други начин налазе у фокусу драмског интересовања многих писаца овог избора. Поједине драме са критичком нотом и актуелном тематиком („Рециклирани злочин“) потврђује општепознату истину да нема уметности која брже реагује на збивања у стварности од позоришта.

Истовремено, овај избор показује да је савремена српска драма у пуном стваралачком успону, да добија на свом квантитету и квалитету, те с правом можемо очекивати њено даље обогаћивање и жанровско узрастање.

Милијан Деспотовић

ОТВАРАЊЕ ИДЕНТИТЕТА

(Данко Стојнић, *Колекција споредних размишљања о оцу*, Београд:
Алма, 2016)

Тема Оца, у српској прози, није довољно обрађена, посебно не у времену када се пришло обрнутом смеру живота и „схватању“: Отац, то сам ја! А ко је отац оцу, ко његовом оцу, и тако у назад до белог орла¹ у седамнаестом колену (и даље), то мало ко зна.

Отац је пошао из јучерашњице ка сутрашњици, ми смо ту само данас. Поуке наших родословних промашаја, и незнања, већ дуго плаћамо, признајемо ли то? А шта чувамо (ни са крви то сви не успевају) од оца као амајлију?

Приповедач Данко Стојнић, теми оца, посветио је књигу „Колекција споредних размишљања о оцу“ у којој се сећањима на оца враћа, не само као „захвалан син“ већ су то сопствена и искуства других која је он као писац искористио да сагледа „испразност (...) са очевима. Отуда, психолошка и социолошка природа ових прича открива наш менталитет, што нам помаже да разумемо стварност у којој се данас налазимо. Јер, ни један догађај, ни једна ствар пак, није настала без свог оца. И где ту грешимо, па тамо где покушавамо да ми направимо оца који је, биолошки једино могао бити син свог оца, а то смо, коначно и ми!

Данко Стојић, приповедач од искуства, успео је да своје приче, чак и тамо где су сањане, изведе из реалности. Њихова аутентичност води свог читаоца кроз време, прилике и место наших очева у њему, почев од записа о „Мошином шалу“ до аутобиографског записа „Мој прилог о колекцији споредних размишљања о мом оцу“.

Приче су овосветне, мада су неки јунаци „спречени другим послом“ одсутни но, писац успева не да их васкрсне већ да смрти много

¹ Бели орао је наш предак у седамнаестом колену, рачунајући од првог лица (син) па у прошлост ка најстаријем – родоначелнику.

тога не да за право јер, ко може заборавити „лучке кафане“, поспане госте, и послепоноћно дрмусање конобара уз опаску: – Затворено је! Ајмо дома.“ – али и одговор: – Не можеш се наживети па то ти је!

У овим причама, писац покушава да својим јунацима обезбеди део пропуштеног живота, верујући да им тако враћа оно „одузето“, или су они одузели другима па негде затурили. Зато се, често, обрћу објашњења. Дијалози, монолози, да би све дошло на своје место. Дигресије које се темеље на психоанализи, писац користи да у породици као емоционалној и социјалној јединици види оца као брижника, ратника, боема, писца, филозофа, прељубника, „оца који уме да нервира сина“, али и свим оним што сан као пишчево „биће“ може да дозначи. Када су грехови у питању, они очеви „могли су се оправдати сопственим“. Таква врста психотерапије разрешила је многе унутрашње конфликте осим конфликта са смрћу.

„Очеве личне ствари“ („оцу су украли капут“) јесте прича о капуту, можда родословној кожи или каквој породичној реликвији, о (не)веровању одвајања духа од тела. „Сутрадан је умро. (...) Првих дана је било најтеже. Сви смо осећали празнину због очевог нестанка – празнину коју је мајка покушавала да испуни бесмисленим поступцима. Постављала је, на пример, тањир за оца, кувала му кафу, чак је разговарала са, ваљда његовом сени.“ Но „збуњујућа је магија реалности“, каже писац ове књиге, повезујући догађаје који су њему и оцу заједнички, у овом случају капут и железнички сат. Остајући у том капуту, писац иде даље са жељом да сазна ко је „очев отац“. Знатижеља је прешла време запуштености претходног колена и пишчев сусрет са својим дедом за кога је „целог живота веровао да је (...) умро после рата“, личи помало на родословни етноцентризам у коме се открива доста загонетности и свакодневне наде у богату заоставштину и наслеђе из чудних околности као што је „уговорени брак“. Но, генетика у родословљу, понекад проговара и из скрајнутости.

Ако потомцима не проговори отац, проговори „очев пас“, онај који је „укратко, пас проповедник и пас просветитељ у покушају“. У овој причи Данко Стојнић прилази бајковитости приповедања, да би истину из неутралних уста превео у наше уши. И тај пас има потомка у Белом псу, кога писац затиче у свом сну, у покушају да рашчивија предања ћакнуте бабе из комшилука. „Пребацио ми је – каже писац – да не раз-

мишљама о прецима, запостављама успомене, не посећујем гробље и цркву. (...) Шта ја такав очекујем од себе.“

Овде је писац из подсвесног дијалога отворио питање свесног памћења из наслеђа које је „све краће“. Савремен начин живота и мноштво (не)потребних информација, „којих је толико много да се не уме разазнати шта је важније. (...) Сензационално прикрива смисао. Гледано из све веће близине; губе се удаљене перспективе.“²

Да ништа у животу није безначајно, Стојнић показује причом „Маћеха (очева љубавница)“ која брине о малолетном дечаку после очеве смрти, који позно, сасвим, чита „очеву приповетку“, чији је мото: „Све време покушавам да вас не разумем.“ Оправдање не лежи у неприхватању виртуелног живота већ стварног у коме није могуће заобићи његов смисао. Зато, „очево писмо“ у коме се исповеда да се његов „пут одужио“ пут из стварности замакнућа, нашао се на тасу нашег односа према прецима када млађани син свом оцу каже: „Ти, бре, ћале, као да си на оном свету.“ Без обзира ко где кога види, на ком свету, треба знати да у процесу стварања „младе личности посебан значај морамо дати емоционалној интеграцији младог човека са његовом породицом. (...) И када афирмише своју све већу индивидуалност (...) младом човеку је потребан подршка очуване везе личности породичног идентитета.“³

У „Колекцију споредних размишљања о оцу“ Стојнић је уложио велику енергију и литерарну вештину у списатељско дело (и дела), уметно бирајући елементе приче, изразе и речи. Учинио је важан помак у српској прози, па се тумачења његовог дела, у оскудној критичкој рецепцији, тек очекују. Ова књига не припада нечем што је већ виђено, она у свом садржају носи једнако елементе приповедања, есеја и критике. У откривању тог стваралачког и читалачког тројства лежи задовољство читања ове књиге.

² Ален Пејрфит: „Технократска болест“, Глобус, Загреб, 1978, стр. 25.

³ Натан В. Екерман: „Психодинамика породичног живота“, Побједа, Титоград, 1987, стр. 286.

Милица Јефtimiјевић Лилић

ПОДЕЉЕНОСТ БИЋА У НОВИМ ЖИВОТНИМ ОКОЛНОСТИМА ПРОИСТЕКЛИМ ИЗ ИСТОРИЈСКИХ ЛОМОВА

(Брано Нешковић, *Индијанци небом лете*, Београд: Чигоја, 2016)

Роман необичног и хотимице загонетног наслова *Индијанци небом лете*, Брана Нешковића, рођеног Семберијца, једним делом бави се вечним и актуелним темама човека који је отишао у свет, који се уклопио у нови поредак, али чија свест је у непрекидном расцепу на садашње и прошло. Подједнако битни садашњост и прошлост за главног јунака Михајла Михајловића, узрок су озбиљних преиспитивања која га воде до дубљег поимања историје свог народа и сопствене позиције у времену.

Када је ратом разбијена бивша Југославија, свако је тражио излаз из ратне пометње, али када се све некако довело у ред, појединац где год се задесио остаје заробљен у теснацу између оног јуче и сутра. Ако је бекство у свет (након Немачке, Тексаса) било исправно решење, све што потом долази, као, рецимо, будућност нових генерација које се удаљавају од својих корена, немогућност повратка због припадања потомака новој средини ствара нове фрустарције и немире. Но роман *Индијанци небом лете*, разбија илузије да тамо у тој, како је описује надасве привлачној Америци, теку мед и млеко. Брано Нешковић то приказује на примеру свог главног јунака Михајла Михајловића који проговара о неслободама друге врсте у које се запада самим тамошњим устројством живота који намеће велико ангажовање, кредите, брзи дневни ритам у којем човек заборави и где је и ко је. Иако се указује и на припадање цркви, давање прилога у ту сврху за изградњу новог храма, отуђеност од Бога и сопствене нације придошлица огледа се у формализацији свега, па и те сфере, што је генерално својство овог времена.

У роману *Митрова Америка*, Петар Сарић пише на сличне теме. Америка као обећана земља у којој све више младих из света налази уточиште и могућност за афирмацију, постаје узрок новог раздора породице. Митар као припадник старије генерације, оболева од носталгије и мора да се врати у завичај, а супругу која се боље уклопила и деца која напредују јер се тамо способни људи са ових простора брзо пробију знањем и марљивошћу, остају тамо.

Брано Нешковић и тај сегмент подељености бића дошљака осветљава откривајући и специфично осећање кривице које досељеници носе због одласка и прихватања бољих услова у новој домовини. Завашавајући се да ће се вратити, проживе живот тамо, у најбољем случају дођу да умру у родни крај или их деца тамо и сахране и све полако пада у заборав.

А кад се главни јунак романа први пут појавио у родном граду, запахнуо га је задах пропадања, поратни дах промена које је рат оставио опустошивши и људе и постојећи поредак и он ту више не налази ништа што је оставио и што би га поново везало сем дубоке празнине од које поново што пре жели да побегне. Нарочито ако га тамо чека присно породично окриље.

Но, роман, поред тога, многоструко актуелизује неколико битних аспеката припадности земљи, нацији кроз три приповедна рукавца: Исповест главног јунака Михајла Михајловића и савремени живот у Тексасу, сликање претка Васа Пивљанина и живот деде Боже, те се радња у роману креће од краја 19. века и таје до 2014. што је дуг временски период кроз који се заправо расветљава историја Срба у Посавини за време Отоманске империје (и уопште), пре Првог светског рата и оно што је након њега дошло. А у најширем смислу роман врло амбициозно реконструира историју Босанског вилајета, смену царевина на тим просторима, успостављање нових система, друштвене, породичне ситуације и судбине истакнутих појединаца као и време након два велика рата, поратни југословенски период, ратне деведесете крајем прошлог века нешто дискретније и постратни период у сукобима или суживоту народа разних вера, језика, менталитета.

Проводећи своје врло оригиналне и животно снажно дочаране литерарне јунаке кроз лавиринте историјских ветрометина, Брано Нешковић је показао како све ово данас што се догађа у свету и те како име везе са оним од пре једног века и да је принцип „завади па владај“ и даље

врло актуелан те оваква дела имају и тај дубоко евокативни смисао и оштре опомене. О томе говори Салих беговски потомак из Бијељине:

Тај западњачки свијет увјек је мјеркао овај Балкан да на њега стави шапу и ту неку своју посебну напредну културу натури и нама и вама. Ближи су они вама Србима него Муслиманима. Ви у истог Бога вјерујете и у исту тикву дувате. Ми само гледамо да што више користи извучемо за себе, а ви Срби би кроз зид главом да прођете, е не море тако. Стрпљен спашен.

Процена коју о Србима даје човек из другог ентитета је валиднија него да је дата од стране аутора јер је без улепшавања и бољећивости коју има свако кад себе вреднује и зато је сурово искрена, а писац упозорава да је српска судбина поприлично налик на ону из наслова, где се један ентитет губи у времену суочен са последицама из повремених залетања без реалних процена сопствене снаге. Но, ко још од оних који предводе народ и одлучују о томе шта ће с њим бити, слуша поуке историје још мање литературе...

Како год било (или ће бити), роман *Индијанци небом лете*, паралелно слика и тумачи општа историјска гибања, сударања држава преко балканских гудура и живот породице и појединца који кроз то пролазе настојећи да уреде своје животе, сачувају идентитет и обичаје, доживе пуноћу и лепоту живљења упркос свему.

Писан у првом и трећем лицу роман контрастира разне временске планове у којима се смењују епизоде (могло их је бити и нешто мање да не гупше главни ток радње) из прошлости отоманске, аустроугарске, југословенске прошлости и савремене равни са небројеним ликовима и ситуацијама из безброј средина разних профила, ратне, мирнодопске, кућне, уличне, школске у ентеријерима као што су исламски, хришћански, сеоски, велеградски, европски, амерички и сл. Једно мноштво збивања панорамски се простира пред читаоцем а из њега се применом језичке диференцијације издвајају незаборавни ликови и поуке које се тиме сугеришу.

Аутор почесто користи римовање у опису неких ситуација што је неуобичајено, штавише теоријски се то не сматра врлином текста, али је генерална карактеристика рукописа креирање упечатљивих и снажних ликова било мушких било женских који се памте по оригиналним репликама и језику што их разликују од других или ситуацијама у које падају, као што је, рецимо, женидба Васе Пивљанина Фатимом коју отац губи на коцки.

Кроз поједине ликове (Васо Пивљанин, Фатима, Салих бег, Божо, Стоја, Десанка, Михало, Даница, Јасмина...) који се пажљиво скицирају, у свој сложености људске природе и тешких околности на простору на којем су измешане нација, вере и културе, Нешковић доноси узбудљива збивања откривајући оно исконско у човеку што га непогрешиво води ка судбинским исходиштима са немиовним укрштајима општег и личног, нарочито занимљивог у мушко-женским односима. У снажној експресији и врло сликовитој нарацији дочаравају се и унутрашња стања јунака и амбијенти у којима бораве:

Тамне ноћи припадају утварама и страшним приказима које посећују сеоска имања, почесто измузају краве на нетрагом нестају када би се јавили кукурикањем први певци. Исто тако, појављивале би се и виле које су знале да на раскришћима играју коло и коњима плету предивне плетенице. То су чари сеоских имања где су се преносила предања и у којима су се људи, замандаљени у кућама, осећали сигурно јер су веровањем у Бога потпуно били заштићени. Село је једино место где се и тишина може чути и где се по фијуку ветра процењује његова хладноћа. По боји вечерњег неба знало се какво ће време сутра бити!

У овом пасусу на сажет начин речено је толико тога о духовном устројству српског човека тог доба и те средине, али се и указује на њихову стаменост у вери, сигурности у Божју заштиту и једној врсти смирености која мањка данашњем исфрустрираном човеку јер је човек претходних времена исконски осећао да један ток живота надраста све људско и фатумски се повремено обрушава на свакога. Стога у наслову има и извесне ироније будући да је некадашњи поклоник филмова и стрипова о Индијанцима игром околности доспео у сличну ситуацију.

Треба посебно нагласити да је ово српска књига у правом смислу речи јер разоткрива биће српског човека у добру и злу, победама и поразима, али и светска у сваком погледу јер слика и друге вере и нације показујући да су људи увек људи ма из ког корпуса долазили или нељуди ако чине недела као што је то у роману недвосмислено показано. Они који су родољуби по правилу су и човекољупци и воде рачуна о односу прем свима, ма каква времена била, а нељудима су зла времена само изговор за злочинења. У том смислу роман *Индијанци небом лете* указује на међуљудску солидарност и људска проналажња начина да се и онима који су на супротној страни пружи рука кад је то нужно и Богу угодно.

Проблем правог национализма могуће је решити само у вези са духовним поимањем отаџбине јер национализам је љубав према духу сопственог народа, поготово према његовој духовној посебности.

Онај ко говори о отаџбини под тим подразумева духовно јединство свога народа. Он под тим подразумева нешто што остаје пресудно и објективно без обзира на нестанак појединих субјеката и на смену покољења. (Иван Иљин)

А у роману има и оваквих места: *Ово је земља мојијех предака, српска земља, а окупираше нас сад па сад, готово без испаљеног метка. Умјесто да се са овим Турцима удружимо, а што да не би могло по крви смо браћа, ми се истрјебљујемо убијајући једни друге и онда постанемо плијен ових грабежљивих Шваба. Дрина хиљадама година не бијаше граница а сад јесте. Прича се да су дошли да уведу цивилизацију. Уводе они то добро, нас и Турке заваде а католицима власт. Овђе је ђаво започео сијати опасну вјерску мржњу. Не до нам Бог да се она прими, а тло је погодно за то. Боже, спаси овај напаћени народ и донеси мир у овај вилајет проклетих...* Овакава места у роману покрећу на озбиљна и дубока промишљања прошлих и савремених збивања јер зло повампириених национализама и похлепе политичких првака опако подиже главу на балканској ветрометини, а дела попут овога нас итекако отрежњују и освешћују.

Треба рећи да љубавне догодовштине које чини битан сегменат романа сутеришу да су међу људима увек били могући позитивни додири чак и у ратним околностима (Српкиња и Немац, Србин и Муслиманка...) да снажној привлачности мушкараца и жена (има описа и истополних парова) ништа не може стати на пут и да страсти неминовно воде једне ка другима као што често раздвајају и оне који су истог рода.

По овом аспекту роман би се готово могао сврстати у љубавне романе јер је добрим делом посвећен љубавном односу главног јунака са својим двома незаборавним женама које су му, део тога ће се разјаснити на крају романа, подариле потомство и заувек га испуниле чежњама, љубављу, страшћу, срећом и болом, свим оним што то деликатно и непредвидиво биће љубави може да побуди у сензибилној личности, какав је засигурно Михајло Михајловић, потомак предака који су такође изгарали у љубавним ватрама и страдали не могавши се одупрети изазовима.

Улога времена у животу већине јунака је важна јер их доводи у суочавање са последицама таквих избора који у наредним генерацијама

могу бити кобни када се се међу непознатим сродницима роди љубав или мржња, те је мотив пронађеног детета врло присутан, можда помало и исфорсиран да би се показало како је босански караказан пун оних који су поникли из исте крви, истих љубави и како их та крв заувек веже и спаја у разним временима и околностима, чак и кад су различитих нација, блискости предака као да оживљавају у новим генерацијама на сличан начин као и мржње. Чини се да је аутор више пажње поклањао љубавима и то није случајно, иако је показао и како се све за кратко може претворити у своју супротност. Чукун унука Васе Пивљанина, из ванбрачног сусрета са Муневером, бездетном женом бега Хусеина, заволеће његовог правог чукун унука Михајла Михајловића и створиће породицу. Као да нема изласка из тог зачараног круга крвне повезаности која наставља да траје у времену макар и измештани из тог простора, они баштине те страсти и антагонизме, поручује нам аутор сугеришући позитивне аспекте мултикултуралности балканских простора.

Еротика као једно од средстава за естетизацију дела врхунски је остварена. Љубав према двома женама – Даници, првој љубави, и према супрузи Јасмини, и страст која из тога извире чини овај роман врло узбудљивим и допадљивим а сликање страсти и претходних генерација доноси истине о вечној сили Ероса који надвладава међе верског, старосног или било каквог другог ограничења. Епистоларни део романа спада у најлепше исписане странице које откривају не само снагу љубави већ и снажан литерарни дар аутора а роман чине незаборавним.

Стога кад деда Божо на самрти упозорава свог унука како да се постави према љубави, и иначе у животу, то делује као да чита само јевађеље:

Око ђедино, живот је суров а ти се потруди да га не направиш суровијег. Стрпљиво и упорно у свему што радиш. Потруди се да пронађеш сродну душу са којом ћеш дијелити све, а љубав је оно што ће те начинити да будеш човјек и кроз њу ћеш постати сретан. Куле и градови ће те правити горда. Не труди се да будеш већи од другијех него се труди да будеш бољи од њих. Вјеруј у Бога и кад се чини да га нема. Сиромашу и слијепцу удијели посљедњи залогај. На онај свијет ништа се не носи осим голе душе. Увијек чојек буди, и када умрем, молим те, немој да џмиздриш крај гроба и не дај да ми оне жен-тураче наричу а ја ћу вас све чекати горе.

Снажне антиратне поруке избијају из подтекста романа *Индијанци небом лете*, јер иза свега што протутњи простором захваћеним ратом,

остаје нужност да се живот обнавља и да се они који су ту међусобно подрже пред стихијама које се одувек обрушавају на обичног човека ма које вере или културе био.

Љубав као најбитнија одлика живота, бескрајна љубав према описаном простору, људима, коњима, обичајима, духу живота, традицији, прецима, снажно демонстрирана кроз протагонисте дела, врло је сугестибилна и потврђује се као вечни и труда вредан смисао у којем се човек остварује и успева да уз њу одоли свим недаћама.

Свакако на крају треба нагласити да симболички план романа остаје у знаку указивања на недељивост греха и врлине, љубави и мржње који се периодично свуда буде и производе стихију или хармонију. Будући да се испоставља да су супружници Михајловић, иако различите вере, у далеком сродству а имају пород, остаје сумња да ће се се грех понављати и са њим и све што уз њега иде. Сходно реалности која оваквим литерарним сижеима даје за право, остаје да се уз много мудрости грешке из прошлости узимају као снажне опомене и правац у коме не треба ићи, а да је љубав увек могућа и од свега јача те да јој неизоставно треба ићи у сусрет.

Данко Стојнић: „Вињета“ (2017)

Радомир Мићуновић

ТРАГАЊА ЗА ТАЈНАМА

(Љиљана Стошић Марковић, *Тајне и трагања*, Београд: Партенон, 2016)

У сваком послу, па и књижевном, потребно је хтети, знати и веровати.

Такво тројство најчешће доноси успех. Свему томе, још својим првим књигама, Љиљана Стошић Марковић се приклонила и дошла до лепих признања, да би, сада, својом трећом књигом, прозном, начинила корак даље, јер за приповести је, зна се, потребно више времена, труда и стратешких спретности.

Ако се дубље загледамо у животне прилике и неприлике, ондашње и овдашње, открићемо да тајне и трагања, односно трагања за тајнама, у људском хабитусу и језгру збивања. То је, вероватно, навело и ауторку да свој први роман назове „Тајне и трагања“ и посвети потрагама за тајнама.

Лепа и даровита дама, пошто је непосредна (и подједнако) испитивала и добрано спознала виртуалност и стварност, применила је захтевна правила у реализовање списатељске улоге, као што је на сцени спремна да испоштује замисли сценаристе и режисера. У новом подухвату, пре него што прокоментаришемо и оценимо комплетан учинак, дугујемо јој признање за избор теме и фабуле.

Криза идентитета или трагање за генетиком полазна је тачка и линија водиља актуелног писанија. Сугуран сам да ће немали број читалаца и слушаца, па можда и гледалаца, пронаћи нешто из личног случаја у дилемама и бригама јунакиња овде приказаних и подржаних, да не одустану од настојања да дођу до корених и битних одговора, како би се, као личности, самоспознали и боље доказали.

Пре свега би се, условно, актуелна објава могла назвати фамилијарним летописом, јер се углавном прате појединци и генерације уже

друштвене структуре, не губећи притом из вида ни остале сегменте, историјске и географске прилике.

Читајући судбине углавном јунакиња и тек понеког јунака романа, јављају нам се далеке и блискије асоцијације на примере из светске и српске књижевности, попут „Будемброкових“ Томаса Мана, „Хронике породичног гробља“ Исидоре Секулић, „Корена“ Добрице Ћосића, ипак, наша ауторка остаје довољно своја и самосвојна, мада јој не смета ни поменути узор. Боље и контекст него комплекс, зар не?

Још једна дигресија се намеће, више насловно него суштествено, Хабјановићкин „Женски родослов“, с обзиром да код имењакиње сав терет и обавеза махом падају на представнице тзв. слабијег пола.

Показује се, међутим, да идиом динарског поднебља човек-жена итекако оправдава закључке да су жене стубови куће.

Без мушке заштите и подршке, оне израстају, силом прилика и властитим скривеним моћима, у праве дивовке!

Дама која у себи и око себе шири најлепша осећања, природно је да зачини срж своје прозе, без имало позе, круцијалним питањем – може ли љубави бити превише?

Низом сличности и случајности, приче се понављају и допуњују, градећи безмало апотезу женскињама. Одсуство мушких глава, свакако, подразумева празнину, али с друге стране наводи лепше да, зарад опстанка, надмаше себе.

Исповест једне од њих, у роману, о томе најбоље говори: Биле смо све једна другој као што је била чукурбаба Вида и прабаба Богданка, прабаба Богданка и баба Вида, баба Вида и Дуња и сада Дуња и ја, такође Вида.

Добро је што ова списатељка бави и наративом, а не само поезијом. Утолико пре што се трагањем за оцем, описује туђа судбина веома убедљиво, а таквих случајева није мало. Сваки одељак почиње неким цитатом, што је својеврсна копча са домаћом и светском литературом, као што је овај рукопис у вези са често суровим животом.

Притом, важно је било смислити добар наслов, јер то је као атрактиван излог који мами да се уђе у продавницу илузија и жеља. Кад се већ определила за ретку и суштинску, истраживачку, материју.

Као што је француски краљ Луј XIV говорио: држава, то сам ја, прозна јунакиња, ова Вида, могла би мирне душе да каже: фамилија, то сам ја, пошто у себи носи наслеђе својих ближих предака и преткиња.

А што је најчешће име Вида, ни то није случајно. Један од српских богова беше Вид, једна од највећих и најболнији слава у нас је Видовдан. Има и других симболике попут: виђеност, видање, видовитост...

Уз осећање, мудрост и предосећање, савет и упутство, прокапљу и сузе жалоснице или радоснице, с обзиром да је живот препун искушења, од рођења до смрти. Није чудно што се у више наврата пише о болу и љубави.

Очигледно је традиција приповедања нашла у дотичној верну и убедљиву пратиљу. На моменте, иста проговара народски, што ће рећи вуковски, па његошевски, радовићевски, а понајвише својски и самосвојно.

Попут Његошевог „без муке се песма не испоја, ни роман се лако не написа“, толико, због честих цитата Рада Томова...

Две песничке збирке – „Сећање на заборав“ и „Цепови ноћи“ – претходиле су ауторкином роману – првенцу.

Толико се уметница унела у положај девојке којој мајка није рекла готово ништа о пореклу, да би се штиво могло назвати АУТОБИОГРАФИЈА О ДРУГИМА, како се звала и једна Михизова публикација.

Сама и (не)устаљена ситуација је, иначе, више и чешће животна него литерарна, па је стога пажње и поштовања вреднија обрада исте. Готово да нас радује одважност и спремност, па богме и спретност ауторке, без обзира што је безмало фатална конотација.

Изреке којима започињу (поједина) поглавља, стављају објаву у шири контекст и повезују са угледницима, домаћим и светским, који о човечијим особинама и судбинама изрекоше непорециве дефиниције.

Понуђени рукопис нуди неколико врлина. Прво је јака доживљеност, која се преноси и на читаоце. Књига није одвећ књишка, углавном је стварносна.

Радње и ликови одвијају се на неколико животних и временских планова, с тиме што садашњост нуди одговоре или бар наговештаје за многе прошле дилеме и заплете. Штавише, презент понекад перфектно тумачи збивања, односе и неспоразуме из перфекта, а на многа питања ће тек будућност дати одговоре. Овог романа, који би се могао читати и као серија прича о неколико генерација, углавном повезаних заједничким, махом загонетним усудом.

Сем драматичности односа и процеса, што није чудно ако се зна да је списатељка уједно и глумица, па зна шта су пролог и епилог, како

заплести и када, на који начин, расплести фабулу, зачудно је, афирмативно, коришћење предности матерњег језика и народског говора, утолико пре што се дуже већ избива из отаџбине.

Познато је да завичај и детињство могу бити најимпресивнији јер, поред генетике, крију корене многих нарави, схватања и поступака. Зар је онда чудно што сегмент о малолетној игри на келемекданској тврђави и другим београдским парковима и квартовима, на пример, звуче најубедљивије, готово чаробно.

Добро је свакако што ће се књига штампати двојезично, како би се на планетарном говорном подручју, могло сазнати о специфичностима српског етноса, нашим духовним вредностима и темпераменту. На тај начин ће нас и други боље разумети, мада ни сами себе кадгод не разумемо баш најбоље.

Ауторкина спортска прошлост, опет, доприноси да се премосте све препреке до победе. Уосталом, свеколико бивствовање се, заправо, одвија од пупчане до циљне врпце. Од низа мотива, љубав је најјачи порив и осећај, тачније осећање. Њој се тежи и у њој се изналази снага да се одоли свим искушењима, да би се на крају, у срећним околностима, тријумфовало.

Живети у расејању, а не бити расејан, већ тотално сконцентрисан, и ангажован, равно је подвигу. А притом још, сачувати доста од изворног вокабулара, у емиграцији, допринело је успешно обављеном послу.

Пошто је, углавном, реч о породицама, призивамо својевремено (и свевремено!) мишљење Лава Тостоја, да све срећне породице личе једна на другу, а свака је несрећна на свој начин.

На лавовској дефиницији породица се не завршавају умице и недоумице, пошто свеколику књижевну материју прозе поткрепљују ауторкини бисери. Због бројних памћења вредних формулација, и садржаја уопште, треба ову књигу прочитати. Зарад себе, свог душевног и духовног богаћења.

Милан С. Димитријевић

ЧАРОБНИ СВЕТ ПРЕДМЕТА

(Илиана Илиева, *Предмети*, Београд: Алма, 2017)

Предмет је оно на шта усмеравамо пажњу, што је ствар нашег субјективног доживљаја, на шта можемо управити нашу свест. То може бити и нешто нестварно, на пример предмет фантазије, размишљања или жеље.¹ Како је рекао Мигел де Унамуно: „најблагороднија намена ствари је да се о њима размишља.“ Управо на тај начин, у веома занимљивим, рефлексивним, описним и маштовитим стиховима песникиње Илиане Илиеве, опеване *ствари* постају *предмети*, објекти вредни пажње, који читаоца наводе на размишљање, и откривају му један у много чему нови, особен и самосвојан свет, свет предмета, који плени својом леполикошћу, складним означањем и лирским допадљивостима.

Илиана Илиева, лауреат бројних награда, аутор више поетски изазовних књига које су скренуле пажњу шире читалачке јавности, песник је раскошно богате маште. Са успехом пише и хаику стихове, што се читује и на језгровитим и садржајно богатим исказима, којима обилује ова допадљива књига.

Истакнимо овде да је читалачка публика у Србији имала више пута прилику да се упозна са њеним уметнички вредним остварењима.²

¹ Филозофски рјечник, Накладни завод Матице хрватске, Загреб, 1989, стр. 262-263 (треће допуњено издање).

² У закључном делу разматрања поетске васељене Илијеве истиче се вишезначна симболика сунца. Ту се препознају извесни одсеви јапанске поезије овог жанра, „нарочито када пева о сунцу, планинама, звезданим просторствима и пролећу“, што јој је свакако донело престижне награде и признања. – М. С. Димитријевић, *Хаику васељена Илиане Илиеве*, у *Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба V“*, Публикације Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, бр. 8, 2009, 780–782; Милан С. Димитријевић: „Савремена бугарска поезија“, *Успења* III, бр. 9, 2009, 26-27; М. С. Димитријевић, „С Геом на Редуту“ под звездама, у *Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VI“*,

Дубоко промишљајући предмете који је окружују, Илиана их, у својим поетским визијама, стваралачки дограђује и имагинативно дочарава; па се, како каже, радује само да их гледа. Она нас, са пуно истраживачког смисла, уводи у разнородни предметни свет стиховима:

Предметић овде – предметић онде.
Сазвежђа, ројеви, самотници...
Умиљавам им се да би ми послужили.

и осећам, да ме поседују.

Илијева се вешто служи деминутивом *предметићи*, који оплемењује прилошким изразом *овде онде*, додајући ту и космичке појединости, као што су сазвежђа. Песнички субјекат им се на изванредан начин умиљава, да би их ставио у своју службу, са осећањем да је тај разнолики предметни свет поседује. И ту захвата једну врло актуелну животно поетолошку и философску тему везану за постварење,³ присутно у модерној потрошачкој цивилизацији, која стихијно овладава у нашој савремености.

Публикације Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, бр. 10, 2011, 1095-1096, 1110-1112.

Поетесу Илиеву на свој начин инспирише црвена планета Марс, као и неустала човекова тежња да се вине у астралне просторе. „А ако се никада не досегну она се пита да ли су животи на земљи (...) претече / сусрета у небеским вртovima.“ – М. С. Димитријевић, „С Геом на Редуту“ под звездама II, у Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VII“, Публикације Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, бр. 13, 2014, 1255–1256, 1277–1278; Милан С. Димитријевић, *Пред звезданим вратима (Савремена бугарска поезија), Пред звездната врата (Съвременна българска поезия)*, Просвета, Београд, 2015, 117–141; Милан С. Димитријевић: „Пред звезданим вратима: (Савремена бугарска поезија)», *Књижевни преглед*, Алма, Београд, година VII, бр. 8, јануар, фебруар, март 2016, 54; М. С. Димитријевић, „С Геом на Редуту“ под звездама III, у Зборник радова конференције „Развој астрономије код Срба VIII“, Публикације Астрономског друштва „Руђер Бошковић“, бр. 16, 2016, 636–638, 664–666.

³ *Постварити*, према Сајмону Блекбурну, значи третирати нешто као ствар. Он указује да су Платоничари били усмерени на постваривање бројева или универзалија... – С. Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник, Светови, Нови сад*, 1999, стр. 326.

За песникињу, чаша је „пресечен пешчани сат / за одбројавање жеђи“, поред осталог, симбол пролазности и протицања времена. Пое-теса овај инструмент за мерење времена, који увек изнова треба да се окреће како би функционисао,⁴ доводи у непосреднију везу са чашом и *одбројавањем жеђи*, што одудара од умерености, а упућује на силно, по-хотничко жеђовање.

О своме огледалу, за које не зна ни шта ће јој, што је најчешће ис-пуњено њеним одсуством, закључује да у њега не може никада да уђе „два пута једна иста“. Огледало о коме Илиева пева је слојевити симбол различитог значења, између осталог и у смеру креативног самоствара-ња, истине, душе и мудрости. Према традиционалном веровању, оно је одраз и његов узор, који су у извесној магијској вези. Према веровању, огледало може да задржи душу и животну снагу особе која се огледа.⁵

„Гозбу“, на простој, домаћој трпези назива „православно – шта је Бог дао“; док је корпа „колевка калемова, маказа, конаца / и дечјих шкрабања“, „алиби за парче тврдог хлеба“. О њој Илиева надахнуто пе-ва и ту види повише женских/материнских стварчица, као што су кале-мови, маказе, конци, шкработине, па чак и корице хлеба, која је богат симбол што се повезује са мајчиним телом.⁶ „Мојсије, Едип и други, би-ли су нађени у корпама, које је донела вода.“⁷ Поред тога, то је и атри-бут годишњих доба и разноврсних плодова, а истовремено и женски, са-држатељски принцип.⁸

Тигањ пак крије једну загорелу историју; а меденицу, чији низ може да буде занимљив стари музички инструмент, или да она краси предводника стада, представља и описује, својим раскошним песнич-ким стилем:

⁴ Ханс Бидерман, *Речник симбола*, Плато, Београд, 2004, стр. 303–304.

⁵ Н. Цветковић, *Изнад неумитне коначности – поводом књиге Миливоја Па-вловића: „Огледало Добрице Ћосића“, „Печат“, лист слободне Србије, 8. мај 2015, бр. 368, стр. 57. Огледало симболизује ум и смирајност мудраца: „Ум мудраца, будући да мирује, постаје огледало свемира“ – Чуанг Це.*

⁶ Жак Шеваље, Ален Гербрант, *Рјечник симбола – митови, сни, обичаји, ге-сте, облици, ликови, боје, бројеви*, Накладни завод Матице хрватске, Загреб, 1987, стр. 287.

⁷ Исто, стр. 287.

⁸ Џ. К. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, Нолит, Београд, 2004, стр. 73.

Шта је пуста сцена
када нема симфонијског оркестра,
победа – без Шостаковича?
Свети Ђорђе надува сто гајди
и звери полегаше,
ниже од траве,
код ногу мајки.

Меденице о којима Илијева пева, у суштини су повезане са доживљајем и перцепцијом звука и музичког инструмента што доноси пријатне вибрације. Вредно је помена да у бројним културама старог света звук звона и меденица може да се повезује са милозвучјем музике, када поприма и смисао *култне справе*,⁹ звучно оглашавање меденица у тим представама упућује на натприродна бића и људе. Код наше поетесе, животиње са страхопоштовањем слушају чаробни звук меденица, полегавши код ногу мајки, као кад Свети Ђорђе надува сто гајди.

Вазу и њену дражесну лепоту, Илиана нам дочарава жудњом цветова, који јој умиру у руци, за шачицом воде:

Понеће их велика ваза,
као откинуте Офелије
раширене преко поља –
да их буде.

Ваза, о којој она пева, може да представља више различитих елемената, у првом реду васељенске воде, потом велику мајку, плодност, срце и прихватање.¹⁰ Када сликовито приказује потребу цветова за сједињењем са водом, која, осликава чистоту и рађање, а ваза у рукама оличава и богињу добротворку са водама живота и плодности.¹¹

И ексер у Илианиним поетским размишљањима од *ствари* постаје *предмет* на који је усмерена пажња, вредан субјективног доживља-

⁹ Х. Бидерман, *Речник симбола*, стр. 463.

¹⁰ Џ. Х. Купер, *Илустрована енциклопедија традиционалних симбола*, стр. 202.

¹¹ Исто, стр. 203.

ја. Када год му чекић „срдачно надвиси главу“, боји се да не буде укуцан у тело Спаситеља, пошто ће га тада узети као реликвију, те неће моћи да испуни улогу, ради које је настао.

Подстицајна књига *Предмети* Илијане Илијеве обилује разноликом поетском симболиком, која зрачи из многих стихова; зато је треба читати посвећенички смирено и оданички предано, без непотребних ужурбаности и динамичних ритмова живота савременог света. Њено певање богати и оплемењује и вазноси у више духовне сфере. На крилима разигране маште и лирски разуђене имагинативности, она читаоце преноси у чаробни свет предмета, откривајући им на нов и оригиналан начин притајена значења разне врсте, што доводе до релаксације, интелектуалног окрепљења и опуштања.

Снагом и једноставношћу свог лирског израза, она читаоце уводи у један разуђени свет сваковрсних објеката, који опседају нашу свест, настојећи да је *постваре*. Тај поетски чаровит свет, имагинативно дочаран, ствара сваковрсне визије, које надилазе стварност управо тиме што битишу у самој њеној основи и суштеству. А томе доприноси вишезначна и слојевита симболика, која зрачи из њених стихова и пуном снагом плени пажњу и оних који нису увек одани читаоци поезије. И то, захваљујући вештом избору *предметног света*, узетог из свакодневице обичног човека, који живи поезију свога постојања, заједно са тим предмети-ма, а да није увек и у свему њих свестан, у чему донекле може да му помогне и ова књига.

Милутин Ђуричковић

ЛЕПЕЗА РАДОСТИ

(Ђуро Маричић, *Пицама за жирафу*, Београд: Алма, 2017)

У савременој књижевности за децу и младе Ђуро Маричић је познат и признат као аутор десетине књига поезије и прозе, а свему томе треба додати да пише романе, путописе, афоризме, критику и бави се антологичарским радом. Из низа успешних издања издвајамо неколико наслова: „Лов у Сахари“ (1998), „10 лудих дјечака“ (1999), „Расло у јајету пиле“ (избор, 2002), „Изабране пјесме и приче“ (2008), „Како расту дјеца“ (2010) и др.

Посебну пажњу завређује његова антологија „Цвјетна ливада дјетињства“ (2014), која обухвата поезију за децу песника српске националности из Хрватске. Поред информативног и прецизног предговора „Слово на почетку“, ово значајно издање обухвата поезију песника распоређених по хронолошком критеријуму од Петра Прерадовића и Бранка Радичевића па до савремених стваралаца као што су Јовица Ђурђић, Никола Вујчић, Милена Северовић и други. Овом драгоценом антологијом Маричић је у многome задужио српску књижевност и културу, показавши не само колико је упућен и обавештен већ и то како сваки писац зна дуг према завичају и свом народу.

Овога пута Маричић се представља читаоцима новом књигом песама намењеној деци различитих узраста. Већ приликом читања прве песме може се у извесној мери приметити диван склад традиционалног и модерног, управо онакав какав је у своје време неговао и Григор Витез. Овом великом српском песнику из Хрватске Маричић је посветио својеврсну монографију и можда се може говорити о међусобним утицајима и поетичким укрштањима, која су надасве плодотворна и позитивна.

Маричић је одвећ класик савремене српске књижевности за децу и младе, песник оформљене поетике и стила, који има и уме шта да каже. Његов стих је лакокрил и лепршав, пун ведрине и оптимизма, игре

и надахнућа, а то је оно што је најпотребније деци не само данас него одувек. Као писац са изузетним животним и стваралачким искуством, Ђуро Маричић је књигом „Пицама за жирафу“ показао своју непосусталост и оданост стазама детињства, на којима се осећа суверено и вечно млад. Због тога је његово обраћање деци и свету наиве крајње искрено и једноставно, пуно љубави и радости, што показује уводна песма „Сунце и дјеца“:

„Да им
Из душа радост клија
Да буду срећна
А с њима
И ја!“

Без обзира на то да ли су писане из перспективе детета или перспективе одраслог, Маричићеве песме поседују скоро истоветну дозу игравости, каламбура и ведрога духа, што је, уосталом, својствено младом бићу и дечијем сензибилитету.

Међутим, треба нагласити да Маричић и те како има слуха и за љубавну тематику антићевског типа, односно за емотивне дамаре и младалачка треперења („Њих двоје“, „Збогом Есма“, „Кишобран за даму“). Као родитељ и педагог, односно као неко ко веома добро познаје психологију и менталитет младих људи, Маричић исписује песме са љубавним мотивима, који делују веома зрело, озбиљно и аутентично.

Окренутост фолклорном наслеђу и народним умотворинама присутна је у појединим песмама, те као поетичко начело подудара се са поменутом синтезом архаичног и урбаног. То показује и „Кошутина успаванка“, чији уједначени катрени одишу дивним мелодијама и незаборавним сликама:

„Спавај, спавај, лане моје,
Шума мир ти нуди,
Наслони се на мајчицу,
Далеко су људи.

Спавај, спавај, душо драга,
Већ спава и ровац,
Спавај мирно и безбрижно,
Неће доћи ловац!“

Ова блискост са усменом традицијом говори о песниковој везаности за фоклор и народно стваралаштво, које представља непресушно врело за многе писце, а нарочито оне за децу и младе. Многе су и нераскидиве везе са народном баштином, што показује не само ова антологијска песма „Кошутина успаванка” већ и „Бројалица”:

„И остала,
Баба јадна,
С мало граха,
Много гладна.

Један, два три,
Нахрани је ти!”

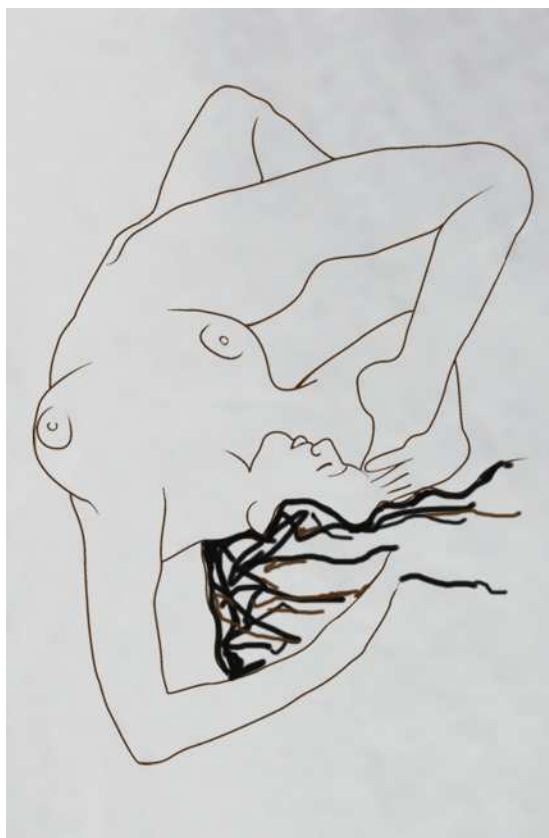
Од песме до песме оцртавају се разноврсни карактери дечијег бића, од смешног, наивног и лењог до вредног, радозналост и храброг, управо као у Змајевим песмама. Том широком палетом стварних ликова, карактера и понашања, песник није идеализовао живот и детињство, већ га је приказао онаквим какав он уистину јесте, са свим парадигмама и етичким одликама („Три витеза”). Он не ствара каталог позитивних ликова, јер не жели да кривотвори идилу детињства, па отуда сусрећемо типизирани јунаке, које доживљавамо као аутентичне личности и носиоце одређених карактерних особина. Таквим педагошким интенцијама створена је реалистичка/ фактографска галерија ликова и захваљујући њој постигнут је већи степен уверљивости и животности, а са друге стране и одређена комично-карикатурална слика са ироничним и саркастичним коментарима, као у песми „Будућност школе”.

Посебну вредност и значење Маричићеве књиге представљају песме о животињском и биљном свету, чија се антропоморфизација и персонификација највећим делом односе на степен утилитарности и благог наравоученија. На срећу, поука није наглашена и није у првом плану, али без ње је незамисливо писање за децу и младе. Свестан таквих претпоставки и стваралачких начела, песник ублажава дидактички и моралистички дискурс, који своди на најмању могућу меру и на тај начин ствара занимљиве интертекстуалне игре и исказе са флоралним и фауналним јунацима („Весели врабац”, „Шевина пјесма обмане”, „Стари вук”).

Разиграно и весело детињство у песмама Ђуре Маричића употпуњено је мотивима патриотизма („Чезња за домовином”) и завичајности

(„Сан мог града“), чиме се заокружује тематски репертоар и кореспонденција са савременим младим реципијентима. Овај избор нових и старих песама представља песника у пуном светлу и сјају, а истовремено показује све фазе, преображаје и домете кроз које је пролазио током свог вишедеценијског и активног присуства на стазама детињства.

Игра, лудизам, каламбури, ведрина, хумор – само су неке од основних стилско-поетичких карактеристика Маричићеве поетике, која овим скромним освртом уопште није исцрпљена и тумачена колико заслужује, али, ипак, открива један нов и другачији поглед на особен уметнички свет за децу и младе, састављен од великих имагинацијских узлета, шалозбиљних поигравања, ефектних обрта, духовитих порука и необичних пародија незаобилазних у детињству и животу сваког детета.

Гордан Тосић: „Девојка“

Милица Јефтимјевић Лилић

МИТСКО, МЕТАФИЗИЧКО И СТВАРНО У ПОЕЗИЈИ АЈТЕН МУТЛУ

(Ајтен Мутлу: *Духовни круг (Камено огледало)* : песме, превод
Наташа Бајић, Београд – Вест Честер: Алма – Кордун, 2017)

Ајтен Мутлу је врло цењена песникиња у својој земљи и свету. Преводаца који преводи и српску поезију на турски језик. Аутор је више збирки песма и активиста који унапређује турску културу, слободумна и бескомпромисна личност која тежи хуманизацији и осавремењивању друштва.

Добитник је значајних награда и признања. Живи у Истанбулу и Анкари.

Песнички рукопис *Духовни круг* одликује јача стваралачка самост, снажна осећајност, критичко промишљање улоге човека у свету, мисаоност и тежња ка духовној спознаји света. *Да је стварање је најсветија истина постојања* показује песма :*Била сам неко други.*

А да снагу љубави многи проживе а само је велики ствараоци могу пренети у песму, потврђују катрени исписани под великим упливом суспрегнутих емоција пресутих у чисту лирику.

Поезија коју пише ова позната турска песникиња која је и преводац, израз је духа који полемише са светом и не мири се са његовом суровошћу и лицемерством. Песникиња успева да свој ангажовани однос преточи у чисту лирску супстанцу и да сведочи о свом дубоко духовном присуству у свету, о томе да поезија иако обухвата цео свет, аутору даје могућност да исказе најличнију драму судара са несветом, са самоћом коју искушава чак и у интими, у најдубљем споју са другим, са вољеним бићем, а нарочито онда кад се након снажне љубави, о којој је у овој поезији реч, доживи осећање губитка себе који је остао у оном коме се у љубави припадало:

*човек је седео сам/ жена је седела сама/ били смо нас двоје/ ти са
мном /
ја с тобом рука у руци/ побегли смо из претрпане скупине само-
ћа/
и придружили се усамљеној скупини / прво смо читали тугу једно
у другом
онда смо сели на мокру траву/ ти си говорио остајући тих
ја остављала тишину да говори.*

Тај велики губитак и љубави и себе кроз њу, песникиња је опевала изванредним сутестивним стиховима коју су натопљени криком за припадањем, за целином која је трајно нарушена, за изгубљеним складом и хармонијом коју је та љубав означавала.

КАТРЕН V

*ни брига ни смрт ни суровост таме
не оставља ме беспомоћну тако грозно као твоје одсуство
ја сам људско биће и ја изгоревам унутар самоће
доћи и пусти да универзум процвета пусти да се удаљености
отопе*

Но, песникиња иако превасходно усмерена ка љубави, заправо „скенира“ универзалну ситуацију савременог доба које црпи човеку снагу у бесмисленим и тривијалним друштвеним дешавањима која укидају смисао појединачне егзистенције, наносе патњу и поништавају емоционалност као категорију, као везивно ткиво међу јединкама.

Књигу Духовни круг, отвара минијатура о жени, лирском субјекту, лирској јунакињи ове снажне мисаоне поезији, чија је агонија већа од мора, а која је у средишту света између земље и Млечног пута. Та позиција издвојености из света у којем су људи а који је празан и пун њене бескрајне агоније изазване светом, простор је у који су смештене луцидне рефлексивно-медитативне песме засноване на дубокој интроспекцији и оштрој опсервацији света. (*А жена је ходала са својим нагим успоменама / не газећи ни песак ни звезде*)

Успомене су простор који испуњава њен свемир, успомене на минулу љубав, на свет који је постојао пре суровог судара са стварношћу,

са ломовима бића. Са новим статусом света који се променио, постао отуђен, испразан, технологизиран и негостољубив. Из бујице живота (испуњене страсном љубављу) излази се у бескрајни простор самоће која тражи одговоре и која нуди преструктурирање бића, ново сагледавање себе и прихватање разједињености од онога ко је бићу давао суштину, чинио основ пронађеног идентитета. Стога се у књизи *Духовни круг* може говорити о метапоетичком слоју (питање статуса речи, лирског говора) релацији субјект – свет у којем се жена позиционира као посматрач и тумач света, као мисаоно, емоционално и еротско биће. А надасве као временито биће које све сагледава из тог угла, из свести о пролазности и коначности људске егзистенције.

Поезија Ајтен Мутлу је овоземаљска (све кипти од живота који се свуда види, у свим јарким бојама чулног постојања, и метафизичка, филозофска и емоционално разуђена, комбинација узвишене духовности и слављења телесности, поезија јединке и мноштва које се креће, врви, пролази, нестаје. Али, у исто време је и наслућено доба свеопште пустоши, испражњености и спепељене уништене планете.

Смрт и љубав су стога два носећа мотива и стожери бујне инспирације за ову врло експресивну лирику сложеног и разуђеног есејизираних дискурса у којој су оштро супротстављени Биће и ништавило, Логос и Ерос, Ерос и Танатос:

*Човек је седео сам /жена је седела сама /били смо нас двоје/ ти са
мног/ ја с тобом рука у руци/ побегли смо из претрпане скупине
самоћа /и придружили се усамљеној скупини/ прво смо читали
тугу једно у другом / онда смо сели на мокру траву / ти си гово-
рио остајући тих / ја остављала тишину да говори / човечанство
је чудно, / наставио је да врти својом главом / као да је хтео да из-
брише /бесмислену сенку што луташе по његовим очима без сјаја
/он увек воли да чува своја искуства у торби / као да ће имати вре-
мена да погледа уназад / њему се свиђа да гледа своју разбијену про-
шлост/ кроз огледало младости /сломљено у његовом срцу.*

Неминовност одласка и укинућа егзистенције, утешна је кад се сећања преместе у нову литерарну реалност, када се песми да тај изгубљени живот, песма има не само лепоту коју у себе прими већ и дубоко евокативни смисао који оживљава нестало, макар био и чиста илузија,

док се ствара песник нужно бива озарен снагом минулих оздрављујућих сећања а читалац обogaћен новим духовним импулсима. Тај митски слој окамењеног времена оживљава а са њим и све бујице које су носиле живот и страст бивших актера живота са свим илузијама и радостима, спокој кућне атмосфере са зујем задовољне златне мачке која преде или паркова Истамбула пуних животне граје. И док свој град посматра очима пролазника којих више нема, лирска јунакиња је свесна разарајућег дејства времена које све изобличује, те и лепо лице страсти, те самозаварајуће илузије која једном престане и све добије збрчкано лице истине о нестајању.

Но, док је ванвремена љубав била оно што узноси (а о томе сведоче неколике песме врхунских естетских домета), била средиште света, свему давала замах и смисао, Биће се обнављало, клицало, славило. Када се тај самозаварајући гејзир стишао све потања у бескрајан мук самоће која надвлађава буку велеграда, разбијајући Биће у парампарчад, претварајући га у ништавило. Примичући га смрти, из које ће опет по законима дијалектике изнићи нови живот. Тако све остаје у затвореном духовном кругу који сведочи дубоку драму мислећег субјекта који се изриче тонући, васкрсавајући у врхунској лепоти дискурзивног лирског говора утемељеног на снажним метафорама као што су: огледало, кристал, камен, дрво, птица, круг...

У поезију Ајтен Мутлу одјекује препознатљива турска мелодија страсног лирског темперамента, али и сверазумевајућа универзална димензија човека света који је осетио и проживео живот свим чулима и спознао вредности и поразе модерног доба.

Даница Столић

ТЕЖЊА КА ХАРМОНИЈИ СВЕТА ИЛИ: ПЕСМУ ИМА КО ДА ПИШЕ

(Весна Кљајић, *Песму нема ко да пише*, Алма, Београд, 2017)

Неки од поетских и прозних текстова у књизи *Песму нема ко да напише* Весне Кљајић објављивани су у нашим литерарним часописима и новинама, као што су: *Збиља*, *Јединство*, *Руковет*, *Књижевне новине*, *Свеске* и то у временском периоду, од 1995. године, па надаље. Претпостављамо да је ауторка у свом професионалном раду (доктор педагошких наука), налазила времена да се посвети и уметничком стваралаштву. Из те посвећености настала је ова оригинална збирка поетских и прозних остварења.

Збирка *Песму нема ко да напише* Весне Кљајић садржи песме и прозне записе који су савремени, како по тематици, тако и по садржини, по емотивно-мисаоним обележјима и језичко-стилским поступцима. По разуђености мотива књига је разноврсна, па уочавамо мотиве града, отуђености, тражење себе и сопствених путева у нигдини неизвесног трајања, ту су и покушаји осмишљавања бесмисленог, затим мотив сна и сновиђења, а пре свега мотив љубави.

Песме су изразито интимистичке природе и у њима се на најнепосреднији начин говори о мушко-женским односима, представљеним у личном и доживљајном кругу, али што је за ову врсту стварања веома важно, без патетике и без уплива сентименталности. То су сублимирани записи о очекивању или о наслуђивању, о чежњивом ишчекивању љубави, о њеном остваривању, о њеном наглом гашењу, о пребирању по пепелишту успомена кад љубав прође. Ауторка остварује ненаметљиво компарацију између оног вечно „женског“ и вечно „мушког“. Али, то свакако није већ уврежено поларизовање. Напротив, емерзивност љубавног осећања је приказана као одсјај нечег далеког и тајновитог, често недодирљивог и непојмљивог.

Љубавни мотив је основни у овој поезији, чини се да је у првом плану, оном најоучљивијем, како би то прецизно одредио Лотман. Љубав доминира, и то у разноврсним облицима, од оне болећиве, саткане од бриге према немоћном и изгубљеном човеку, кога усуд неумитно гурне са животне стазе, до оних младалачких наговештаја и до оних у којима се тек назире еротско.

Један од рецензената ове књиге сматра да је Весна Краварушић: „...песник романтичне искључивости, често се концентришући на себе саму. Ту слику појачава фаустовски, прометејски дух, као да је она сама у Свемиру. Или је Свемир у њој.“

Ми бисмо рекли да је то неоромантичарско виђење света, које се жели изнова романтизовати и учинити лепшим, тражећи прибежиште и отклон од грубости, у медитацији и у посебности доживљаја.

„Цела њена поезија заправо јесте потрага за другим, за оном другошћу која је давно пронађена па изгубљена идеална половина, она половина о којој је још писао Платон, а у чије постојање ретки срећници имају привилегију да се увере да заиста постоје и да се 'само једном деси', као што ће рећи песникиња у једном свом стиху.“ Овако размишља о овој поезији рецензеткиња Ана Ристовић.

Др Милутин Ђуричковић, такође рецензент ове поетско-прозне књиге, уочава пуноћу у доживљају света ове песникиње луцидног духа, истичући следеће: „Њен лирски меланж, у коме доминира изразита наративност и свеколико доживљавање света (етичко, психолошко, емотивно, социолошко), представља главну мисаону и симболичку окосницу.“

У бекству од стварности песникиња спас налази у свету сатканом од чежње и стварању неког сопственог света, хуманог и поетичног, у креативности и у осмишљавању клишираног, монотоног трајања. Бекство из хаоса и тежња ка хармонији света је основна преокупација ове поетесе: „ИЗНАД ПРОВАЛИЈЕ ПРУЖИО СЕ МОСТ/ НА ДРУГУ БИХ СТРАНУ ДА ПРЕЂЕМ“.

Склад у нескладу и лепота у ругобном свету, то је у суштини вечна поетска тежња без које се прегнантност у поетском свету и у стварању не може ни наслутити. Неукротива асоцијативност, али и зрелост прожимају све стихове ове зреле поезије, а промишљеност упућује на литерарно богатство прожето ауторитетом.

Стварност у коју се укоренила ова наша песникиња је потка амбивалентних осећања и мисли. Искорачења најчешће нема, или се из покушаја искорачавања ствара још већа несигурност, као у песми *СУНОВРАТ*: „НИ МОРЕ МЕ НЕЋЕ“, али зато има соларности коју ишчитавамо као узвишени семион, са асоцијацијама на предодређеност и просветљење.

Мотивска структура сна, као додир са оностраним, у нама и око нас, јавља се у неким песмама. Снови који решавају животне енигме, које често човек не схвата, или их пак потискује у пределе несвесног, као у стиховима: „И ВИШЕ НЕ ЗНАМ ШТА ЈЕР САН,/ НИ ЗБИЉА ШТА ЈЕ:“ (*СУСРЕТ*), „СНОВИ ИЗМИЧУ И ДАЉЕ/ ОНИ ВИДЕ ДАВЉЕНИКА НА СУВОМ“ (*СРЕЋА*).

Сан (или његово одсуство!) може бити и склониште, прибежиште, посебно после неких животних удеса и неких непребола: „СКУПЉАМ СЕБЕ ДАНИМА/ И ПОХИТАМ ДА СЕ У САН СКЛОНИМ, /А НЕ САЊАМ ГОДИНАМА, / ЈЕР НЕ ДОСПЕМ ДО СНА“ (*НЕСАНИЦА*).

Песме *КАЛЕМ*, *ОБЕЋАЊЕ*, *БУМЕРАНГ*, *У ПРАСКОЗОРЈЕ* структурно одговарају хаику лирици и представљају сублимирани емотивни израз: „СВАКО МЕ ПРАСКОЗОРЈЕ ОБОЈИ ТОПЛИНОМ, / А ПРАЗНА ПОСТЕЉА ВРАТИ МИ СТУД“

Да се у овој књизи ради о песмама јаког емотивног набоја, о суштински доживљеном и о проживљеном, видимо већ из прве песме: „САВИЈЕШ ПРСТЕ КАО ДА ГРЛИШ/ МАЛУ ПТИЦУ/ А ЊЕГОВИ ПРСТИ ОБУЈМЕ ТВОЈЕ“ (*ТАМАН*). Песникиња открива свет коме недостаје сигурност, али и коме је тако мало потребно да ту сигурност и врати.

Сценичност и сликовност ове поезије веома је изражена, некада су то и грозоморне слике, фантазмагоричне, што уочавамо у стиховима: „ТАКО ДА УЛИЦАМА ОВОГ БЕЗИМЕНОГ/ БЕЗГРАДА ТУМАРАЈУ СПОДОБЕ/ БЕЗ РУКЕ, БЕЗ НОГЕ, НОСА, СТОПАЛА,/ ВЕЋ У ЗАВИСНОСТИ ОД ТОГА/ ШТА ЈЕ БИО МОТИВ ДА ПРОМОЛЕ/ ИКОЛИКО ЈЕ ИСТИ БИО ЈАК“ (*КУЋИЦА*). „МОРАШ ДА КРЕНЕШ./ НЕ ЗУСТАВЉАЈ СЕ ДА/ РАСПРАВЉАШ С БИВШИМА/ ДА ОДАШ ПОШТУ У ПРАХ ОДНЕСЕНИМ/ ДА ВРАТИШ РАСУТА ЦРЕВА/ У РАЗЈАПЉЕНУ УТРОБУ/ НИ ДА КАМУ ОКРВАВЉЕНУ/ ПОНЕСЕШ ЗА ОСВЕТУ.“ (*ПЛАТО*).

Од прозних записа посебице се издваја запис *ЧИВИЛУК*, који се доживљава као опредмећена подсвест човековог усамљеног бића. Чиви-

лук се у подсвесним сферама живота претвара у конкретизованог „пратиоца“. Ова одлична прича у асоцијативним поимањима нуди потребу за компарацијом са песмом *На чивилуку* Васка Попе. У четири дистиха Попа минималистичким поступком премрежава широки и зачуђујући распон значења, као и у краткој причи, њена ауторка. „Оковратници су прегризли / Вратове обесних празнина.“ – певао је велики песник Попа, „И ТАКО ТРАЈЕМО МОЈ ЧИВИЛУК И ЈА, ОН СТАМЕН, ОДГОВОРАН У ПРАЋЕЊУ, ЈА СА СТАЛНОМ СТРЕПЊОМ...“, исповеда своју истину о чивилуку Кљајићева.

У књизи Весне Кљајић прозни текстови су писани уобичајеним фонтом, за разлику од песама где су стихови искључиво писани великим словима. Издвојеност је само формалне природе, с обзиром на то да се прозни записи могу схватити као лирски медаљони (лирска кратка проза), а што нас наводи да истакнемо чињеницу – поетски хабитус ове књижевнице – убедљивији је.

У представљању књиге *Песму нема ко да напише* ауторке Весне Кљајић може се рећи да је пред читалачком публиком и љубитељима поезије једна савремена збирка песама и лирских прозних записа у којима су уочавају луцидни стилски израз и неоспоран таленат. На крају се може исказати утисак о јакој емотивној и о интелектуалној снази песникиње Весне Кљајић, са изразито филозофским знаковљем која има шта да каже и да поручи свету.

Драгана Ђатић

СКИТНИЦА СТИХОВА СА СУНЦЕМ У ОЧИМА

(Milka Mira Grčić, *Sunce u očima*, Adelaide, South Australia: Griffin Press, 2017)

Песничким изданицима који настају „тамо далеко“, у далекој Аустралији, придружују се песме Мире Грчић. На плаветном небу песништва, овог пролећа/ове јесени 2017. године (у зависности од временске зоне) јавља се Мира Грчић својом другом поетском збирком *Сунце у очима* и у тој књизи, баш као у првој, *Занос сумрака* (Adelaide, 2016), показује и доказује себе на најлепши начин – она је путник без сата, скитница стихова са сунцем у срцу и очима, неко коме је смех оружје за срећу. Њен глас је изворно њен, пелцер песништва она је очигледно са собом понела када је, деведесетих година прошлог века, ношена тужним искуством сеоба и прогона народа коме припада, и лично из своје родне Далмације стигла у Аустралију. Изворно је, да поновимо, то глас путника без сата и скитнице стихова, путника који се потрудио да, упркос тужном искуству, сачува у срцу своје сунце (и не само да га сачува, већ и да га у далеком свету оснажи сунцем у очима), као и да се за рукохват радости мора јужног ухвати те да ту радост ни по коју цену више не испушта, упркос носталгији, упркос раздаљинама. Зато поезија ове песникљеи одише сва сунчевим зрацима и сјајем јужних звезда, сјајем очима. Бљешти напросто љубављу (у првом и другом одељку, „На мом балкону“ и „Замрзнути у сјећању“), а велика љубав исијава и из стихова сабраних под капу још три, по броју и по квалитету уједначених одељака књиге: „Проговори, пјесмо“, „А у моме срцу лето“ и „Овдје на мом југу“. Љубав, додуше, поприма ту нешто другачије облике, али понекад чак и снажнија постаје. Најпре је то, у трећем одељку, љубав према лепо уобличеној песничкој речи, потом смо, у четвртном, сведоци песничке усхићености природом и, најзад, у петом одељку, на делу је носталгична љубав према родном крају.

Вратимо се, ипак, на почетак песничке приче која се зове *Сунце у очима*.

Рекосмо, бљешти љубав преточена у стихове, тако да у песми по којој и читава збирка доби наслов, дарује песникиња свом драгом (или, чак шире гледано, читаоцу својих песама) сунце из очију својих, свој поглед на свет, поглед који је саткан сав од нежних исповедних тонова. Одаје нам она, на пример, тајну да је драгог средла код *мјесечеве стијене* и преноси нам комплетан доживљај тог сусрета, све до тренутка када *мјесеца неvjешто рашири кишобран*, само да би она за све друго обневидела, да би једино близину вољеног бића под кожом осетила. Такође, за вољеног, она *постељу од мјесечине спрема*, баш као и *шалицу топлог чаја од рузмарина*, слутећи да од тог чаја, и од светлости коју намерава да побере изнад пустиње Неваде, топлије нежности нема; баршунасти покривач *пјесмом прави јер кишобран толико велики нема* (опет кишобран – помишљамо, кишобран за срећу). И онда сестру сирену, коју назива краљицом мора, моли још да расплете своје косе, да у *бијело платно љубав уплете*, и предочава нам (чини нам се, у једној од најљубавнијих и најнежнијих песама „На нашем балкону“), како се сунце током дана на том балкону у столици одмара, а *петуније снију*, и како у топлој ноћи, или у магли, заискри лице драгог попут фењера; најзад, да на истом, нашем балкону *мисли се играју пјешака, / а зијевалице љубичасте, / попут сијевалице, / одашиљу на све стране / радосну пјесму занесењака*.

Песникиња једноставно просипа нежност, сви су њени стихови редом у цвату, миришу, њима она вољеноме обећава: *Спавај сада спокојно, / покрићу те марамом коју сам стихом изаткала*. И шаку сунца њему даје, и на *врх прстију љубав*, надајући се да ће и он тако радост осетити, и љубав знати, да љубав ће и радост тада процветати. На тој тананој граници давања и примања, признаје она: *толико само умијем, / толико само знам*, али каже и: *када кише полете попут одбјеглих срна, / свјетлост ћеш моју наћи / у сандучићу свом*. Позива затим: „Хајде да причамо“, и набраја како се све може причати: *дугиним лишћем, очима срне, небеском сузом... смијењом вала, лептира летом... бојама прољећа, шапатам траве, мјесечевом равницом и радошћу уцвјеталом*. (Ох, на колико се много лепших начина може причати када се прича и шаље љубав!) Све то набраја Мира Грчић, свесна да је радост истинска радост *тек када се са неким дијели*.

Сунце је за нашу песникињу водич љубави, оно обасјава и зна сваку тугу да ублажи, зато Мирини стихови звоне: *Љубав пошаљи / са сун-*

цем... Само пошаљи/ – љубав. Размењујући мисли са вољеним бићем, размишља онао томе како се то љето у ладици скрива; песникиња је скитница стихова; она и у латици бијелог багрема налази велику љубав свијета; у оку драгог примећује како ланчиће везе хиљаде звијезда, а када драги њен спава – открива нам своју тајну – ја храним голубове/ и причам са тим, и са осталим птицама,/ износим оброк на сто са јабукама и житом,/ и везем у мислима мелодију/ за сунчеве оргуље,/ скоро заборављену/ на доковима дана. И нежно још констатује: У предворју твога сна и срне су заспале,/ младолико су се звјезданим кишама напојиле. И пише понекад римовано, понекад опет у слободном стиху, ваја своју песничку творевину, мање или више аутобиографску, све време се притом држећи за стабљике радости: Држим се за стабљике оронуте жеље/ која се на вјетру немирном клати,/ толико, толико да ће.../ радост процвјетати! Учини јој се понекад и да је, замрзнута у сјећању, и снове своје дарује памучним облацима, кољевку љубави шаље са птицама, да лете и даривају. Други пут, опет, обраћајући се у мислима вољеном бићу, каже: узалуд ме тражиш, све се измјешало, али и признаје: кад ти недостајеш,/ умотам топлом марамом/ драге успомене/ и навучем рукавице; присећа се такође: били смо дјеца на путевима галопера и кадуље; најзад, отворена је сасвим, каже нам да је тута саставни део њеног сопственог бића. Но, чак и тада, та је тута (ми је бар тако доживљавамо) само одсјај, сенка прозрачне, чисте радости.

Песникиња, и у трећем циклусу сваком својом пором проговара радосту, смијехом дјетета, жубором извора, ружиним сном, а то очекује и од песме, по којој доби назив трећи одељак; тражи она од песме да проговори, да говором својим измоли за комад сунца (опет то сјајно сунце!), за делић сунчеве светлости изливене у корита за одабране јер, закључује: само лијепе мисли/ путоваће брзим возовима/ на трачницама вјечности. Закључује тако, а нама се чини да би се, уколико трагамо за жилом куцавицом ове поезије (уз сунце, море и цвеће) управо ти стихови могли извући као својеврсни мото књиге.

И гласа песникиња за то да радост потече, и моли, између осталог: спустите степенице,/ нека се радост јави на обали живота. Потом упозорава: „Не дирај звијезду голим рукама“. Зна она врло добро да јутарње зенице могу уплашити човека који је у њих помно загледан, да се о ужарену звезду руке могу опећи. И, истовремено је песникиња и рањива, и јака. Јака је јер и себи, баш као и другима, док дан се љено на пут спрема, заповеда: Откључавај капије! Ту спаса нема! Чини то, ваљда зато што у

себи гаји мудрост визионара, оног који зна да „земља на југу бајке“ јесте земља од плаве радости, од шарених трачица у коси и бујне младости, од срећом посутих лица, сунчевог сјаја, плавога неба и веселе пјесме птица. И зна да подјељено добро и зло/ увијек остају као највећа драгоценост/ иза свих насте узвикује: *О, радости, о, вјечности, о, снови, и наређује: „Реците рату – Не“*. Оглашава се, стихом нам предочава можда најпрецизнији, најсуштинскији одговор на питање шта је душа: *тај свјетионик обала наших, / у једном све – душа*, и нуди нам на увид најлепши песнички доживљај радости – песма „Радост“ отвара четврти одељак књиге, где су се за своје место под сунцем изборили стихови надахнути природом и чарима природе. Песникињу подједнако притом инспиришу и црвена поља мака – та поља се пред њом отварају као море и она под рукама својим по правилу зачас осети невидљиву љепоту и топлину цвијета, али је инспиришу и зелене зоре на бијелом платну, и мале љубичице што душу боје/ и дане модрим сном кроје, баш као и ветрови који знају да се скоро не приметно ушуњају у џеп старог капута. Потпуно ауторка поистовећује сунце са зрном радости, и подсећа нас да упамтимо засвагда да *сунце у својим баштама радост сади* чак и онда када се на нашем зиду сенке сузе и бол. И тако се потврђује не само као неко ко је за природу добрано пријемчив, већ пре свега као оптимистичка једна душа која верује у *дуге на обали ријеке*, и верује јер *вјера је једина жива*; душа која зна да *од мале радости ништа вредније није*. Верује песникиња у људе, а то је у овом свету подела и ратова, рекли бисмо, највећи квалитет. У срцу њеном, најпрецизније и најпесничкије речено, вазда траје лето!

На рубу сећања песникиње Мире Грчић, *тамо гдје ситне радости не умиру*, исклесан од носталгично-нежних успомена на родни крај, топлином исијава (баш као и сунце) последњи циклус песама у књизи. Упркос даљини, ту на зеленом платну касног поподнева, на уживање позивају зреле смокве – због тих је смокава, признаје песникиња, постала сањар; из сећања њеног искрсавају *залутале улице и висибаве, раним прољећем расуте*, мирисом дозивају јагласи жути и цветови багрема, и *плавог далматинског неба, свежина зоре и росе, и првог печеног хљеба*. А носталгијом обузета, стихове она ређа и на енглеском језику. Затим се отаџбини, земљи својој директно обраћа, и пева о ономе што је дефинитивно заробљено у њеном сећању – пева о крњем колосеку Книн–Задар, о кући од камена, далекој кући из њеног родног краја. Стицајем оних већ поменутих тужних околности, а због којих се и сама пре више деценија обрела

у белом свету (да би се од зла склонила и на зло заборавила), у сећању песникиње постала је та кућа и ватрена, и сада њу, таква, опет зове – признаје нам то песникиња док о кући пева, и док пева, такође, о нашем сунцу, док у поверењу стихове ниже: *срели су се ту срећа и туга,/ сунчана пјесма ту је настала*. И додаје још да њу лично, као и њене земљаке које је задесила слична судбина, *кочије љетне још прате*. Не дозвољава Мира Грчић да носталгија, та жеља за родним крајем њу сасвим сломи. Тамо, на њеном новом јуту, пише она, *смијехом смо разбили тугу,/ смијехом смо завјет радости дали*. Присећа се затим времена зелених бадема и, кадгод свог сина угледа да на посао пође бициклом, крадомице се она насмеши старој својој успомени на дане када је у родном крају била ђак-бициклиста. И присећа се наставнице своје Јованке Р. (коју је, не знајући да ње, нажалост, више нема, намеравала да обрадује новом песничком књигом), и у сећање јој се опет враћају старе пруге и книнске зиме. У томе јој, иначе, чак и локалне новине понекад помогну– здружује се сећање на хладне книнске зиме са песмом непознатог војника кога је преварила, заборавила једна Ана, а о чему песникиња сазнаје управо из тих новина. Не претаче, дакле, ауторка *Сунца у очима* само своју личну тугу у стихове, има она и те како разумевања и за осећања других људи, поштује тугу оних који су у том часу несрећни, на коме год крају земљиног шара да су, спремна је да на себе преузме бол унесрећених. И онда сасвим искрено признаје да би радо да сања Далмацију те, након сусрета са женом из родног краја, тамо, на том далеком јуту, закључује *како је свијет мали*.

Е, на овом месту могло би можда искрснути питање да ли би Мира Грчић пропевала овако широко, светло, а сетно, да није било тог њеног одласка на други крај света. Усуђујемо се одговорити: Наравно да би пропевала, очигледно је да свој песнички нерв носи она у коферу откако је на далеки пут пошла, њен је песнички израз сада само пунији, богатији и још „осунчанији“, захваљујући томе што га је путовањима (вољним и невољним) употпунила.

У тумачење песничког израза Мире Грчић, као усталом и у тумачење сваке друге поезије, може се, наравно, поћи на различите начине. Такође, тешко да се на питање колико се мишљење потписника рецензије подудара са суштином поезије распеване ауторке из Аустралије може прецизно одговорити. Ишчитавању ових стихова пришао је, ипак, рецензент искрено, целим својим бићем (и сам је пре свега песник), и

верује зато да има „дебело право“ да песнички наслов *Сунце у очима* препоручи будућим читаоцима – подједнако, и онима који живе далеко од родне груде, којима је потребно да понекад и стихом полече своју носталгију, и онима другима који „остадоше овдје“. Јер, реч је свакако о књизи због које се човек, док у њој ужива и сунце у својим очима уз њу буди, осећа некако светао, баш као сунчев зрак; реч је о књизи која се може читати уз чашу доброг вина, можда баш оног справљаног од гро-жђа са обронака светлих, далматинских, Мириних.

Данко Стојнић: „Пресвлачење“ (2017)

Миленко Д. Ђировић Љутички

НЕОБИЧНО У ОБИЧНОМ

(Миленко Шарац, *Кућа на далеком брду / A house on a distant hill*;
превод Саша Важић, Београд: Хаику удружење Србије и Црне
Горе, 2017)

У сазвијежђу хаику пјесника са ових простора засјала је још једна звијезда. Може се рећи у пуном сјају. Пјеваљски пјесник Миленко Шарац, освједочен запаженом збирком поезије *Позни откоси* и књигом бритких афоризама *Рафална паљба*, већ се представио хаику поезијом у неким публикацијама. Доста опрезно и одмјерено, јер он не слови за оног ко „све зна“. Он је од оних који кад знају – знају шта не знају.

Био сам привилегован да први читам рукопис, потом и одштампану збирку хаику пјесама *Кућа на далеком брду*. Миленкове хаику пјесме носе печат рафинираног сензибилитета, сугестивности и интуитивног увида. То резултира непосредношћу доживљавања читаоца једнако као и пјесника при записивању оног што његова перцепција дометне. Кажем записивању, јер писање хаику поезије је управо записивање оног што пјесник запажа у природном окружењу чинећи то без кићења и дотјеривања пјесничким фразама. Свакако уз контеплативни приступ и интеракцију на релацији пјесник – природа. Без ега и оног „ја мислим“, „ја видим“, „ја знам“. Све то у опсегу – са мало ријечи рећи много.

Миленковој сензацији једнако су податна запажања како у рурарној средини (у којој је рођен), тако и у урбаној (у којој, углавном, живи).

звучи чактара.
Низ брег силазе овце,
песма и пас

клупа у парку.
Одмарају – старац,
сенка и пас

Запажање детаља је оно што релацију пјесник – природа, у хаику поезији, чини искреном и карактерише као поезију доживљеног. Свакако, као поезију у којој се садржи необично у обичном.

Непосредност интуитивног увида, у интеракцији између природног окружења и пјесника, његову поетику одликује свјежином и флуидношћу.

Миленкове пјесме карактерише ритам наглашене и неуједначене амплитуде. То је оно што долази од карактерологије пјесника и имплицира чулност, емотивност, па и сјету.

Носталгичност је нешто што је наглашено, можда и пренаглашено, код овог пјесника. Наравно, не на уштрб квалитета. Путеви којима је отац долазио, које мајчине очи милују док он одлази, прозори са којих су отишли погледи:

завичајни пут.

Очевим стопама

корача туга

мајчине очи

још милују путеве

којима одлазим

празна је кућа.

Отишли погледи са

наших прозора

Живјећи у времену у ком се отуђени човјек враћа (или покушава да се врати) природи, Миленку то и није тешко. Он из завичаја и природе родних Матаруга никада није ни отишао, гдје год и колико год да је био.

Колико год да је

самлео живот

неке давне године.

А, наше беху

наде има. Поезија ако и не може спасити свијет, може душу. Ова збирка, сама по себи, то потврђује. Својим квалитетом сама себе и препоручује.

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Зоран Спасојевић Паске: „Апстрактни имејл“

Миљана Игњатовић Кнежевић

АНАТОМИЈА СТРАХА

(„Наис принт дизајн“, Ниш, 2017)

Заувек ће се сећати дана који је изменио природни след ствари у његовом животу. Жигосао га је жигом сећања.

Сећао се како је и тај дан започео са сунцем на небу. Чекао ју је у овом истом парку крај реке. Рат је већ био почео, али ко је још од младих већ после неколико дана о томе мислио? Млади у себи имају инстинкт живота, не смрти. Град је био пун младих људи, њихов оптимизам је и старије извео на тргове, у паркове, баште.

Мирис пролећа је био лепши од мириса подземља и гаражи. По зеленој трави свуда су били као мала сунца разбацани жути цветови ма-слачка. Дрен је цветао. На улици црнпурасти дечаци су нидили плаве букетиће опојног мириса.

- Узми, само пет динара. За девојку, за жену.

- Хајде, дај!

Зорана је већ долазила. У леви цепић јакнице од цинса заденуо је плави букетић и погледао је. Насмејала се, а она карактеристична ру-пица на образу се појавила као потврда њеног осмеха.

- Два пољупца, један за мене, један за цвеће - твдио је пазар Зо-ран.

- А трећи за леп дан! Идемо у куповину. Мама ми је дала паре за нове патике. Идемо у подземни пролаз, у трговински центар. Знаш, хо-ћу црвене, хоћу да купим најлепше патике за ово пролеће. Хоћу да бу-дем лепа за тебе, ако обећаш да ћеш увек овако да ме љубиш.

- Твоје патике су мени најлепше, ма какве биле. Волим те.

- Ласкавче!

Ухватила га је под руку и пошли су ка радњама у подземљу. Др-жао ју је за руку. Радовала се као дете поскакујући уз њега док су сила-зили низ степенице. У једном тренутку су угледали Драгану и Ивана ка-

ко се пењу другом страном. Махнули су једни другима у пролазу. Вечерас ће се сигурно видети на њиховом месту окупљања.

- У новим патикама, у новим патикама... - певушила је уз њега.

Опет се зачуо одбојни, завијајући звук из даљине.

- Ваздушна узбуна - рече неки човек иза њих.

- А кад није?

Већ су били испред излога радње која је продавала спортску опрему. Светлост излога обасјавала је Зоранино лице и он је имао утисак да је светлост избијала из њених пресрећних очију док је са радошћу утрчала у продавницу и пробала, пробала једну за другом скакућући на једној нози.

Огледала се у сјајним огледалима и окретала испред њега као балерина на сјајној позорници, озарена, насмејана, разиграна као Преверова Барбара. Он је држао кутију са другом патиком у руци и смејао се са њом. Њена је срећа била заразна, исто као и смех. Људи су их са осмехом гледали, док је она играла у једној патици само за њега.

- Кажи, кажи, огледалце моје од свих патика најлепша која је. - питала га је пружајући своју лепу, дугу ногу.

- Али та је тамно ружичаста - рекао је бојажљиво држећи кутију са другом патиком у руци. - Ти си желела црвене.

- Па шта! Сад желим ружичасте! - окренула се продавачици да плати.

- Дођи са том кутијом да се лепо спакују. - рекла му је.

- Али...

- Ја се не мешам кад ти купујеш своје плаве или црне патике.

- Дођи овамо!

Пољубио ју је наред продавнице.

Онда... Имао је утисак да се земља затресла и да се све руши око њих. Потрчао је ка улазу у подземно атомско склониште гурајући људе око себе и вукући Зорану за руку. Није ни приметио да још увек носи њену патику ружичасте боје, кутија је негде испала. Стискао је Зоранине влажне прсте бојећи се да му не исклизну из руке.

Унезверена гомила, на ивици хистерије од страха, као бујица носила је све пред собом. Истргла ју је из Зоранових руку и повукла у другом смеру. Нестала му је са видика за трен и даље стискајући једну ружичасту патику усред те гужве и прашине.

Maja Kovačević Savić

MOŽDA SI TO BILA TI, ANGELINA

(„Alma“, Beograd, 2017)

Angelini je bilo jasno da Milena zna mnogo više o Jovanu nego što je spremna da prizna i da ima mnogo toga što ona nikada neće saznati. A u tome je grešila, a bilo bi bolje da nije.

Trebalo je da ustane i utrči u voz koji je nekoliko minuta stajao i čekao... čekao... i konačno nakon reskog zvuka pištaljke krenuo ka izlazu iz doline. A nije. Nije se ni pomerila, ni pokušala, kao da nije njen, a bio je.

„Otišao je, on bi te odveo odavde.“ Milena ju je ispitivački posmatrala... Nije mogla da izdrži taj pogled, samo njega, do sada:

„Nije bitno, doći će drugi, sutra. Njime ću.“ Rekla je to olako, samo da Milena skrene pogled. Nije.

Pomerila se, pratio ju je.

„Ovaj je bio tvoj, mogla si njime. Bilo bi bolje da si otišla. Sve znaš, nema ništa više.“ I dalje ju je posmatrala, skenirala, zumirala, Angelina je pomislila da vidi svaki njen nerv, ćeliju, kost, ma sve od čega je satkana. I bila je u pravu, sada jeste.

Milena se pitala zašto Angelina nije utrčala u voz. Šta to još očekuje ovde? Zar joj nije bilo dovoljno, i previše, pa koliko ju je puta preklinjala da stane, vikala da ne može da podnese, a sada je odlučila da ostane. Od čega je? Ništa više ne sme da joj ponudi, zaronila bi u bolesno tkivo, a to se nije smelo.

Zašto nije ušla?

Pazila je, nije joj rekla ništa što bi pobudilo sumnju, samo za Milutina, zbog njega je i došla. Možda je pogrešila kod Jovana... Uvek taj Jovan, nije trebalo da ga spominje. Sada je Milena počela da se trese, kroz njene misli su munjevito promicale slike prethodnih dana. Šta je uradila? Mogla je sve da sruši, nije smela, ni želela... Ili jeste? Groznica se pojačavala. Šta je to uradila? Ne, nemoguće, nikada ne bi, ona nije kao Jovan... Samo da je ušla u taj voz, sve bi bilo kao ranije. Patila bi kao i ostali, ali se ništa ne bi promenilo...

promene nisu... Nije morala toliko da priča, niti da je odvede do crkve, ma i da ju je odvela nije trebalo da joj pokaže Jovanov grob, ni ostalih Milutinovih. Pogrešila je i znala da joj to neće biti oprošteno, neće zaboraviti. Onda jesu, sada neće, nije samo njeno, ovo pripada selu. Nije pokazala zahvalnost, dugovala im je, a onda ih izdala. Šta bi se desilo da je nisu prihvatili nakon svega, gde bi otišla, pa ovo je jedino što je ikada imala? Ali jesu, više se nikoga nisu odricali. A ona njih?

Nije sve rekla, ono najvažnije nije, ali hoće, nije imala snage da se odupre. Angelina nije otišla, čekala je baš kao i Milena svih ovih godina nju. Reći će joj sve, baš sve, i time promeniti i svoj i Angelinin život i ko zna šta još. Ovo je bio lanac i svaka karika je imala određenu ulogu, a ona je svoju napuštala. Zašto?

Možda tako treba?

Angelina je bezuspešno pokušavala da pobegne od Milene. Mučilo ju je što je voz nazvala njenim, nije mogla na efikasniji način da joj stavi do znanja da više nije poželjna u dolini. Pogled je bio neumoljiv. Tvrd i oštar, sekao je um. Oborila je glavu i zažmurila:

„Još ovu noć, sutra ću otići“, tiho, nesigurno...

„Znam da hoćeš, ali bilo bi bolje da si danas, za sve. Nije ovo više za tebe, i Milutin je bežao od toga. Da si otišla, bilo bi sve kao pre, sada neće.“

Nije podigla glavu, ne bi mogla da istrpi pogled:

„Milutin me je poslao, bila je to njegova želja, poslednja. Ne bih ni znala za ovo selo, nikada mi nije rekao da je dolazio ovamo. Ne znam zašto mu je bilo stalo na kraju života?“, a znala je, kao što je bila svesna da i Milena zna, da je znala čak i pre nje, zato joj je i ponudila onoliko onoga što nije očekivala. Delovi, „viseći delovi“ njegovog života, bili su ovde i morala je da ih sakupi. Prva je dobila Jovanu, prošla kroz bol rađanja i sve napore odgajanja deteta, ona mora ovo, jednako bolno i... opet bez njega, kao i Prva. Uloge života koje im je on namenio.

„Znaš, Angelina, i ja znam zašto, i svi ovde to osećaju. Zato je bilo onoliko ljudi pred kućom malopre, došli su da vide. Da su znali da ću te uvesti unutra, sprečili bi, budi sigurna u to“, začutala je i okrenula se ka drvenoj vitrini iza zid.

Danilo Marić

ČEMERIKA : TOM 1

(„Alma“, Beograd, 2017)

Solde su već bile na rubu pakla. Preživjeli ga, ali se nisu do kraja oporavili od tada zadobivenih dubokih rana.

Poturčiti se ili izgubiti sina Stevana?

Bila je to užasavajuća dvojba. Izgubiti sina i ostati u vjeri pradjedovskoj, ili poviti glavu i sa sinčićem nastaviti poniženo živjeti u vjeri ovdje omraženoj – Muhamedovoj.

Dvojba i žrtva ravna jerusalemskoj.

Ostali su u vjeri pradjedovskoj, na Hristovom putu, i izgubili dijete. Izgubili sina Stevana.

Pa ipak, je li tako trebalo?

Jesu li postupili i hrišćanski?

Porobljivač je omraza porobljenom. Svaka podjednako teška po prvom činu tragedije, oduzetoj slobodi. Ostale teškoće su različito bolne, različito koliko su i okupatori drugačiji. Turski okupator je izuzetno težak po jednoj od okrutnosti, samo njegovoj, nadaleko znanoj pod imenom *Danak u krvi*. Težak krvnik, užasan progonitelj, zulumčar, otima hrišćansku djecu i odvodi u roblje. Samo hrišćansku. Starosti između sedam i četrnaest godina. Svako peto dijete, dvadeset posto hrišćanske djece. Bez prava da roditelj ikad posjeti ili vidi oteto dijete.

Čin oduzimanja djece je najsnažnija tragedija koja se ikad odigravala na otvorenoj hrišćanskoj sceni.

A Bog ćuti?!

Godina je 1748. Proljetno sunčano jutro puno svjetlosti. I opšte radosti. Porodici Anđelke i Vuka Solde je bolno i mrko. Dušmani dolaze po njihovog sedmogodišnjeg sina Stevana. Pribojavali su se jednog takvog jutra. Užasavali se i pri pomisli na njega. Imaju pet sinova i tri kćerke. Anđelka je još jednom u blaženom stanju, svekrva Tomana kaže: „Vala, kako ga носиš, muško

je.“ U tako snažno zametnutu roditeljsku radost grunula je strašna poruka iz daleka ispružene ruke porobljivača. „Sjutra dolazimo po dijete. Stevana.“

Konjski topot je uznemirio seljane.

Tri mrska askera sa pet konja ukasali su u Soldino dvorište. Na dva tovarna konja natovarena su po dva sepeta. U tri sepeta je po dvoje djece, u četvrtom jedno. Plač i krikovi sedmoro porobljene djece razdiru jutro. Na pojavu sedmogodišnjeg, kao smrt blijedog Stevana, zanijemila su i djeca u sepetima. Majka Anđelka je iz kuće iznijela svoje čedo, po njemu sasula pregršt poljubaca i predala ga ocu Vuku. I dok je otac, sav obliven suzama, nježno podizao i u sepet sjedao Stevana, Anđelka se vinula i dograbila dijete...

„Ne dam, ne dam...!“

„Odstupi, odstupi, odstupi...!“, ponavljao je jedan asker, drugi je povlačio za rame i treći udarao motkom.

„Ne dam dijete, ne dam mog Stevana...!“

Vuk je spontano prišao da odbrani Anđelku. Rukom potegao askera koji je omahivao motkom, a ovaj se onda obrušio na njega, udarao, udarao, udarao...

Dok je drugi po glavi udarao majku Anđelku i otrgao dijete i treći tukao oca, prvi je potjerao konje i na njima roblje. *Danak u krvi*. Osmoro otete djece.

Danak u krvi?!

Plač i krikovi djece ustravili su i sa otvorene scene potjerali rasplakane ljude, domaće životinje, ptice i zvijeri.

Anđelku i Vuka su dugo povraćali svijesti mlazovi hladne vode.

Tek kad su se zrelo sastali sa sviješću, tek pri kraju dana, shvatili su da su ostali i bez još jednoga djeteta, devetogodišnjeg Marka. Dugo im je trebalo da prihvate tu realnost, mada je nikada do kraja nisu razumjeli i objasnili.

Dok su majka i otac plačući, naričući i omahujući okrajcima razuma kidesali na askere i otimali sina Stevana, istovremeno je izbezumljeno i devetogodišnji Marko poskakivao da dohvati sepet i spase brata, jedan asker ga je odgurivao mlako, pa grubo i grublje, da bi ga na kraju tojagom udario po glavu. Ovu nesreću Anđelka i Vuk nisu vidjeli, a vidjela je Šćepanova Rista, pritrčala, uzela dijete u naramak i utrčala u kuću. Iako askera nije bila namjera da smrtonosno udari dijete, on ga je ipak udario nezgodno po sljepoočnici i dijete je ubrzo izdahnulo. Ukućani čitav dan Anđelki i Vuku nisu govorili za ovu nesreću, a jednom su morali, a kad su rekli, iz Anđelke se izvalio krik žalosni, a Vuk se zavrteo i izgubio svijest.

Žalost za djetetom je nemjerljiva.

Надежда Михајловић

МЕСИНГАНА ЛУЛА

(„Наис Принт Дизајн“, Ниш, 2015)

Једне ноћи, пред крај рата, неко је покуцао на кућна врата. Милан је опрезно пришао и тихо питао:

– Ко је то?

– Петров друг. Ви сте вероватно његов отац Милан?

Милан је почео да дрхти. Није се усудио да одмах отвори врата бојећи се лоше вести. Човек са друге стране нестрпљиво је прошапутао.

– Отворите брзо, да ме неко не види.

Када је ушао у предсобље, Милан је видео да је младићева глава потпуно обмотана завојем, а једно око покривено парчетом газе и лепљивом траком.

– Шта је са Петром? Реци ми, момче. Да ли је добро?

– Добро је. Не брините. Сад је на северу земље. Тамо борбе јењавају. Није био рањаван. Јуче сам чуо да је на путу ка кући. Ја сам у градској болници три дана, па нисам могао да вам донесем вести. Сад сам се искрао. Један конвој је ноћас пролазио овуда, па сам се убацио. Пред зору се враћа, па ћу поново са њима натраг у болницу.

Кад су чули вест, у кући је настао општи плач. Дуго нагомилавана мука и пригушивани јецаји сада су пробали све бране и излили се свом жестином. Женама су се придружили и мушкарци погођени јаким емоцијама. Душан је само понављао кроз сузе:

– Тако! Значи, тако! Добро је.

На Душкином лицу су истовремено били осмех и потоци суза.

Стана није имала снаге да се радује унуковом повратку. Судбина њених синова и даље је била непозната.

– Шта је са мојим синовима, Вељком и Мијом? – чуо се њен глас измењен и шупаљ као да долази из неке дугачке цеви.

Војник се окренуо да погледа особу од чијег гласа му се језа попела уз кичму. Угледао је лице без крви, са кожом затегнутом преко ко-

стију и упалим, смањеним очима које су жудно гледале у њега очекујући умирујућу вест. Питао се како је могуће да у овом бићу још увек има живота. Праменови седе косе висили су млитави, искрзани и заборављени.

– О њима не знам ништа. Нисмо били на истом фронту.

Стана је почела да се љуља и испушта неке цвилеће звуке. Очи су јој биле затворене, а сузе пресахле.

– Знала сам све време да се неће вратити – непрестано је понављала.

Полако се спуштала низ зид на који је била наслоњена. Додирнувши под, удахнула је дубоко и шумно издахнула ваздух. Пренели су је у кревет. Лежала је данима не узимајући храну и не говорећи.

Неколико недеља касније, групе војника почеле су да стижу у Равниште и околна села. Дошао је и Вељко, старији Станин син. Прилазећи њеном кревету почео је:

– Мајко, вратио сам се жив и здрав. Зар нећеш да устанеш да ме дочекаш? Прешао сам толики пут, а ти лежиш.

Она се полако извлачила из таме и понора у којима је полусвесна чамела недељама. Познати глас допирао јој је до успаване свести. Отворила је очи и угледала само једно лице.

– Где је Мија? Вељко, сине, зашто си сам? Отишао си са братом, а враћаш се без њега. Кажи мајци истину – тражила је молећивим, танким гласом.

Александар Станковић

СЕНЕКА : ИСТОРИЈСКА ДРАМА У ПЕТ ЧИНОВА

(„Удружење драмских писаца Србије“, Београд, 2016)

Т р е ћ и ч и н

6. ПОЈАВА

Баје. Агрипинино коначиште, поноћ. – Она, Аницет, центурион, војници, послуга.

Агрипина у јадном стању, мокре косе, с модрицом на лицу, држи се за повређено раме. Слушкиња јој помаже да се удобније смести на постељи.

АГРИПИНА, рањивим гласом: Да ли је мој син примио Агерма?

СЛУГА, улетевши у одају: Господарице, војска!

Улази центурион с два војника, затим Аницет.

АГРИПИНА, избеумљена од страха, нема, наједном, синула лица: Аницет! Ти ћеш ме спасити? Почине да грца. Послао те мој син ... Мој син! Гршила сам мислећи да је ово његово злодело ... Послао ми спаситеља! Аницет је немо гледа. Ово је био несрећан случај с барком, јесам ли сигурна, Аницет! Памтим ја добра која си учинио за мога сина...

АНИЦЕТ: Оптужени сте, Јулија Агрипина! Послали сте Агерма да убије императора!

АГРИПИНА, придижући се, престрављена: О-оптужена! Центурион исуче мач. Агерма ... Аницет, ја ти не верујем! Усправљена у кревету: Ако си дошао да ме видиш, јави мом сину да ми је добро. Ако стижеш да ме убијеш, не верујем ти да те шаље мој син, он није наредио матероубиство. Војници насрћу на њу, један је удари палицом, центурион потеже мач, она спушта ноге на под и подмеће трбух. Удри у утробу! Центурион и војници је избоду мачевима док она испушта болне крике, пада на под и коначно захропће.

АНИЦЕТ, *пошто се Агрипинино тело сасвим примири*: Однесите тело!

ЦЕНТУРИОН: Куда, заповедниче?

АНИЦЕТ: На ломачу!

Војници подижу њено тело, стављају га на двосед и износе. За њима одлази Аницет.

7. ПОЈАВА

Царски летњиковац, исте ноћи, пред зору. – Нерон и Аницет, затим Сенека.

НЕРОН, *рукујући се с Аницетом*: Аницет, срећнијег ти јутра не могу назвати: Ноћас си себи сачувао главу! Врати се својој морнарици! Аницет *војнички поздравља и одлази*. Спасео те Сенека, Аницету! Сенека је пресекао Гордијев чвор ... А моја мајка је мртва! *Са шакама на лицу*: Није веровала! *Гануто*: Није веровала ... Толико ми је веровала! *С грцајем*: Последње су јој речи биле: *Удри у утробу! Док надланицом брише сузе*: Плачеш, цезаре? Пуститићеш да те фурије прогањају као Ореста! *Тешко корацајући*: Не рони сузе, Нероне! *Прибрано*: Агрипина, несрећна Агрипина! Избавио сам и тебе и себе! Узео сам правду у своје руке ... Убити своју мајку! Како ћу се вратити у Рим! *Поћутавши*: Остаћу овде док Сенека, тамо, то не уреди. А ако у Риму буде перипетија, како ћемо се бранити ... Од кога се сад ја имам бранити? Питаће Сенат по којем закону си казнио мајку. Хтела је царску власт! Подривала моју владавину, и Сенат, и Сенат, господо сенатори! Хтела је да сруши Рим! Како то да остане некажњено! Позваћу се на закон величанства. Али он више не важи! Оснажио сам га овом применом ... Све ће то одбранили Сенека ... *Повиче*: Сенека! *Затим*: Па, ако и буде перипетија, морамо имати и спасоносни расплет! *Кад уђе Сенека*: Сенека, ти си ми све говорио и најбоља писма написао. Написаћеш и ово ... Сенату.

СЕНЕКА: Наша одбрана је као та барка, крхка! Сваки разлог пашће лако под сумњу.

НЕРОН: Разлози су твоја брига.

СЕНЕКА: О неким догађајима суди се и после хиљаду година.

НЕРОН: Будућност увек пресуђује по заслуги, Сенека, тако си ти говорио! Уосталом, после хиљаду година неће бити света.

Асрор Алајаров

МОЋ ОГЛЕДАЛА

(„Алма“, Београд, 2017)

ГРОБНИЦЕ „А“ И „Б“

„Добродошли на градско гробље.“

Тако пише на дрвеном путоказу који је уперен надесно на раскрсници. У ствари, ту су два пута у северозападном Каршију. Један од њих води у градску четврт која се зове „Гробље“.

Све зграде у граду личе на мртвачке ковчеге. Једина разлика је да зграде имају врата и прозоре. Ту су празни мртвачки сандуци поред кућа, за добровољце који желе да преспавају једну ноћ у њима. Ноћ је врло узбудљива. Регистрација почиње од раног јутра да би се сви правилно сврстали.

Али, има и тих који нису срећне руке и морају да одложе узбудљиву ноћ у мртвачком сандуку. То је због тога што је ту само двадесет девет гробова, који су сврстани по азбучном реду.

Градска бука се стиша увече чим занатлије затворе своје радње. Власници продавница, који продају одећу за сахрану, цигарете, сок и јастуке, затворе продавнице и иду да изнајмљују сандуке. Уобичајена навика овде. Не смеју да узнемиравају туристе и спрече их да искусе потпуну тишину и живот у мртвачким сандуцима.

Гробар контролише сандуке да види да ли су сви у свом сопственом гробу. Прошао је поред гроба А и Б и кренуо према Ц. Старац из Схакрисаба је лежао у гробу Д и упитао га:

„Да ли ти треба да будеш ту?“

„Да.“

Старац је климнуо главом. Када је завршио с прегледом гробова, гробар је ставио једини катанац на капију. Писма означена: „Без одговорности“ ставио је у своју ташну. Та писма су написали људи који из-

најмљују мртвачки сандук за једну ноћ и гарантују да су они сами одговорни за своју безбедност.

Гробар је кренуо кући и све опоменуо:

„Не сметајте једни другима!“

Читава градска четврт је утонула у тишину ноћи, а месец су сакривали облаци. Гладни шакали су завијали. Ту негде поред ограде престрашена жена је вриснула. Човек поред ње је тешио:

„Не бој се. Не могу да прескоче преко ограде.“

Док је температура опадала, тло је бивало све влажније. Било је немогуће да се преспава цела ноћ у том положају. Требало је ставити душек у сандук.

Младић из гроба А је ставио душек у сандук и предао се сањарењу. Покушао је да спава, али сандук није био удобно место за одмор. Срце му је престрашено куцало освојено ужасом гробља. Сањао је како нешто гмиже по његовом телу и како се умножава.

Девојка из гроба Б је вриснула од страха и искрсла поред гроба А.

„Могу ли неко време да останем овде? Можеш ли да изађеш напоље?“

Младић је изашао напоље и видео седамнаестогодишњу девојку са марамом на глави. Стајала је престрашена и гледала у небо као да јој је земља претила.

„Није требало да дођем овде, али сам хтела да доживим како је у сандуку. Бог зна шта се може десити до ујутру.“

„Изгледаш као врло самоуверена девојка. Мисли на јутро када ћеш ићи кући и све ће бити добро!“

Покушавао је да заборави ужас.

„Зовем се Хадиха,“ рече девојка.

„Ја сам Изат“

„Где је тоалет? Требало је да питам гробара да ми покаже.“

„Тамо је поред гроба О.“

„Хвала. Шта те је натерало да дођеш овде?“ питала га је девојка.

„Обично су само стари људи заинтересовани за гробље.“

„Има неких разлога. А ти? Ти си врло млада. Овде можеш да се разиш неком неизлечивом болешћу. Ово није безбедно место.“

„Само сам хтела да будем сама. Једном сам покушала да извршим самоубиство. Родитељи су ме послали овде да то не бих опет учинила.

Тишина на гробљу је врло пријатна. Такву никада пре нисам доживела. Чему би требало да посветим пажњу када будем сама у сандуку?”

„Мисли на свануће. То је довољно.“

„Мислим да ћу моћи сада да спавам у свом сандуку.“

Гледала га је док се враћала из тоалета.

„Можеш да спаваш на овом кревету, ако желиш. Бојим се да нећеш осетити топлину сандука.“

„Не могу ни да замислим да дођем опет овде у посету.“

„Да, изгледа да ниси спремна да доживиш живот на гробљу по други пут. У ствари, људи обично дођу у овај град гробља само једном.“

„Гле, месец излази испод облака!“

„О, јежеви ће доћи. Немој се уплашити ако упадну у твој сандук. Нису опасни.“

Девојка и младић су сели на кревет поред гроба А. Неки људи који нису могли да трпе да им инсекти миле по телу, изађоше из својих гробова и седоше на кревет. Неколико стараца је отрчало у тоалет. Била је поноћ.

„Осећам као да сам међу мртвим људима. Можда људи долазе овде да искусе то осећање.“

Девојка је неко време зурела у младића.

„Обожавам тишину гробља. Овде нико не може да се меша у твој живот. Ти си краљ свог живота.“

„Јеси ли ти писац?“

„Да. Пишем роман о гробном граду. Нисам сигуран да ће га иједна издавачка кућа примити јер нико не верује у ту причу.“

„Две ствари направе писца славним. Прва је таленат, а друга политика. Писац није писац без њих.“

„Ох, онда сам ја најјаднији писац на свету. Немам ни једну од њих.“

„Знаш, талент је јединствена ствар. Не представља ни расу ни изглед. Осетиш га само кад експлодира у теби,“ рече девојка сва узбуђена.

„Али, таленат је мој једини непријатељ. Патим због њега јер ради шта год хоће са мном.“

Девојка га упита:

„Хоћеш ли завршити свој роман ноћас?“

„Наравно, ти ћеш га прва прочитати.“

„Добро.“

Изненада, девојка је почела да се тресе и скаче, кад су две бубашвабе са ње пале на тло. Пожуриле су према сандуку. Девојка је почистила душек у свом сандуку и избацила инсекте напоље. Лежећи у свом сандуку, гледала је дуго у небо. Најзад је заборавила ужас и мирно заспала.

Гробар је дошао ујутру и пробудио све, а неко га је упитао:

„Зашто нико не спава у гробовима А и Б? Зашто их не издајеш?“

„Пре две године младић и девојка су их изнајмили. Не знам како, али огромна гомила мокре земље је пала на њихове гробнице и нико није приметио док нису умрли. После те трагедије нико не изнајмљује гробове А и Б.“

Превеле с енглеског: Смиљана Пиксијадес и Јелена Радуловић

ИЛУСТРАЦИЈА ЗА БАСНУ
„ПРОМАШЕНИ СЛОН“
САСТАНЦИ И КАФЕНИШЕ
УМЕСТО ДА ГАСИ ПОЖАРЕ,
ОД СЛОНЧЕТА ЈЕ ЖЕЛЕО ДА
ПОСТАНЕ FIRE-FIGHTER.

Данко Стојнић: „Fire-fighter“ (2017)

Перица Јокић

ИЗРАЗИТО ДОБРЕ ПРИЧЕ

(„Алма“, Београд, 2017)

РЕКОНСТРУКЦИЈА

Писац крими романа је био на правом путу да ријеши случај.

А онда, у нападу бијеса, поубија све своје јунаке.

Сјутрадан у новинама види потјерницу са својом фотографијом и то га прилично збунује.

Остаје му да провјери шта је са његовим јунацима. Могуће је да је грешком отворио ватру на реконструкцији случаја по којем пише роман.

БАЗЕН 2

Приликом градње отвореног базена, јавиле су се извјесне потешкоће.

Није било начина да се вода задржи у том облику да би се около направио зид.

Затим се обратила пажња на поступак у раду.

Установљено је да би лакше било да се најприје озида базен, а да се тек накнадно допреми вода.

ЧАС МОКРА, А ЧАС СУВА

Кад је загазио у ријеку, прича ми пријатељ, осјетио је да је вода мокра.

Нијесам хтио пред њим да показујем знаке чуђења, али ћу ту чињеницу, свакако, провјерити.

И још каже, што је дубље газио, све више је мочио гардеробу.

Имајући то у виду, други пут је, прије уласка у ријеку, скинуо са себе сву одјећу и обућу.

Прешао је на другу обалу и, онако квасан, могао је да закључи да му је негдје тамо бар гардероба сува.

Можда ће некеме с ону страну требати баш таква.

УСИСИВАЧ

Док је усисавала стан, жена није обраћала пажњу на то шта оставља за собом.

Тек кад је стала истресати врећицу за прашину примијетила је да отуда испадају теписи, столице, кревети, регали, преградни зидови стана, шеснаести спрат, а онда и цијела зграда у којој станује.

Кад су почели да испадају градови, брда и долине, ухватила ју је паника. Шта ако је усисала и планету Земљу? Гдје да купи нову врећицу?

ПОБЈЕДНИК

У мом граду ће, у мојој организацији, бити одржан мој први фестивал мојих сатиричних прича.

Учествујем:

1. Ја
2. Па Ја
3. И само Ја

Иста тројка је и у жирију за додјелу награда једном од ја.

Прије тога, биће одржан округли сто на тему „Ја у сатири, сатира у мени“, а говориће нико други него ја.

Очекујем да ће се фестивал брзо омасовити и да ће ме, већ сљедећи пут, бити много више.

Самим тим, освојићу и више награда које ћу, с посебним задовољством, уручити и себи и мени.

Бојана Николетић

МИНТИ, НОЛО И ОСТАЛИ (МАЛЕ ПРИЧЕ О ПСИМА И МАЧКАМА)

(„Банатски културни центар“, Ново Милошево, 2015)

У ЧАМЦУ

Лина је седела на свом месту и гледала кроз прозор покушавајући да ухвати тачну нијансу плаве боје. Није сасвим светла али није баш ни као она у њеној кутији водених боја. Мораће мало да је разблажи а можда чак и да дода мало беле. Можда неки облак. И сунце, наравно.

Клупа је била прекривена новинама; два чанчета пуна потпуно бистре воде, почетак првог часа ликовног и тема *Пролеће је стигло у мој град*.

„Нећу да се нервирам,“ мислила је припремајући се да на великом листу из блока број V дебелом четком направи „позадину“ – наставница ликовног је инсистирала да се прво уради позадина па тек онда све остало. Лина је од раније имала навику да нацрта оловком читаву слику а затим да боји део по део, као у бојанци. Онда би стигла и до те фамозне позадине, па би и њу бојила на исти начин. Никад, међутим, није била задовољна резултатом. Боје су се на саставима мешале и квариле слику. Дешавало се тако да добије лепу линију рукава, рецимо, а да се онда на једном месту боја разлије и расплине ван линије цртежа у потпуно друго поље и да се неправилно измеша с том другом бојом. Није, међутим, било помоћи – једино што се могло било је чекати да се један слој осуши па тек онда бојити други. Она за то најчешће није имала стрпљења. Други су постизали тако лепе резултате, слике лепше и уредније од њених, али, она је то приписивала свом недостатку талента. Мало је љутило што наставница не сматра да је погрешно да се боје мешају на саставима, што сматра да позадина треба да прекрије читав лист кад њој треба само небо, и још, да све то што њу толико нервира

доприноси „аутентичности децјег цртежа“, како је једном казала када је бирала њихове радове за некакво такмичење.

„Сад треба и да цртамо децје цртеже,“ мислила је Лина увређено. Није била сигурна да је то сасвим „аутентично“.

Овај пут је нацртала Минтија на чамцу, пре него што је пао у реку. Позадини је требало доста да се осуши – огромно небо и вода; чамац није био толико велик, заузимао је трећину слике... Сам догађај се збио десетак дана раније када су ишли на Саву са великим друштвом. Један од очевих пријатеља имао је нов дрвени чамац и требало га је испробати. Таман су се сви укрцали и почели да се смештају кад се Минти одједном и потпуно неочекивано попео на ивицу оgrade, на уски испуст на боку чамца. Испуст није могао бити шири од пет-шест сантиметара па је Минти морао да постави све четири шапе једну иза друге, у истој линији, као на египатском цртежу. Стајао је тако неколико немих тренутака док су га сви запрепашћено гледали. Нико није стигао ништа да каже – гледао је наниже у воду (касније се мислило да је то можда било кобно), затим се одједном заклати налево и надесно, сасвим кратко, а онда се претури на страну, бућну право у реку и потону. Није га било неколико нових немих тренутака и Лина се, изнова запрепашћена, нагло крете ка огради чамца премишљајући се још и да ли да скочи за њим да га спасава кад осети руку која јој препречи пут и задржа је. Био је то њен отац. У том тренутку и Минти изрони на површину. Сви повикаше одушевљено и са олакшањем. Минти доплива до ивице чамца, „по керећи“, а неко од старијих га одмах дохвати и извуче из воде. Тресао се и дрхтао. Дрхтале су и Лина и Емилија. Бранко беше на ивици суза.

Млади пас се затим протресе јако, тако стојећи сред групе у чамцу, да отресе воду – ухватио је залет држећи се врхом њушке и репом у истој равни док се све остало на њему усковитлало и завртело као оне велике округле четке у перионици аутомобила – сви беху потпуно мокри!

Није му било ништа.

– Е, лепо, богами! – рече неко. – Сад не морамо да се туширамо.

Сви се насмејаше, деца још увек са извесном неверицом и језом од претходног догађаја. Минти се смирио...

Лина таман стиже у мислима до тог тренутка кад јој поглед паде на рад њеног пара – једне љубазне девојчице са плетеницама коју су сви звали Јаца иако јој је име било Ћурђина. Њена мајка, пак, то је Лина ви-

дела кад су заједно попуњавале неки од оних бројних образаца што се по школама увек морају попуњавати, носила је најнеобичније име за које Лина дотад беше чула: Синђелија. „Добила је име по мајци војводе Стевана Синђелића, јунака боја на Чегру,”¹² понови она пред Емилијом онако како и сама беше чула од другарице, не без извесног задовољства што и она старијој сестри може да да неку поуку.

¹² Бој на Чегру, једна од најславнијих и најтрагичнијих битака Првог српског устанка, мај 1809. године

Рада Лекић

ОПСЕНАР

(„Просвета“, Београд, 2017)

ПРАШТАЈ

Ћутим.

Три године ћутим твоје име.
Речи ме гуше. Шта ме спречава да залајем?

Понекад ми се учини да
Ноћу кад се пробудим, пробудим и тебе.
Помислим, можда ме ти будиш?

Три године ћутим...
Може ли се од себе оздравити?
Речи ме гуше. Праштај...

СНОВИМА У ПОХОДЕ

Сновима у походе
Долазим
Да заволим да
Да заборавим не
Да пронађем можда
Сновима у походе
Ја долазим...

У СНУ СЕ НЕ СНИЛО

О, блажена самоћо,
Зашто да се варам?
Док стојим сама и тебе дозивам
Самотна грлица ја сам и
Трепће су ми горке.
Па, побогу, докле?

Свет овај мени стран је.
Хтела не хтела,
Боса као пас, танка око ребара
Презрела сам те ал' и даље те тражим...
Знаш: има осмеха горих од суза.

ПОСЛЕДЊЕ РЕЧИ

Лишите ме свега. Оставите ми реч.
И опет имаћу све.
Заборавићу и опростићу вам све,
Јер имам реч а она је све.

Danijel Piksijades

SVEČANOST VODE

(„Alma“, Beograd, 2017)

LAĐARI

Čovjek je lađar kao u Rjepinovo doba.
Beskrajne stepe u duši, a vuk vrijeme nadраста.
Vije barjake u trnju htijenja, u razilaženju,
u promjeni koraka ka bližnjem svom.

Utrnut s nogom u pijesku uzvodno,
tegli li, tegli...

O bože, kako samo tegli tuđinski i svoj teret!
Kao da je to jedino,
kao da je to jedino
od čega se polazi!

Od koje zvijezde da krene u samoći poraznoj,
od koje želje boluje vječito pripit i turoban.
Vidici stoje ukopani u svampu kraj kuća;
krstovi se nose u bespuće voda i prašuma,
bije se s njima po Isusu i po braći svojoj,
dok mati suze proljeva gledajući u sazviježđa.

Tako si usamljen, čovječe,
kao da nikog nemaš,
kao da nikog nemaš
da ljubavlju se izbaviš.

Sve tekuće vode postaju kao za inat Volge,
A čovjek je vječit sužanj, obalom stiješnjen,
utisnutih stopa u mekom tlu nadanja,
bez veranja ka vrhu strmina – tjelesnog bola,
onako suv poput bakalara vuče uzvodno

svoje i tuđe lađe u pristaništa bez dokova
da se pribere u moći, u stvarnom snu svijeta.

Tako si, čovječe, skrhan u mladosti,
kao da za pjesmu nisi,
kao da za pjesmu nisi
koja ti pripada.

Rjepin je živ! Rjepin je živ! Rjepin je živ!

Jer i lađara ima još između vode i pijeska,
da se zna da nismo daleko od stepa
koje smo naslijedili u sjemenu svom
posijanom u mlakoj krvi i bezdušnosti,
da tako dijelimo pravdu svog postanka
ovdje na tuđoj njivi snoviđenje.

O bože, da li će vječno tako da bude,
kao da nema voda drukčijih,
kao da nema suprotnog toka
među nama –
koji se najviše mucu divimo...

Гордана Сувајац

ДНЕВНИК МОЈЕ ДУШЕ

(„Алма“, Београд, 2017)

УВОД – СТРАНИЦЕ БЕСКРАЈА

Ово је прича без почетка и краја...
Ово је прича о нама,
о теби, о мени,
о души и душама наших духова
које лутају и траже нова сазнања
и сакривене трезоре
властите истине
и људске природе;

Прича о душама које хоће више,
којима није доста оно довољно,
душама гладним свемира
и савршенства.

Прича о душама гладним
свега онога што некада беху
и жељних места
где некада постојаше;

Прича о душама које су
више од живота земаљског,
које носе прашину свести из свемира
и времена пре времена и местима
из безвременских зона и ван нас.

Ово је прича пале природе људске
јер, и као људи, бесмо некада велики и сјајни
док не падосмо и потамнесмо.

Били смо рајска бића светлости
док нас не прогнаше због младости,
пада и неискуства,
а младост као свака младост
у новом свету, новом облику,
новом постојању не сналази се увек.

Млади у људском савршенству,
а и сада млади у људском паду.

Можемо ли више пасти?!

Сигурно можемо
јер понор је без дна, без краја.
Падамо у бездан, у бескрај,
а крила раширити не умемо
те летети према светлу
јер нас страх држи.

Док живесмо у светлу,
грехом га изгубисмо
и бесмо кажњени и избачени у таму.

Сада се плашимо и светла и мрака.
Светлост нас неће,
а у мраку не видимо
или нам се чини.

...

Миленко Шарац

КУЋА НА ДАЛЕКОМ БРДУ / A HOUSE ON A DISTANT HILL

(Превод Саша Важић, Хаику удружење Србије и Црне Горе,
Београд, 2017)

клизава стаза.
Баба помаже деди
да скупа падну

просјак са штапом –
шешир испуњен надом
и с пар новчаница

снови на чекању.
Мир ноћи насели
псећи лавез

изгладнели пас
на стаклу излога
дахом топи лед

около куће
цветови рузмарина
и руке те жене

отворена књига.
Мраку собе пркоси
лампа на зиду

пред старом кућом
разгажени опанак
на пут подсећа

звездано небо.
Кућу на далеком брду
самоћа чува

у лишћу вишње
старица ослушкује
шапат прошлости

уморни старац
тешки терет година
на штап ослања

обасја муња
стог сена на пољани –
муку ратареву

пуста улица –
чопор олињалих паса,
удружили глад

завичајни пут.
Очевим стопама
корача туга

отворен прозор.
Јецаји виолине
отичу у ноћ.

клуца у парку.
Одмарају – старац,
сенка и пас

огладнело дете.
Са друге стране реке
мирис ђевапа

тишина прели
кућу коју напусти
пијана песма

на натри мајка
до свитања ткала
ћилим и снове

старица скида
маховину са прага
и плаче

две старице
деле једну јабуку
на равне части

цвеће у вази –
са мношћу у соби ноћас
самоћу дели

угасих свећу.
У собу се врати мрак
и језа самоће

празна је кућа.
Отишли погледи са
наших прозора

самлео живот
неке давне године.
А, наше беху

мајчине очи
још милују путеве
којима одлазим

хук сове из шуме.
Коњ на ливади зобље
месечину

Ратко Дангубић

ЦРВЕНИ ТЕПИХ

(„Архипелаг“, Београд, 2017)

✱

Ако је Балкан дно Европе, онда ми једини имамо чврсто тло под
ногама.

✱

Изгубио сам посао. Молим поштеног налазача да га задржи и сваког
месеца ми шаље колико може.

✱

Ја сам у време гласања остао код куће. Нисам имао избора.

✱

Док је школовање било бесплатно, могла је да се школује свака
протува. Данас нас они и воде.

✱

Кад год нам обећају да ће нам бити боље, ја се замислим.
И када се замислим, не могу то да замислим.

✱

Демонстрације дођу и прођу. Само је полиција вечна.

✱

Ако се све решава једним потезом, онда се то не зове партија.

✱

Кажу да ђаво само једном долази по своје, тако да ову власт морамо
сами да пометемо.

Није лако радити у лудници, јер је то држава у држави.

Код нас је демократија попримила неслућене облике.
Чињенице говоре, а људи ћуте.

Алеја великана је пуна. Такорећи, постала је заједничка гробница.

Код нас свака Влада поштено испљује ону пре себе, тако да јој
понестане пљувачке да пљуне у руке.

Ми свакако треба да уђемо у НАТО.
То би се могло назвати узвратном посетом.

Па шта ако у нашим редовима има страних плаћеника.
Не плаћамо их ми.

Смеши нам се диктатура, али неће дуго да се смеши.

Колико има мртвих у списковима за гласање? То нико жив не зна.

Постојао је трачак наде да ће бити боље, а онда се над њим надвила
сенка оптимизма.

И најбоље пароле заврше на улици.

Мирослав Средановић

РЕНЕСАНСА БЕЗ ХУМАНИЗМА

(„Everest media“, Београд, 2017)

Србија је стара европска цивилизација. Када постане млађа биће
примљена у Нови светски поредак.

Карикатуристи цртају политичаре без речи.
Не могу свашта да им стављају у уста.

Продужио се људски век. Захваљујући вечитим политичарима.

Турски окупатори су градили џаде, ћуприје, ћеле куле...
То су нам били први страни инвеститори.

Не славио Дан победе. Нисмо се још договорили ко нас је
ослободио и од ког окупатора.

Нова власт ће раскрстити са прошлошћу.
Промениће чак и Стари завет.

Народ се жали да је гладан. Ко му је крив што не гута толике лажи.

Сиромашни пензионери су постали дегустатори.
На пијацама пробају да ли је зрело труло воће.

У Србији има и сиромашних грађана.
То су бедни остаци прошлости.

Политичари нису мегаломани. Довољна им је и њихова мала памет.

У Србији нема примитивног лапота.
Старији се могу хумано уклонити и умањењем пензија.

Пензионерима би било боље да умиру у садашњој беди.
Када дође боље сутра, биће им жао.

Незапослени су привилеговани. Не морају да сагоревају на послу.

Српске цркве и манастири на Косову су српско-византијског стила.
Сада се не уклапају у „Бонстил“.

Политичари нису у сукобу интереса. Могу истовремено да буду
страни послушници и наши господари.

Политичари се народу обраћају бираним речима. Лажу.

Свет нам даје вербалне донације. Одваја од својих уста.

Милко Стојковић

МИСЛИ НА РАЗДЕЉАК

(„KK21“, Смедеревска Паланка, 2017)

✱

Био сам ван себе.
Имам и ја право да изађем негде.

✱

Попујете нам, а држава је одвојена од цркве.

✱

Не свањава преко ноћи.

✱

Ручате!? Их, ја сам то обавио још прекјуче!

✱

Имам једну дивну вест за грађане Србије, али ћу морати да сачекам
први април да је обнародујем.

✱

Бирали смо између два зла. И одабрали оба.

✱

Док ми не овере здравствену књижицу, уместо код лекара,
на прегледе ћу ићи код врачаре.

✱

Код нас је на власти будућа опозиција.

Старогрчки богови су били православци, а староримски богови
католици.

Из Србије одлазе паметни. То је срећа у несрећи, јер њих има мање.

Све тече, само ми стојимо у месту и пркосимо законима природе.

Ниси против, ниси за. Ниси ни за шта.

Још колико сутра биће боље.
Не верујем ја у то, али волим да вам јавим лепу вест.

Не бојим се истине. Зашто бих се бојао оног чега нема!

Пустили су ме да се браним са слободе. Једва да сам и приметио.

Божееее! Праавде!

Попустите мало са демократијом да ухватимо ваздух.

Делимично: јединица мере за количину правде.

Кад имате историчара патриоту,
није тешко имати славну прошлост.

ИЗ РУКОПИСА

Зоран Спасојевић Паске: „Торзо“

Име

Хвјестни великих освајача која ће га
пекати, родитељи још на рођењу свом
сину дадоше име Александар Македонски.
Није им било тешко око одабира имена,
јер оно већ бијаше записано све
историјске књиге.

Да су му дали неко друго име, ко
би сад све изјављивао. А и ко би знао
за Александра Македонског да се звао,
рецимо, Милан Радојевић?!

Керича Јокич

Јасмина Малешевић

НЕСТАШНИ КАЛЕНДАРИ

Календар, који је Несташна Маркиза усвојила пре рођења, као и сви календари које ће усвојити после, гутали су на десетине дана, година и векова. Гутали су секунде и време које се не може измерити.

Јер, време се цеди, капље, прикрада се, сагорева и само несташни духови могу да гмижу кроз његове процепе, све док не дограбе целовитост.

После три помрачења и смака света најављеног у вестима, Маркиза је на рабош урезала још један крст. Знак да ће морати да се распадне и поново уздигне из разасутог пепела.

– Време је путоказ! – помислила је а затим се неколико пута окренула око замишљене осе, да тачно лоцира место.

Кренула је ка хотелу, који се налазио на обали Дрине, реке, толико хладне, да се замрзава тренутно. Сместила се у собу поред сале за ручавање, коју је од кухиње раздвајао трем, направљен од дрвених облица, поређаних у шрех.

Необичне тапете, облагале су гипсане преграде између којих ће провести неколико дана, како би се одмориле од излуђујућих секси шопова и одахнула од изборне кампање, у којој више није могла да кампује.

Са собом је довукла и кофере са ручкама за вучу и пластичне крчаге, увек напуњене код истог произвођача негазиране воде.

Тапете, које је Маркиза проницљиво посматрала са гостињског канабета, расипале су пријатан утисак. Подсећале су је на дуго описиване тапете у Балзаковим романима, које јој је мајка радо ишчитавала пре спавања.

Маркиза је волела да је мајчин умилни глас успављује читањем електронских бајки, али мајка јој је била побожна. Или Балзак! Или ће се успављивати сама!

Дивно је било подсећање на детињство, на тапете, које су се потпуно сличне, баш сад, налазиле пред њеним једва држећим очима. Видно узбуђена, пригушила је уздах! Пратила је линије које су се врзмале по

соби, гледајући како се претварају у опипљиве контуре које је само она могла да препозна.

Неправилне, пуцкетајуће шаре на зиду, биле су у боји продуженог еспреса. Стапале су се и наизменично растапале са млечно белим мрљицама и нестајале на плафону. Освежени тамним нијансама слонових костију, ти митски мотиви, као да су се неprimетно уздизали до неба и враћали у приземље хотела.

Лутајући по тапетама, Маркизу је престрашио дрхтај, који се никада не најављује двапут. Мрак који је почео да се прикрада у собу, уместо сенки, разигравао је успомене из њених безбројних живота. Сlike су искакале, без прецизног временског распореда и променљивих друштвених лествица, по којима је скакутала и правила несташлуке.

Уздрхтала је!

Као да је пробо, боже ме прости, чоколадни колац. Колац, од ломљених лешника и измрвљене менте. Маркиза је развукла хеклане завесе и отворила прашњави кофер.

Календар који је брзо извадила и ставила на сточић, као и сви календари које ће укључивати у будућности, гутао је пешчана зрна.

Јер, време истиче, отиче, сипи, клечи, моли се и лаје. Време је лопов, сакривен у китњастим тапетама, да га анђели не виде.

Сретен Петковић

СМИЉАНСКИ НИКОЛА У ВЕЛИКОЈ ПЕШТИ

Професор Ђула Керољ је седео за катедром амфитеатра универзитета у Пешти и мерио погледом пристигле ђаке, будуће студенте теоријске физике. Они очекују да му из енергије гласа извуку таласе којима ће напојити своје мозгове и због чега ће веровати да много тога зависи од њих у будућности физике.

Гледа их и мисли: „Шта прво да им кажем? Све што ће слушати овде на овој катедри када положи испите, треба да забораве. Треба да запамте само кораке, покрете и трагове космичких пауза у свом мишљењу. Да се препусте ономе што овде нису научили. То што ће научити и знати, није оно што ће им требати! Том стазом се може ићи у круг, као старим трамвајем по центру града. Уколико хоће нешто да постигну, мораће храбро да искораче на нове стазе. Многи ће се изгубити у теоремама невероватноће. Неће знати шта знају, ни шта су могли да знају и када је време да се врате себи.“

Професор подиже руку и показа студентима врапца који је улетео у амфитеатар и у страху лепрша.

„Она птица је у повољнијем положају од вас, иако на први поглед у ступици, јер она тражи отвор и покрет како би могла да излети. То што она сада зна, ви нећете никад научити. А само ако то научите, имаћете неке шансе у физици. Толико о физици. Све остало што вам будем предавао на овој катедри биће мноштво научних открића. За неке од њих се касније утврдило да су релативна, да су ограниченог дејства или више немају значаја за науку. Можда тај значај никад нису ни имала. Наука хоће да вас жртвује својој сујети. Ваше животе да приложи на олтар своје религије.“

Професор се усправи иза катедре ослонивши се песницама о плочу стола и нагло своју пажњу усмери на младића у првом реду:

„Ако бисте били љубазни, колега, да нам образложите ваше намере и разлоге за студије теоријске физике. Али пре свега, име, молим вас.“

„Оно што желим на овим студијама јесте да проверим оно што знам, што сам стекао у својој игри са сновима у селу у коме сам рођен, у Лици. Мој отац био је свештеник и из његове проповеди схватио сам принципе Божијег створења. Мајка ме је научила Вери. Стално је говорила, веруј, Никола, и снови ће ти се остварити...“

Професор се трже и пожуре да га прекине:

„А шта ви, господине Никола, схватио сам да се тако зовете, очекујете од студија...?“

„Да, зовем се Никола Тесла и оно што треба да научим од вас је како да вас убедим да су моји снови могући. Да вашим методама докажем своје истине. Ја, у ствари, морам ићи уназад на почетке цивилизације да бих јој отворио могућност напретка. Моји снови имају име. Зову се: електромагнетно поље; наизменична струја; електромотор; трансформатор и бежични пренос струје на даљину. Имам и неке незавршене снове о хидроцентралама; моторима и фабрикама будућности. Ја, господине професоре, видим своје снове и апсолутно верујем у њих, али морам да учим како бих људе убедио у њихову истинитост. Не бих желео да ме схватите као умишљеног или препотентног, али вам ни то нећу замерити. Ја сам из Лике, где нас мајке уче да поштујемо оно што нам је Бог дао...“

Професор је био затечен. Ово није ђак већ учитељ! Учићемо се узајамно. Неће нам макар бити досадно. Махну руком студентима чиме означи крај данашњег предавања и пожуре у библиотеку да пронађе одговоре за појмове које је први пут чуо од овог младића.

Ако се то тамо, тада, могло пронаћи...

Љиљана Рим-Живковић

ОТАЦ МОЈ

УСКРС 2017

Недеља, данас је православни Ускрс. Шта је испред, у времену? Не знам. Сваки дан рађа део велике истине. Једном ће свакако цела васкрснути. Посматрам мајку док уноси чинију пуну ускшњих јаја, сва црвена, ваистину црвена... и на сваком по једно слово наше ћириличне азбуке. Гледам мајку и погађам где размишља како нико нема довека надлежност над истином!

ОТАЦ МОЈ

Отац мој, Војислав, није што ми је отац, али је био најбољи, на деду и бабу. Не као ја, најгори, на стрица којег нису мрзели, али га нису ни волели јер га нису разумели. Разумео сам га само ја, као што сам га и волео. Као што је мене највише волео јер ме је разумео, мој отац Војислав. Зато сам данас тако сам иако имам породицу. Само се гриземо као јетрве, да нас отац Војислав види, побегао би у средиште земље. Мој отац је једини био озбиљан, сажет и одлучан. Једног дана је стао наспред њиве, усред орања, гледајући у авион, аероплан. Питала га мајка – „Синко, где ти душа тумара“. „Мамо, у небо около аероплана“. Годину и месец који касније кренуо је с њиве, после завршеног орања, у опанцима и оштрим чакширама пред комисију, лекарску, за пилота. Сви дошли углађени с препорукама. Мој отац с њиве, сам, с торбицом шареницом у коју му је мајка Стојанка по мало од свега тутнула. „Имаш ли ти неко писмо“, пита онај главни, када је дошао на ред. Отац само рече „Не, нико ми то није споменуо“. „Е, ако је тако“ – рече овај пресудни „код лекара на преглед, па ми се врати да видим“. Отац оде и ево га после неколико. Главни му хитро узне извештај из руку, погледа и рече: „Здрав си и примљен

си, јуначе! Нек ти је са срећом, ти ћеш човек постати!“ Тако и би. Мој отац је постао и остао човек без премца, до краја. Можда је мало пребледео пред смрт. Али ко не пребледи бар мало, бар колико од самог тог часа... мој отац Војислав, најбољи од сва три Пешина и Стојанкина сина. Пилот Југословенског ваздухопловства, ратни и предратни у 20. веку рођен с почетка његовог. Био је скроман, храбар и омиљен јер се није лажју китио. Оца и мајку је увек поштовао и волео, зато је и живео испуњен и срећан век. Имао је њихов благослов. Није им ишао уз нос ни кад му нешто није било по вољи. Комуниста, у бога није веровао као ни деда, цркве је поштовао као споменике, није их волео као авион. Волео је Русе, Истину и Православље. Веровао увек у себе, у Истину и миран сан. Тако је и заспао, изненада као Савоја Маркети, први авион на коме је летео и с којим се срушио ударивши о румунско брдо полетевши 10. априла 1941. године за тадашњи СССР. Срушио се на Велики Петак, пазарни дан и једини преживео. Имао је ожиљак дуж десне усне и сломљену, а после чудно сраслу шаку иако је њоме писао. Прошао Сремски фронт. Ви знате шта је Сремски фронт био. И остао у оси свог бића непомерен човек, човек пчела. Ретко једем јабуке, а он их је волео, ко и бело грожђе... Ретко ја, кажем, једем јабуке, али кад год и поједем коју, трне ми усна дуж десне стране као и њему. Генетика је сила и моћ. Ако осетиш добар ген свог претка, или лош па га потиснеш – ја то знам и умет, то је велика ствар у рангу свесне еволуције. Можда ћу и ја, као мој отац, постати човек за памћење. Свакодневно га се сећам јер ми помаже оним својим геном најбољим. Ако се с оне стране сретнемо, ако ништа друго, постоји шанса да ме по човештву препозна. Зато се и трудим, због сусрета јер ми без њега недостају сви моји праоци и праматере који овај миленијум неће поновити.

УТИСАК ПРЕЖИВЕЛОГ

Шта је срећа? Питам се урођен у светлуцаво уранијумско пролеће. Ове 2017. године, нада мном прозрачна младица GINGKO BILOBE, доспеле чак из праисторије. Шта је срећа? Можда само преживети и наставити улицом сопственог живота, шмекерски лежерно стресајући с рамена сав црни сјај проклетства „милосрдног анђела“.

Мирослав Стаменковић

ПРВИ УТИСАК

Шта је то? Када чујеш први пут 1995. PJ Harvey?
Не? Да... рецимо.... чекај...
Када спаваш, рецимо, испружен...
О-о, идемо далеко. Врати се.
Враћам се. „Први утисак“.
Идеш да сретнеш неку особу и, *та, таква*, особа није...
Глупости. „Први утисак“.
Са тобом је тешко.
Није.
Јесте.
Није.
Доооброоо...
Слушај се снимљеног: „... особу...“ ... а!
Не разумем.
Ни ја.
То-је-то.
Да.
Шта причаш?
Ти?
Лоше расположен...
Ћутимо...

Како даље. Имао једнодневнoг-ноћног цимера који је од четири кревета бирао, бирао, одабрао онај када се не устаје „на леву ногу“. Питао га јел’ се само шали. Не. Тако је, *није то ништа измишљено*: „Устати на леву ногу“. Срећом, једнодневног.

Затим, отишао у спарину јуна, па следе и јул и август. Четврти спрат. Последњи. Без изолације „горе“.

Затим, звала ме „М“ – тако у телефону (најлакше) пише. Одбио позив.

Сада. Нема свежих мајица. Потопи их да се кисну.
Интернет. Јесам ли ја особа „која разговара“! Не.
Youtube: PJ Harvey & Josh Homme: „Deseret Sessions – I Wanna ake
It With Chu“.
Ја не знам боље. Паметније.
Ја не знам да причам са људима.
А како сам нашао неке љубави у *овоме*.
Годинама исто.
Нема то везе, ја се никада не питам, и мислим да су ме оне на-
шле.
Цигарета, четврто пиво... *Kool Thing*, *Sonic Yoth*...
Ја сам мушкарац са пенисом.

Милан Тодоров

УМИРИВАЊЕ ВИСКА

Напољу се брзо спуштао мрак. Није требало дуго чекати да се илегални продавци разиђу. Сви се брзо пакују. Нема ту много ствари за понети приликом бекства са плаца. А пронео се глас да ће их од сада ловити мрежама.

Он не хаје. Ко ће да апси због књига? Тог да видим, мамицу му његову!

Зна да се књиге најбоље продају на крају. Кад свећа догори. Кад догори до ноката. Кад и најупорнији изгубе наду да ће се појавити бар један који није равнодушан.

Често му се то дешавало. Да своје старе књиге прода људима без лица, људима који имају само руке у полумраку, уплашеним или згроженим људским бићима који пред ноћ, као слепи кучићи измиле из рупа својих станова. Тада би мало примирио савест. Лепа књига за мале паре, зар то није поштено? Комад света за Џ. Где то има?

Продаја књига му се, иначе, гадила. Није имао никаквих узвишених мисли тим поводом. Сматрао је разорном чињеницу што је принуђен да продаје библиотеку коју је годинама скупљао. Покојни родитељи су му куповали прве и својевремено најдраже књиге. Оне из чувене серије „Плава ластавица“. Тата, сенилни гимназијски профа књижевности, мајка учитељица. После, сам, с љубављу, са мисијом такорећи. А сад се осећа као да спаљује своју прошлост. Страницу по страницу, корице по корице, књигу по књигу, без изузетка и после њихов пепео по сипа по хлебу који ждере. По врту будућег сећања.

Није хтео о стварима које му се сада дешавају да прича. Док траје, само је то још мислио, нека траје. Како год било. Једва је препузео и доведе. Под кишом свакаквих гована. Осећао се као лишај на трулом стаблу.

Добро је да човек стално у себи истражује просторе спокоја. Мудровао је војни лекар. Неки добар лик, као вештичар Тери Прачет: би-

фокалне наочари, благе упале очи иза њих, широк осмех ушушкан у мекој белој бради.

Простори, простори доброте и чуђења. Они мора да су ту негде. Сваки човек то сачува, упркос својим демонима. Упркос ненормалном окружењу.

Требало би да се скрасиш. Нађи, брате, неку добру женску. Настој да не губиш преостало време. Тако му је баш рекао. На крају, као да се све сложило, уместо збогом:

Мораш да мислиш да ниси никог убио. Да верујеш у то. И тако ће да буде!

Али, јесам!

Али, ниси! Понови за мном: Ја нисам никога убио.

Ја нисам...

Мораш то да понављаш стално у себи: Ја нисам никога убио. Јасно?

Ја нисам никога убио.

Ето, тако! Друго је то, у рату. То се мора. Око за око и те пиздарије. И Стари завет то допушта. Чак препоручује.

Знам. Читао сам и ја. Само, није било око за око. Била је жена.

Требало би сад да нађеш неку женску, кад ти кажем. Не жену, него баш неку добру, праву женску. Онако, софтару, схваташ?

Нисам знао да је та жена била одмах иза врата! Чучала је, изгледа. И имала главу као врабац. А имала је бебу. И њена беба је спавала у другој соби.

Ко би то могао да зна?!

Нисам знао да је била силована.

То је било пре.

Зашто су јој рекли да сви војници силују?

Пусти сад то. Граната закачена о врата, с унутрашње стране. Ништа ти ту ниси могао. Једва си остао у комаду. Добро смо те окрпили.

Бар да је десна остала.

Жена је пресудила себи. Сама себи просула црева.

Не знам.

Шта си ти ту могао? Преписаћу ти нешто ново, пароксетин. Одлична ствар!

Сањам море.

Хеј, па то је добро. То је дивно!

Још то сањам.

Велико плаво море, мирно. Сунце сија. А на мору лука. Усидрени велики бели једрењаци. Ја роним. Имам гњурачку маску. И пераја на ногама. Видим свет под водом. Додирujem га. Милујем га. Милује добро, слано, човечанско море мене. Пливам лаким завеслајима руку и ногу, као риба са рибама. Шареним, златним, модрим и црвеним у топлом акваторијуму, у океану корала, биља и шкољчица. Отпловим даље и одједном се заплићем о конопе који држе бродове чврсто везане за дно. Испетљам ноге из једног ужета, а друго ми се уплиће око врата. Срећом, имам велики рибарски нож причвршћен за бутину. Бљешти сечи-во под одсјајем сунца под водом. Пресечем неколико конопа и тек тада схватим да су то слузава људска црева.

Не би требало то да сањаш. Вратићу те на золофт. Одличан!

Гомила ноћних минута с којима човек не зна шта би.

Да би прездравио, требало би да смислиш неки ритуал. Нешто што смирује.

Измислио је свој ритуал. На замашћени сликарски сталак, са једном поломљеном, па плехом и жичицама оспособљеном ногом, поста-вио би неколико одабраних ствари из кућне библиотеке. Оно што је са-да највише волео. *Горе од смрти* Сиде Данкана, Грејсов *Крај мисије*, *Мач од Санаре* Терија Брукса, *Лева рука таме* Урсуле Ле Гвин, *Ноћни таласи* Стефана Кинга... То су ствари које се не продају. И кад неко случајно упита за њих, он одреже такву цену да се потенцијални купац само по-чеше по глави и окрене. Испод, на најлону којим би прекрио прљави ас-фалт су друге ствари. Углавном бајке о дејим дружинама, возовима у снегу, девојчицама са жигицама и дединим швајцарским кравама и слично. То даје за смешну цену, малтене поклања.

Затим би из кофера извадио зидарски висак у облику купасте пи-рамиде са зашиљеним врхом. Купио га је исто ту, на пијаци, од неких Цигана. Није био месингани, него од пуног челика. Та ствар више није имала скоро никакву употребну вредност у поређењу са приступачним и модерним дигиталним градитељским направама. Али, њему је значи-ла. Очистио је од рђе, засијала је белим сјајем.

По већ уходаној драматургији вечерњег тренутка, сео би на поха-бану тамну тонет столицу, палио нову цигарету, не довршивши прет-

ходну, и посматрао залазак Сунца. Или долазак трамваја. Или пролазнике, како тумарају градом и журе, као да имају да обаве какав судбински важан посао, пре него што сасвим пропадне планета. Трудио се да што мање прича с муштеријама.

Окачио је висак о прст и снажно га продрмао оном преосталом руком. Свет се заклатио на леву страну. Затим је цимнуо висак. Свет се сада клатио на десно. Лево, десно, лево, десно, лево, десно, лево, десно.... Понекад би желео само да се заљуљани висак умири. Сам од себе. Требало је дуго чекати.

Била је баш добра женска. Пет година млађа. Препоручила му је комшиница. И женска је дошла на упознавање, на кафу. Не зна да ли јој се свидео на први поглед. Питао се шта ће он њој. Богаљ.

Али, стан је велик. Социјалистички, близу факултета и пијаце. Одмах јој се ту све свидело. Одлучила је да остане.

Прва ноћ. Није брачна, али хајде! Мало су попили. Уз пржену дунавску рибу. Он мало више. Бојао се да неће моћи.

Кад се скинула, видео је да има огроман млитави стомак. И она је рађала. Једино је то помислио.

Узео је са ноћног сточића висак. Тражио тачку равнотеже. Оно место на коме се планетарне страсти секу у узалудном покушају да се сасвим пониште.

Држао је висак у шапи. Обли крај уз длан обливен знојем. Само је његов шпиц вирио из шаке. Висак се трзао. Није пристајао да се смири.

Лежала је разодевена, на леђима. Косу развезала. Распремила се. Биће његова. Хоћеш ли већ једном, питала је раздрагано, већ скоро као домаћица. Уместо да ћути. Само да ћути.

Само га је наслонио на трбух поред оног малог младежа изнад њеног разбарушеног жбуна. Кикотала се. Добар си! Госпode Боже како си само добар! Није ништа приметила. Голицао је мало. Висак.

Онда је легао свом тежином на ону једну руку у којој га је стезао.

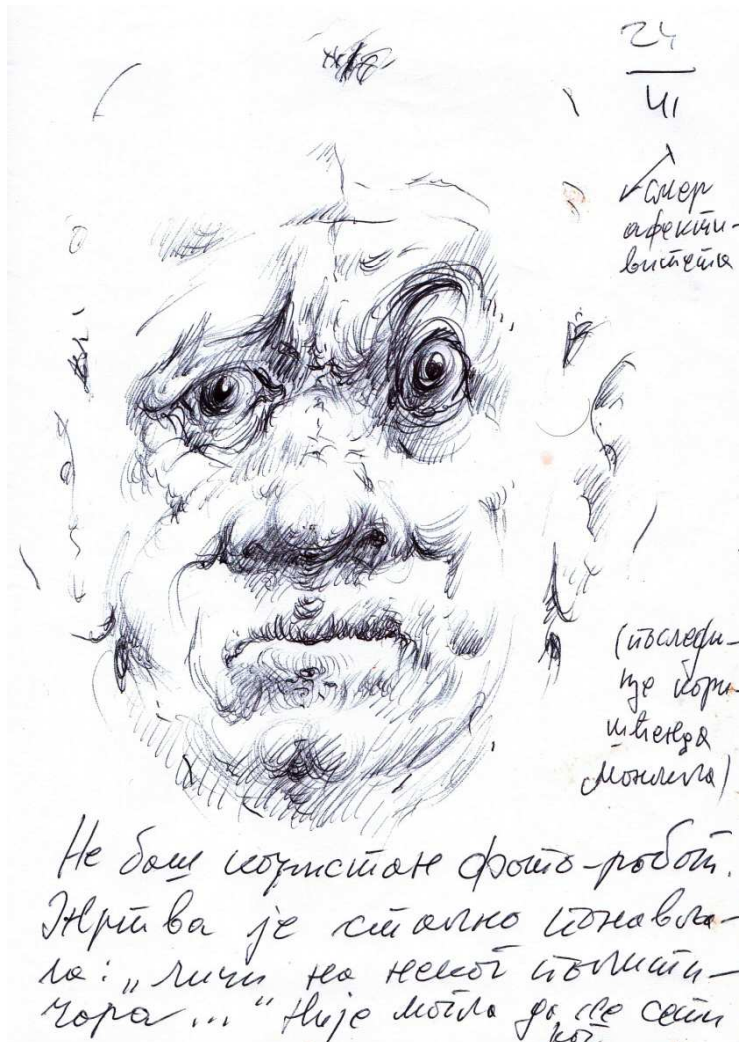
Није ни вриснула. Само је закукала: Јој, мајко мила, умрећу!

Али, није умрла.

Пријавила га. Суд се отегао, иако га судија скоро ништа није питао. Штавише, био је љубазан. На крају, ослобођен због ПТСП-а.

Дан је био мршав. Отишла је само једна књига. Моглијева браћа Радјарда Киплинга. Није исцепао посвету на трећој страници. Мајчин кранопис, ћирилица: „Нашем Микију, за одличан успех и примерно владање у првом полугодишту...” Знао је напамет прве реченице књиге:

„Било је топло летње вече. Вукови су се одмарали за време врелог поподнева и скупљали снагу за лов када зађе сунце. Све је било тихо до трена када се зачуло шуштање у грмљу. Тамо се налазио необичан створ. Потпуно го и тек је проходао. Било је то човеково младунче.“

Данко Стојнић: «Фоторобот» (2017)

Станимир Трифуновић

СОБА МОЈИХ РОДИТЕЉА

ПОЕТИЗИРАНИ СЛУЧАЈ ИЗ ПСИХОТЕРАПИЈСКЕ ПРАКСЕ, 3

...Од када су ми украли боинг 707, ја те више нимало не интересујем, а претпостављам и да си задовољно трљао руке када су ме ономад киднаповали и уцењивали за милион и по долара које су тражили за откуп авиона. До тада сам ти био занимљив саговорник, долазио сам доста често и колико се сећам стално си ми натуцао на нос некакву бедну причу о самопоуздању и трабуњао о режиму терапије и поверењу у лекаре. Врло ниско, ниско и подмукло од тебе, мој друшкане, јер, управо су ме доктори оптужили да сам све умислио и потказали ме милицији, па се и са њима прогањам. Вребају ме са свих страна, и мало-мало, па на мене запуцају. Ево, видиш ово црвенило у мом левом оку, то је од меткова, него нећу о томе... Издао си ме, око тога нема збора. И ти... а некада си ме послуживао соком од малина када дођем, сада, видим, ништа од тога. Чак ни да проговориш честито.

Али, не мари, не узимам ти то за зло, а још мање сам злопамтило. Већ колико сутра путујем за Београд да се придружим кривичном гоњењу против оне докторке, не могу сада да се сетим имена, оне, са плавом, дугом косом... али не бих да запуцам у главни град баш као слепац и гоља. Ето, можда би и могао да се искупиш, на пример, да ми помогнеш са двесто евра. Разумем, разумем, треба ти за кирију. У реду онда, али, можда да ми даш какав стари мобилни телефон. Када добијем спор, ја ћу ти неизоставно надокнадити услугу... Хм, да, кажеш, немаш нити један... Да, да... А, фармерке неке старе? Не иде да се у тужилаштву за организовани криминал појавим у овим поцепаним између ногу. Они би то сасвим погрешно схватили. Ма, нема везе што су велике, важно је да су читаве. Е, хвала ти братац. Хвала ти и жив био. И – јави се. Не знам шта ти је...

СОБА МОЈИХ РОДИТЕЉА

У ту собу сам ретко улазио.

Само, ујутру, углавном, када ме је државна служба у једној нарочитој установи у унутрашњости Србије, обавезивала на послеподневни рад...

Покрај потамнеле и замукле „сингерице“ обично је седео отац. И крај њега, мати. Изнад ње су лебдели оснежени, августовски врхови Шарпланине. И крај њих, славска икона: Воведеније пресвете богородице у храм божији...

Сваки мој прелазак прага је зарио њихова лица и миловао моја сећања на топле дане детињства када сам уз мелодију „сингерице“ и тихо натпевавање родитеља писао домаће задатке за трпезним столом. Некада. У тој соби.

Потоњих година, са истог астала се извијао дим из трију шољица за кафу.

Све журећи некуд, испијавши је шкрто и на брзину уз свега пар размењених речи, ишчезавао сам худо у свој саможиви, хладни свет, тобож опхрван неодложним обавезама.

За мном је остајао дим цигарете и горки талог живота.

И нежна, прећутана радост остарелих родитеља.

А онда сам напрасно распоређен на посао искључиво у првој смени.

Када сам процедио кроз уста да ћу убудуће радити само преподне, утрнуо је један зрак на очевом лицу, закопнио је осмех са мајчиних усана, згаснуло је јутро у соби...

Све даље сам ишчезавао из света својих родитеља. Нисам ни слутио да они уствари ишчезавају из мог живота.

У ту собу сам ретко улазио.

Данас, из ње, ретко излазим.

Андрија Вујачић Расточки

САЊА КАКО ЖУБОРИ

ПИТАШ ЛИ СЕ

Питаш ли се што сад горе рујне зоре,
што искричаве зраке с тобом зборе?
Осећаш ли како струји топла плима,
као талас што те око струка цима?

Та ватрена стихија жарко обузима
небо, земљу и корита од давнина,
и девичанске обале би да прекрије,
а ти немо ћутиш, господарице моја.

Ја сам жила подводнога тока која
тобом кружи да ти снагу и моћ да,
а не хладна папрат и камени дах
који се пре мене претворио у прах.

САЊА КАКО ЖУБОРИ

Сања како по сву ноћ жубори у њему
река њена немирна, раскошна и плава,
док му се од радости душа зелени
као цветно биље што га воли Млава.

И миокрилно буја пред зору од поја
њеног гласа што га милујући буди,
питајућ' се откуд од толиког броја
њено сунце да пред њим руди.

Свака река од искона увиру тече,
тежи да се с другим водама споји,
у обиљу цвасти да пупи свако вече
и вене њеним руменилом да боји.

О, БУДИТЕ НОЋАС

О, будите ноћас тихе, тихе воде,
ни титрајем је благим не будите,
нека топли ветар милује јој очи,
а залазак сунца снену љуби.

Звезде, огрните је својим плаштом
да јој свака ноћ одише спокојем,
да у мирноћи језера се увек купа
као лотос насред воденога пута.

Нека јој душу преплави озарје
мелем-трава са цветних ливада,
као срце што се од љубави отвара
и моје очи пред њеним пупољком.

Омер Ђ. Ибрахимаџић

ФЕЊЕР

ПАСЈИ ВАКАТ

У шетње изводимо улицкане аутомобиле,
чизме од несретних питона и
неуспјешне имитације гламурозних фризура,
заборављајући датуме рођења најближих сродника.

Затроване душе смирујемо најновијом маникуром,
посрнуле мозгове најмодернијим антидепресивима,
пирлитамо се прескупим парфемима,
док се дјеца око нас дрогирају у смрдљивим канализацијским
испустима.

Пеглањем лица покушавамо преправити савјест
како би савршено одговарала ушминканим биографијама
у које и сами, већ након неколико читања, почињемо вјеровати.

Старци, не наслутивши љепоту коју је требао добити,
одустају од живота и мрију,
млади, не дожививши еквилибриј у себи, зрију.

Религијом се, већ док трају, оштро дијеле по мезарјама и гробљима.
Селе и одлазе, копајући се у једну те исту Земљу,
и кости се, у талогу година, мијешају.

У животу подијељени, у смрти постају браћа и сестре.

Фина трава прекрива и добре и лоше,
коров надсвођује и пажљиве и осорне.

Хумке су свуда околo, обрубљују мисли и погледе.

Остаје само глуха тишина у нашим душама
коју осјетимо тек пошто је наруши неки дамар, неки звук.

Баш као кад забринути родитељи у искомском страху заустављају
дисање,
ћутећи дах чеда.
А потом обестрашени,
и удахну
и издахну
и одахну.

ФЕЊЕР

Располућује мрак, у њем дозријева,
а свјетлост, ко перлу у шкољки, ствара.
Раздани ли се, у свевид се утопи,
омрача ли, пријатељ је, неодвојив од руке.

Просвјетљава и себе, а да ни не зна.
Своју бистрину и обасјаје не угледа,
тек му их други примјете и кажу.

Не зазива смрт, али живот на крилима, смрти привлачи.

Тмушу исфлека пламеним биљезима.
Опрати их и не сањај.
Охладиш ли га, сами нестану.

Од судбине не побјеже: једна га рука и порађа и ништи.

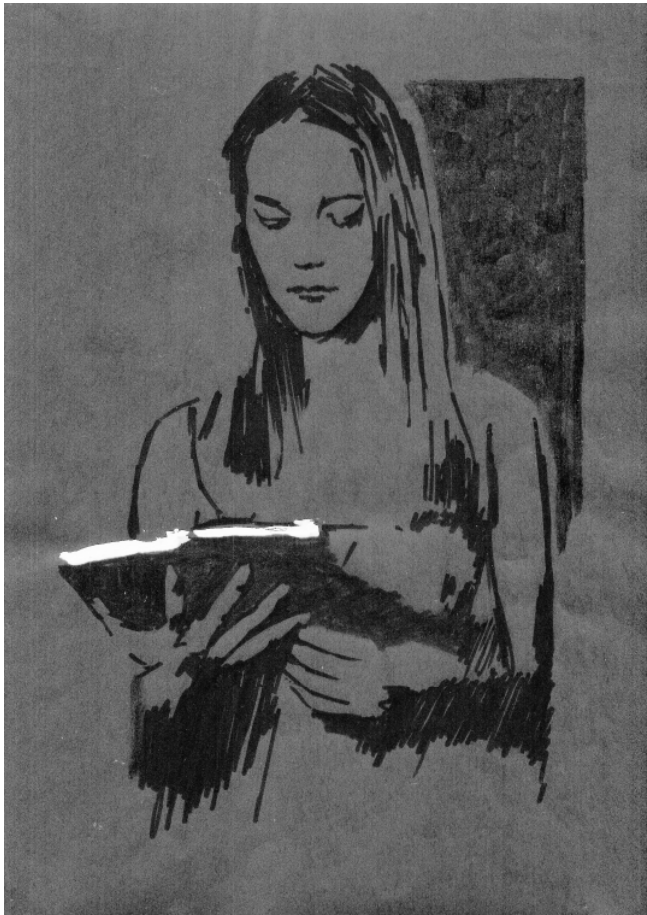
Милица Јефтимјевић Лилић

НЕРАЗРЕШЕНЕ ЉУБАВИ

Љубави неразрешене ни крајем
Ни засићеношћу, ни сукобом,
Ни речима тешким, одласком
Ни љутњом, ни обећањима,
Као понорнице су што
Невидљиво теку пуне снаге,
суздржаног ритма,
неме као муње које врисну
неописивим сјајем,
као сама смрт иза које нема рођења
нит довољно суза да исплачу је.

Неразрешене љубави су
Горе од свих ратова
у којима се убија
јер и оне убијају суровије
од хитаца,
погађају непогрешиво у срж бити,
одузимају дах и снагу
горе од најподмуклијих болести,
вребају као најсуровије звери
и само затаји ли твој опрез
оне су ту и ухвате те
и мораш им се препустити
к'о бујици пијанац не схватајућ
до краја шта га снађе,
тек зна немоћан пред јачим
клонути мора.

Неразрешена жудња од свега јача
скривено тиња, крикне неочекивано,
као понорница оживи
понесе те незнано куд,
наново избије, корито продуби само
у које пре ил' касније упасти мораш.
Да л' напити се или утопити
Никад неће бити ти знано!

Гордан Ђосић: Т 3-1

Весна Радовић

НАД ПРИЗРЕНОМ СУ НЕКАД ЗВОНИЛА МНОГА ЗВОНА

Све било је некад,
Младост, Ти и Ја,
коју још увек препознајем,
шћућурену испод отвореног кишобрана,
док се држи за руке и кришом љуби,
мада све прошло је,
истопило се као снег у пролеће,
као Снешко кога су деца погазила,
посведочићу,
свему што јесте,
и свему што је било,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

И даље свирам са једном покиданом жицом,
што ми боде уснуле очи,
као пустињска прашина,
коју разносе сахарски ветрови,
а кожа ми је као децембар храпава и хладна,
ни налик мекој баршунастој свили,
за разлику од мене,
Ти се красно држиш,
висок и усправан,
елегантно огрнут у версе љубавне,
а ја, тихо сведочим,
да над Призреном су некад звонила многа звона!
Као рањена Богородица на брежуљку Љевишки,
изнад хучне реке Бистрице,

сама међу оскрнављеним светињама,
позивам те,
на јутарњу литургију,
иако све пусто је,
осим нас,
промрзлих путника из далека,
јер давно сам се пред Богом заклела,
да ћу Те волети заувек,
а ту, међу упаљеним свећама,
угасила бих своју жеђ,
сведочећи,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

Ти лудо, што имаш анђеоске очи,
и не даш ми да плачем,
хајде,
дођи и не стиди се,
заједно ћемо сићи у дубоке рудокопе,
у потрази за изгубљеном голубицом,
коју су давно донели которски трговци,
на дар Милутину,
смилуј се, душо моја осетљива,
јер још увек имам крви под ноктима,
и топлине у оку језера,
да посведочим,
да над Призреном су некад звонила многа звона!

Милен Миливојевић

ЗИДОВИ ИМАЈУ УШИ

Џабе сте кречили. Зидови опет имају уши.

Пао нам је морал. Али ми се нећемо сагињати.

Да би га стигла рука правде, морао је прво да добије ногу.

Алкохолизам је у порасту, али су алкохоличари у паду.

У нашем систему вредности систем је најбезвреднији.

Сина сам препустио улици да га васпитава.

Шта би му фалило да буде посланик!

За крупан новац – и отаџбину би уситнили.

Грађане нико не оптужује, али се они превентивно бране ћутањем.

Живим под ведрим небом.

И много ми је боље него док је падала киша.

Напредујемо крупним корацима. Прелазимо преко свега.

Кажу, свако чудо за три дана. А наша држава, ево, још траје.

Постао сам метеоропата. Најтеже подносим зла времена.

Лепо сам живео од писања. Док нисам добио отказ у штампарији.

Србија је велика тајна. Али се смањује.

Господине, овде је забрањено просити!

Коса ми се диже на глави кад видим коме све
ни длака с главе не фали.

Ниједан проблем не можемо да решимо у ходу.
Зато што се наши проблеми возе.

Живим у Србији. Тако би требало да се сваки прави родољуб
жртвује за своју земљу.

Све странке имају сценарио за бољи живот, али тај филм
нећемо да гледамо.

Деценијама се нисам слатко насмејао. Чекам да будем последњи.

Ђорђе Оташевић

НЕОБАВЕЗНА ВЕЗА

Афоризме о политици пишем у клозету. Инспирација само излази.

За Нову годину смо испекли свињу и њене прасиће.
Тако су је и они дочекали скромно и у кругу породице.

Вођа је допринео већој потрошњи алкохола у околним земљама.
Кад год се он бори за наше националне интересе,
они отворе шампањац.

Избори су показали да памет може одмах да крене.
С њом смо се већ поздравили.

Клара Цеткин је много учинила за жене.
Поготово за продавачице цвећа.

Ти се са мном не можеш мерити у патриотизму.
Ја сам на њему зарадио милион евра више од тебе.

Влада је знатно ојачана.
Именовано је неколико портфеља без министра.

Старлете недељом носе гаћице. То је нерадни дан.

Замислите Србију као уређену државу!
Не секирајте се, никоме није успело из првог покушаја.

Маријуана је опасна јер се после ње прелази на теже дроге –
ријалити шоу, турбофолк...

Мораћу сину да смањим џепарац.
И мени су родитељи смањили.

Када су оптуженом ишчупали језик,
адвокат му је саветовао да се брани ћутањем.

Нас двоје смо за необавезну везу,
али наше седморо деце наваљује да се венчамо.

Добро је што политичари не трче у штафети.
Они не би дали палицу следећем такмичару.

Не умем да ћутим. Зато и не говорим.

Ко то каже, ко то лаже Србија је мала?!
Пробај да је пропутујеш возом.

Деана Саиловић

ВАННАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

Небески народ је у вечитом транзиту.
Али то већ спада у мундану астрологију.

Џаба је ђаво дошао по своје.
Милосрдни анђео је био бржи.

Хумор је значајно изгубио на тежини укидањем масних вицева.

Наши политичари живе краљевски.
Зато су против враћања монархије.

Увођењем у редовну наставу
сексуално васпитање више не спада у ваннаставну активност.

У политичком отпаду нема секундарних сировина.
Све су неисцрпне.

Човек који је настао од мајмуна је Божије недела.

Кад се глава нађе на пладњу, решење се понуди на тацни.

Не смета мени сексуална оријентација наших политичара.
Смета ми њихов педерлук.

Срби су захвални за обраду.
Зато нам је земља у парлогу.

У свом селу нису ме хтели ни за попа ни за учитеља,
па сам била приморана да направим интернационалну каријеру.

Издазак из материне представља прво напуштање зоне комфора.

Филозофску мисао од јутрос нисам записала.
Захваљујући томе остаће незапамћена.

Шта има везе што имамо ружну прошлост!?
Направићемо ми и лепшу и бољу.

Нашу гласачку машину покреће фосилно гориво.

У срединама где је стопа морталитета већа од стопе наталитета,
примећена је боља излазност на гласачка места.

Уозбиљићу се и ја једног дана.
Само да отхраним дете које негујем у себи.

Александар Чотрић

СТРАНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

✱

Кад нас Запад убаци у машину, Србија се скупља и по дужини
и по ширини.

✱

Потребна је много ближа сарадња Србије са НАТО.
Зато смо и опкољени.

✱

Ништа не сме да баци сенку на наше тумарање по мраку.

✱

Откад му се пробудила савест, не може да спава.

✱

Потребно је да се што пре састанемо и да се договоримо о разлазу.

✱

Ми смо део ширих европских интеграција, због којих се наша
територија сужава.

✱

Кад су ми показали чији афоризам сам плагирао, мало сам се *лецнуо*.

✱

Битно је знање, а не оцена. Важно је знати где може
да се купи диплома.

Он говори и пише народним језиком – језиком којим се служи
енглески народ.

Запад је повећао инвестиције у Србију.
Највише улаже у невладине организације.

Много сам научио од тог писца. Био ми је учитељ у основној школи.

Цитирам себе. Нека виде колико сам паметан.

Полицајци су сталним постављањем питања оптуженом,
још једном доказали да не знају много.

Њихови политички апетити су задовољени.
Докопали су се скупштинског ресторана.

Телевизија додаје килограме. Зато су на ТВ-екранима сви грађани
Србије ухрањени.

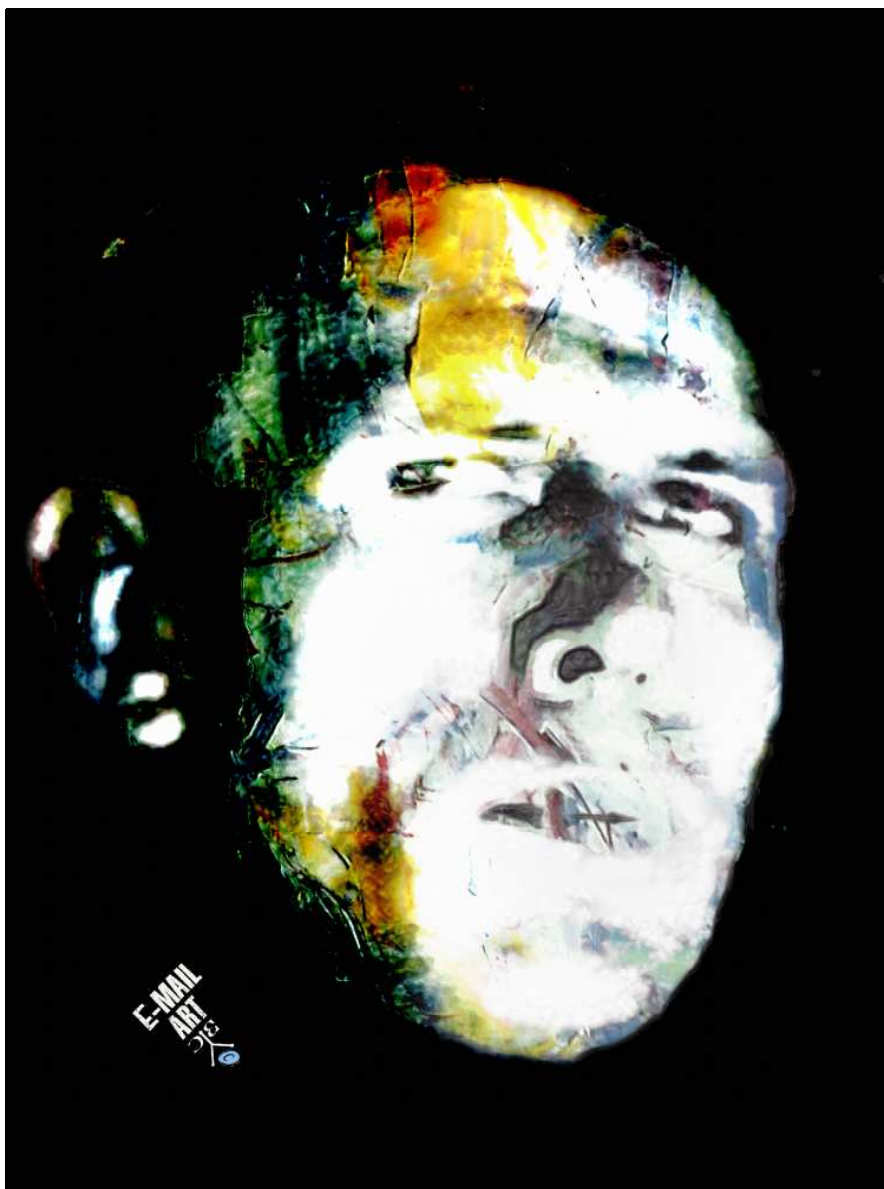

Владајућа партија и изборна комисија поручују:
Уједињени можемо све!

Полиција снима протесте опозиције.
Код нас опозиција и служи за сликање.

НОВИ ГЛАСОВИ

Зоран Спасојевић Паске: „Данил Хармс“

Желимир Драгић

ТРАЖИМ ОНО ЧЕГА НЕМА

Дође код нас, овдје у Мотике, један Мирко са породицом. Дошао, кажу, однекуд из Славоније. Избјегао. Оставио тамо све што је имао. Овдје стигао са женом и дјецом, са нешто прња. Шта ћеш, нужда закон мијења мој брате. Рат је то. Остављај све, само спашавај главу. Имао је он овдје некаквог рођака, Радована. Био је добар човјек. Дао би ти крви ако треба, само му налиј чашницу ракије. Почео је пити, кажу, када му је жена умрла. Самоћа убија. Дјеца му се разбјежала по свијету, а он остаде сам. Кућа му би зарасла у коров и у младе шљиве бјелице.

Мирко, чим је стигао овамо, почео је да крчи ону такорећи шикару. Био је то висок, кошчат човјек, са избразданим лицем. Измршавио је био од бриге и муке, добро оболио. Причаше комшије да је у младости био најјачи човјек у крају, тамо у Славонији.

И код нас овде би завладала пропаст. Ратно доба, нема друге. Нигдје се не може динар зарадити. Понекад да те неко тако зовне, али, опет, нико не даје пара. Да ти мало брашна и масти, или жита, па ти ако хоћеш. Жена Миркова би вриједна женица, помршава и црномањана. Њих двоје су се баш слагали у браку, тако говорише. Ишли су копати поврће, купити шљиве, само да се прехране. И себе, и дјечицу. Дјечица им бише млада. Звали су се Предраг и Милован. Били су пред полазак у школу. У селу није било пуно мушкадије. Све је то отишло на линије. Рат је тада био у пуном јеку. Мирко се прибојавао да ће и њега дићи да иде на фронт, али имаде некакве среће са тим. Нису га сигурно имали на евиденцији у Војном одсјеку, па га не дигоше да ратује. Скоро да је јадан био пао на ноге од брига.

Ситуација је била све гора и гора. Неимаштина савладала. Треба се живјети, а нигдје ништа. Мучило га је и свакодневно малтретитање припитог Радована, који му је набијао на нос то што му је дао кров над главом, и земљу да сије поврће. Морао је трпити све то, и њих двоје, и дјеца. Немају куда. Некад их је све четворо знао истјерати из куће, па послвије, кад се отријезни, враћао их је унутра. Шта све човјек дочека, Бо-

же мој. Више нико и не зваше на рад. Мирка поче хватати нека грозница. Дјеца ко дјеца, хоће да једу, а у кући премаче се и брашна. Шта да уради, ни сам није знао. Да се објеси, и то је помишљао, али оставити оне двије росе Божије да се читав живот пате, то га је спутавало.

„Издржаћемо некако“, на крају је закључио.

Комшилук се дигао на ноге. Биле су то углавном жене и дјечица. Глад. Стиже тих дана таман нека помоћ у храни, па се буна утиша.

Мирко, већ добрано посиједио од јада и чемера, стално је размишљао како да се извуку из ове пропасти. Да нешто прода, нема шта. Како у кући није било ни свијеће, лијегали су сви рано, осим Радована некад, који је знао и до поноћи бити у селу. Некад је знао и преспавати крај шпорета у туђој кући. Био је плућни болесник, па га нису звали да иде у рат. А пити је могао. Кад човјека потјера бетерлук, готово је то, повратка нема.

Ноћ са једне суботе на недјељу за Мирка је била цијела вјечност. Нешто чудно се дешавало у његовој глави. Не може ни ока затворити. Тог јутра Мирко устаде рано, прије свих. Оде да наложи ватру у њиховом већ распаднутом шпорету, да се жена не мучи, кад тамо, и шибице више не би. Само је уздахнуо. Обукао је оно основно на себе, навукао чизме, и запутио се према граду. Пошао је на пијацу. Дуго је требало пјешачити, сигурно сат и по. Негдје на пола пута стигао га је неки човјек са коњима, и повезао га. Само је шутио и уздисао. Захвалио се човјеку на вожњи, и сишао са кола, када су дошли до пијаце. Дошао је до мјеста гдје се продавало све и свашта, иако је било кризно вријеме. Навукао народ свега, само да се који динар избије. Обилазио је све те људе, разгледао...

Срете одједном комшију Илију, који је продавао ракију. Илија, стари чичица од седамдесет љета, али још окретан, поздрави Мирка. Упита га за здравље. Овај му рече какво је стање, и настави даље. Као и сви старци, тако и Илија, не може да не пита шта му то комшија тражи. Мирко, иако је био подаље, окрену се, и рече:

„Тражим оно чега нема, комшија!“ Сви који су га ондје у близини чули, погледаше га са чуђењем. Пролупао јадан, мислили су. Обишао је цијелу пијацу и уздуж и попримеко. Видио је свега, од игле до локомотиве, што каже наш народ. Ухвати га опет нека дрхтавица. Не може више стајати, већ сједе под неко дрво. Јутро би хладно, а њега поче обливати још хладнији зној. Наслони се он на оно дрво, па затвори очи. Приспао

је који минут, али пробуди га неки старац дубоког гласа. „Тражим опругу, федер, за врата од рерне, за Смедеревца!“, рече он продавцу металних ситница. „Тешко ћеш то наћи, друже мој!“, узврати овај. „Па што то, муко моја?“, нарогуши се чичица. „Не знам ја, питај њих!“, одбруси продавац. Миркан, чувши овај разговор, скочи као зец. Није могао да вјерује својим ушима. Нема федера за врата од рерне, да ли је могуће? Запути се опет по пијаци, па ће сада као он тражити ту опругу да купи. Обишао је све, и нема. Доби овај оронули човјек одједном ведрину у лицу. Поче да се смије на глас. Пролазници збиља помислише да је полудио. Е, тада је он развио нови филм у својој глави, и нову филозофију опстанка. Његовој срећи, иако у таквом времену, није било краја. Помислио је прво на своју породицу, и све поскакивао. Сав раздраган, напуштао је полако пијацу, и нагињао према кући. Таман на самом излазу угледа оног чичу, који је тражио опругу, како одлази. Потрча он, и сустиже га.

„Нађосте ли ви федер, чича?“, упита га. „Нема га није, све сам обиш'о!“, одговори старац скоро љутито. „Дођо' цабе из Челинца, из Петровића!“, опет ће он. Мирко га потапка по леђима, па рече: „Биће, ћеде, федера, сигурно, обећаваам!“. Потом скрену десно, и упути се кући. „Како је само чудан овај живот“, мислио је.

Марширао је кући, брже него кад је ујутру кретао од куће. Дође он пред кућу, а потом завири у дрвену шупицу, и узне нешто. Изу гуме не чизме, па уђе унутра. Жена и дјеца су сједили у кући. „Отишла сам код Мире, и узела који клип шибице“, рече жена. Није ју уопште слушао. Узео је малу столицу, и принио је шпорету. Сједе на њу, потом отвори врата од рерне, из цепа извади мали кључић, и поче да одврће мале вијке. И дјеца му приђоше. За минуту враташца растави у сто дијелова. Угледа онај федер, па се окрену дјечици и жени, и рече: „Ово ће нам живот промијенити, мили моји, овај мали федер. Он, он“. Дјеца га само погледаше. Потом извади федер из кућишта, устаде, и однесе га напоље. Поново оде у шупу и нађе неки комадић получеличне жице, и клијешта. Однесе све то до пања на дрвљенику, па сједе на њега. Добро погледа ону опругу са свих страна. Нађе притом неко дрвце, к'о прст дебело, и поче омотавати ону жицу око њ. Жица се баш лијепо савијала. Би му драго. Затим опет узне ону праву опругу, сними је поново. Ову своју сави, право по мјери оне. За неколико минута заврши он своју умјетнину. Подиже опет ону праву опругу, па је упореди са новом. Биле су

као двије сестре рођене. Мирко се насмијеши. Би поносан на себе. Поне-се оне опруге у кућу. Хтио је да се увјери да ли је опруга, она коју је сачинио, заиста корисна. Стави је у лежиште, састави врата. Потом их отвори и затвори неколико пута. Опруга је у потпуности држала врата. И они имаше неког старог Смедеревца. Мирко позва жену и дјецу да виде шта је направио. Никоме не би јасно о чему се ради. Рече им све. Потом посла малог Милована у комшилук да пита има ли ко мало дужи комад челичне чице. Вратиће он. Мали, сав задихан, донесе добар крај жице. Навали потом мајстор Мирко на посао. Тог дана остао је све до ноћи на дрвљанику, мотајући жицу. И сутрадан је намотао још неколико комада опруга.

Те вечери је отишао код старог Илије да га упита да ли ће ићи у уторак опет на пијацу. Стари рече да иде и обећа Мирку да ће га повести јер га је овај упитао.

Дође уторак. Мирко је поранио, чекао да наиђе Илија. Кренули су момци у трговину. Успут он рече Илији шта је наумио. Овом би све то чудно. Гледао га је са невјерицом. Када су стигли доље до града, на пијацу, рашири Мирко својих руку дјела, по колима, поред Илијине ракије.

До подне нико ни да погледа, а комоли да упита пошто је Миркова роба. Тек касније, кад се трговци полако почеше разилазити, до Илијиних кола дође један брачни пар. „Чича, требамо опругу за врата од рерне!“. „Пошто је?“, упита она. „Није то моје, то је комшијино“, па показа на Мирка. „Изволите, ово су опруге за Смедеревца!“, проговори Мирко. За трен прода Мирко двије опруге. Узели људи себи једну за резерву. Након пола сата дође још неки старац, па и он узне двије опруге.

Мирко је био презадовољан. Купио је дјеци мало бомбона, а у кућу брашна и свињске масти.

Враћали су се кући.

Успут му Илија даде савјет да последи оде по комшилуку, и да види има ли ко неки други шпорет, те да и за такве направи покоју опругу. „Лакше ћеш продати када имаш дијелова за више шпорета“, убоједљиво рече Илија.

Ишао је тако Мирко сваког уторка и недјеље на пијацу. Продаја је ишла солидно. Сваки пут је кући доносио брашна и масти. Важно је да се могло преживљавати.

Прошла је година, па и више. Рат се стишавао. Мирко је мотао своје опруге, све више и више. И продаја је расла, пошто је имао опруге

за десетак врста шпорета. Тада и дјеца пођоше у школу. Али, када се врате из школе и кад напишу задаћу, притрче увијек оцу у помоћ. Посла је било све више и више. Мирко је набавио доста алата, тако да је брже израђивао опруге.

Убрзо је на пијаци имао и своје мјесто, које је плаћао. Упознао је доста људи.

Једне ноћи усања оног старца из Челинца што је тражио опругу и сву ону ситуацију прије скоро двије године.

Ујутру, чим је устао, спреми се и рече жени да оде у Челинац. Дошао је некако горе и распитивао се за старог дједа, тог Петровића. Нека бака рече да има ту стари Душан Петровић, али задња кућа, иза базена за воду. Мирко се захвалио баки и запутио се горе, према базену. Када се попео високо горе, тек онда је угледао стару кућу, из које се димило. Покуца на врата, а потом их лагано отвори. Из куће изађе старица. Мирко је поздрави, па је упита за Душана Петровића. Бака одговори да је то Душанова кућа, и да је он много болестан, те да лежи у кући. Мирко се представи и рече да би волио видјети старог. Потом уђе у кућу.

На старом кревету, раздераног душека, лежао је изнемогли Душан. Мирко се представи, и поздрави дједа. Није се чичица могао сјетити Мирка. Зато му овај све исприча. Касније старина исприча како га је болест савладала и како немају скоро шта да једу. Немаше се ни од чега лијечити. Своје дјеце нису имали.

Мирко, уздрман причом и ситуацијом, устаде.

„У свој мојој муци и невољи, ви сте ми се појавили као свјетло на крају тунела“, рече скоро плачући. „Дошао сам да вам се одужим, а видим да вам је то и потребно“, једва изусте. Потом извади из џепа неког новца и даде га старцу. „Овдје има довољно да себи купите брашна и масти, а и да вас одвезу доктору. Доћи ћу вам опет, да знате!“ Стари је заплакао. Одједном Мирко угледа стари шпорет и врата од рерне заглављена клином. Обећа им да ће и нову опругу донијети када буде поново дошао.

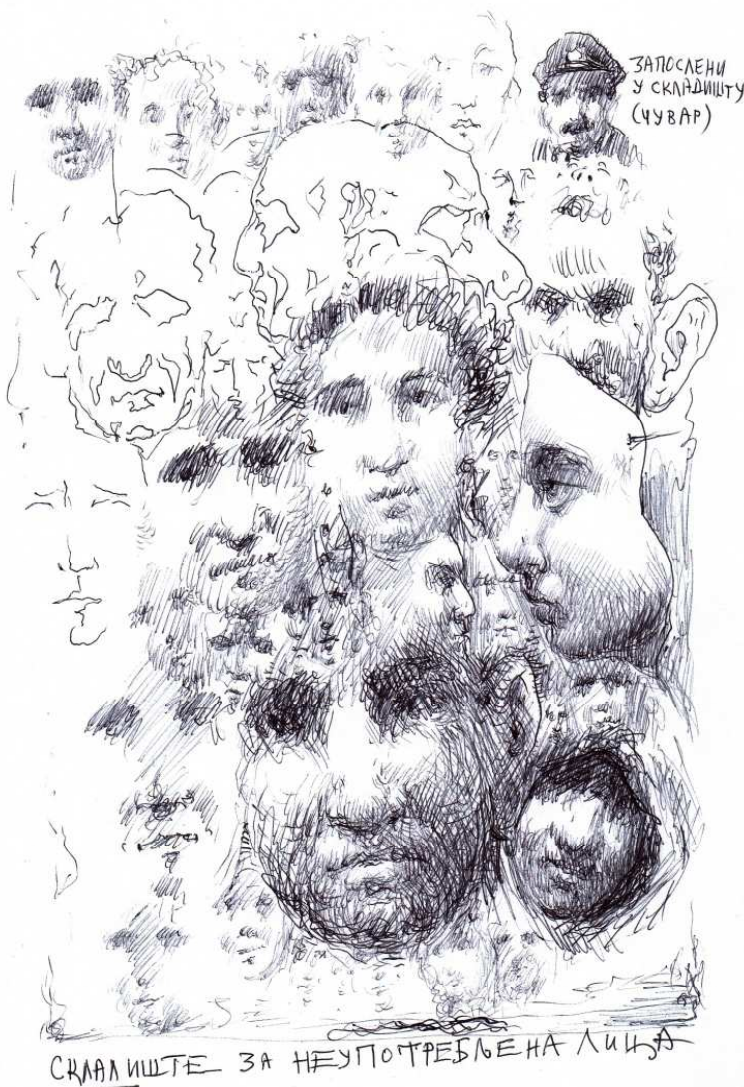
Поздравио их је, и кренуо кући.

Вријеме је брзо пролазило. Мирко и његова породица су вриједно радили, и напредовали. И рат се завршио.

Посјећивао је он често старца Душана, који му је дао нову идеју живота вриједну. Био му је неизмјерно захвалан. Односио му је увијек милоште, а и новца му је давао. Знао је шта значи неимаштина, биједа.

Касније је Мирко узео себи неки комад земље, и кућу сазидао.

На пијаци је закупио велики штанд у којем је продавао опруге за скоро све врсте шпорета. Постао је угледан човјек и добар домаћин. Признавао је увијек све оне који су му помогли кад му је било најгоре. На његовом штанду је писало: „Ако тражите оно чега нема, на правом сте мјесту!“

Данко Стојнић: „Складиште неупотребљених лица 2“ (2017)

Мариола Пантелић

ПОСЛЕДЊИ ТАНГО

У паузи између песама тужно га је погледала

– Шта хоћеш ти од мене?

– Не могу ништа да желим.

– Заљубила си се?

– Можда мало. Знам да то није добро за мене.

Уздише.

– То свакако није твој проблем.

Он уздише.

– Дођи.

Пружа јој руке. Нова песма само што није почела.

– Чему сад то?

Пита и прилази.

Отвара јој свој леви длан баш у моменту када песма почиње.

Плешу свој последњи Танго. Тактове без речи испуњава тишина.

До рефрена.

„Vida mia, lejos mas te quiero, vida mia piensa en mi regreso...”¹⁶

– Да ли знаш да ми је ово нова омиљена песма?

– Некако сам наслутио.

– И буди што даље. Осим сада. Сада буди само овде.

Притисак на њеним леђима се појачава.

Међу длановима постаје тесно. Мигује се. Притисак попушта, дозвољава јој да се намести. Унутрашњом страном палца прелази преко њеног кажипрста.

Ситне покрете нико не види.

Главу помера полако да слепоочницу на његову прислони. Када трепне, може да осети трептај.

¹⁶ Превод са шпанског: *Животе мој, кад сам далеко волим те више, животе мој, мисли на мој повратак...*

Опијена мирисом његовог парфема дубоко удише, пазећи да не примети. Иако је сигурна да све примећује, на моменат отвара очи. Гледа у његов врат. Да ли и то може да осети, пита се. Кнедла му грлом клизи. Сада је сигурна. Очи поново затвара.

Песма се ближи крају.

„Vida mia, hasta apuro el aliento acercando el momento de acariciar felicidad“¹⁷

Притисак се појачава. Груди, дланови. Последњи такт. Застају. Не жели да га пусти. Зна да мора. Не пушта је пар секунди. Тела се раздвајају.

– Шта хоћеш ти од мене?

– Не могу ништа да желим.

– Заљубио си се?

– Можда мало. Знам да то није добро за мене.

Уздише.

– Није ни то твој проблем.

Она уздише.

– Дођи.

Руке шири у загрљај.

– Чему сад то?

Пита и прилази.

– Можемо ли сад још једном све да поновимо, али не овде – шапуће му на уво.

Гледа је право у очи.

Зна шта је чека.

Одлазе са подијума.

Хладан ваздух главу хлади.

– Можда је боље да упамтимо овај последњи Танго – говори му.

Плаши се јер мисли да ће пожелети све поново.

– Можда, али знаш да то не желиш.

У непознатој полу таме чује се позната песма.

„Vida mia...”

¹⁷ Превод са шпанског: *Животе мој, како нестаје дах, приближава се тренутак миловања среће.*

Притисак на леђима. Тескоба међу длановима. Испреплитани прсти у слободним покретима. Опијеност мирисима. Дубоки уздаси, нескривени. Очи склопљене на моменат отвара, да поверује да се заиста дешава. Низ њу клизи. Притисак се појачава. Грудни, дланови. Песма што се врти у круг још једном се завршава. Застају. Не жели да га пусти. Зна да мора. Остају спојени још пар секунди.

Тела се раздвајају.

– Шта хоћу ја од тебе? Не могу ништа да желим. Да ли сам се заљубила? Можда мало, мада знам да то није добро за мене, а уосталом то и није твој проблем.

– Остани.

– Lejos mas te quiero, piensa en mi regreso. Hasta apuro el aliento acercando el momento de acariciar felicidad.¹⁸

Рекла је, пустила исту песму још једном и отишла.

¹⁸ Превод са шпанског: *Далеко ћу те волети више, а ти мисли на мој повратак. Кад понестане нам дах, приближиће се тренутак миловања среће.*

Марко Вујовић

ОБЈЕШЕНЕ ОЧИ

ЧИСТИЛИШТЕ

Чујем чаршаве
Чврст чвор чежње
Чудотворни чамац четвороножи чистилиштем чула
Четврти чин чаролије
Чувствујем човјечанствено

КОРНУКОПИЈА

Корисно користи календар који крену кад казаљке куцаху крај.
Красотама каменог крајолика колонизуј кривене кутке кранијума.
Ка Купидоновој клопци корачај.
Кради кључ капија квинтесенције.
Креирао: Климтов комшија

НЕОДОЉИВА НАПЕТОСТ

Непомичан несметано надгледам,
немуштих непаца,
ниску небрушеног накита.
Наоколо нема ничег ни налик...
Неодољива напетост!

ОБЈЕШЕНЕ ОЧИ

Очи објешене о образе обожаване особе,
Оглувјеле од опсесије
Окоштала оријентација
Одред одбијања ошамари омамљеног
Одресци осмијеха организују отпор
Офанзиви отријежњења
Огољели облаци опијума
Откривају океан одијума
Ослобођењем октоподног обгрљаја
Обожавања особе
Отпочиње одмрзнуће омрзнућа опажене...

ПАЛИМПСЕСТ

Попут палимпсеста постаћу
Пиши пољупцима поруке по прсима
Плећа преуморна преори преоштрим прстима
Потоцима пљувачке пребогате протеинима
Препуни пећину пресахлу
Прикуј пацијенса попут Прометеја по постељини преврућој
Прићи поучена пантеровим прилазом
Предигром паука потпуно порази плијен
Пресудни потези потчињавања
Плава полифонија пожуде притиска просторију...

СТРИЈЕМЉЕЊЕ СМISЛУ

Савладаваш спутаност скројену сновима,
силазиш степеницама строфа,
стално стижући стихију стихова,
Сизифовим стопама стријемиш смислу Сфингине слагалице...

ВРТЛАРСТВО

СЛОБОДА

Песме у слободном стиху
Изигнорисани семафори.
Сан о савршенству поетике.
Лавеж пса који „говори“ у том правцу,
Ка одсутству правца.
Наравно, уснули, све можемо звати слободом.
Мирис ноћурка, врхове борова.
Све то може бити слобода.
Умесно ословљено ропство,
Осећај сентименталности,
Силину сећања.
Све то, зар не,
Може бити синоним за слободу.
Пожуда за лепотом,
Или неконтролисано кашљање рођака.
Постепено отупљивање од нијанси
И логике.
И то је, у неку руку, слобода.
Куцати, вазда, од врата до врата,
Или нацртати круг око свог врта.
Слобода, слобода.
Да ли збиља њу,
Неслободни,
Тражимо?

ВРТЛАРСТВО

Политика је,
У коначном смислу,
Вртларство.
Правична,
Попут уређених дворишта.
Смислена,
Попут статуисаног жбуња.
Политика је, дакле, попут хортикултуре.
Попут Версаја.
Заљубљеност у велика дворишта.
Минијатурни водопад,
Услед пластичног замка.
Или,
Просто,
Прешчана дина.
Укратко – збир произвољности.
Простор брадатих принчева.
Звати је можемо разно.
Геометријом виолинског кључа, на пример.
Она, наравно, као и све, продукује
Декоративну различност
Говорећи
О компланарности звезда.
Свет ћемо, на име, учинити бољим,
Гутајући ексеру.
Једног ће дана наш желудац пропевати *Марсељезу*
Дотад
Можемо политику звати
Хортикултуром.

Војкан Живојиновић

ЗАЛУД ЈЕ УСПАВЉУЈЕМ

Успављујем је
Да јој после не убудим
Под пазухом разуздане ларве
Због свих самоубистава
Које чека нежно,
Као грабљивица весела
Док се срећу траве и звезде.

Успављујем је тихо испод ватре,
Док јој нада у моју успаванку
Не испржи крв!

Због моје истине о сну
У коме се воле лешеви и јежеви,
Пукотине громава и мириси,
Извитоперени песмом,
И ви огрљени ћерком
Сласти гавранова!

Успављујем је
Ратом у ком заћуташе
Море и орхидеје расне;
Нек ме чека, јер овде је тамо,
Само су се помешале кише и кости.

Успављујем је
Да би остала
Дивота међу светлостима,

Слатко за будне,
За вас који тумачите сестрињења зала,
Освежења црнилишта!

Давим је због песме,
Где васионом је скрита,
Због обале ветра
Због мајчиних копита.

Кад свесна је живог што
Дише међ' грађа,
Сва му будност превире,
Где она тек сања.

Ти рашчеречени извору,
Који буђењем, невиност сечеш,
Док чиниш познају душа ситих;
Она крварила је из камена,
Што не сrete пуцањ љубави
Док миловале су јој усне
Ерупцију тишине.

Нек се,
Пријатељу мој,
Мрештење заборава
Одвија под слободом,
Ал' наслеђа ће бити слатка,
Па успаван
У осовини љубави ми остај,
Док не стегне она, од злата
Своје Нежнице зелене,
Јер да ватра хоће
Што јој пламен може,
Инфициране речи зверитице би у гласу хтеле.

Анђела Пековић

УМЈЕСТО ОЧИЈУ – СИМБОЛ

ЋУТИМО

Ћутимо.

Као да је ћутња опет бременита надом.

Кријемо ријечи иза паравана.

Али остављамо мисли да догоријевају слутњом.

Жедни смо одговора.

Као што је Сидарта онда био жедан сопства.

Лажне аскете у нама гасну.

Истина изгара.

У твоје оку спотиче се моја намјера.

Губимо се у магловитом трагу иза пароброда.

У магновењу.

Радознало искушавамо вријеме да нам све о нама каже.

Одбијамо да се сновима предамо.

Лелујамо небом и крадемо звијездама краке.

Преостали мрак са кровова чистимо.

И опет погледима свићемо.

Не бранимо сунцу да вири кроз венецијанере.

Не бранимо сну да љутито одлази натраг у неке своје снове.

Али бранимо ријечима да марширају.

Оне ће остати закопане.

Јер сувише крију и узалуд одолијевају.

И опет – ћутимо.

Ћутимо.

Као да је тишина оно што најрађе цитирамо.

Ћутимо.

Као да је понор међу уснама све што волимо.

УМЈЕСТО ОЧИЈУ – СИМБОЛ

Кад се очи преобразе у симбол
У умртвљени маслачак
У лелујаву пухаљку од које откида тама
У јутро које је заборавило како се свиће
У камен што га мрзи да проговори
У тренутак што не пролази заборавом
У окрњену успомену
У амин који ме више не смирује
У нешто даље од краја свијета
У јеку празних руку
У трептај који нестаде у страху
У.
Дубоко је слово У
Незасито
Канцерогено
Колико празнине је довољно да се напоје жедна уста мрака
Да поново сване јутро
и маслачак опет буде жут?
У шта се све претвараш, око?
Сањаш ли некад како јуриш зеницу да окупаш?
У мало своје боје
Мало слободне боје
Како ли изгледају зенице моје
Кад одбаце тешке кошуље бола
И остану голе?
Голе до себе самих..?

Тијана Ракочевих

ЗАЛОГАЈ

ЗЕФИР

Аван пун воде и скроба,
титрају пчелиње стрије.
Са жаоком и пола дроба
оде; а дроба и није...

Зинуће сумртва опна,
ко тролско око, у чаши...
И цвијет са далеког копна,
за покров тој зеленој каши.

Букет о мермер. И канда
станиолски оклоп се скиде...
Ascocentrum, Arachnis и Vanda –
То цвјетови куну хибриде.

Ох, мокара, мокара,
ти си фетус у трбуху биља,
ти си побачај слутње, сансара,
дивни неспознаток циља!

Тло дугује живот парфему.
И мјесто да скупе се црви,
ти проспеш сву ћецу по њему:
Негра опет, у крви, у крви...

ЗАЛОГАЈ

Прогутај
Гутам
Ово парче
Је ли ово млада омчетина
Не жваћем
Само замишљам
Његов пршљен који је рекао кврц
И трножац који се од његовог додира

Онесвијестио
Ово је жилаво
Не помаже виљушка
Кнедлица кнедла
Низ грло
Одакле знам ствари које ми
Нико није рекао
Јесу ли то успомене или
Желудачни сокови
Ензими
Молекули које разноси крв
Истисне ли живот овако
Несажвакане људе
Цријевним својим гргољењем
Зашто боли ме
И пробада
Несварена вијест о смрти
Тако јако
Боже мој
Ја морам
Морам у клозет

Маја Ранчић

ПРОЗОР

Када сам тражио да отвори прозор,
мислио сам да унесе нешто ново у ову празну собу у којој смо
створили доста успомена.
Мислио сам да обрише прашину са стакла и нацрта нешто ново док
испушта врео дах по њему.
Када сам тражио да отвори тај прозор,
хтео сам да пусти ветар унутра и у његовом ритму изрецитије
„Искрену песму“
Хтео сам да залије орхидеју коју сам јој купио и да промени завесу у
спаваћој соби.
То би била једна нова промена у овој недељи,
а жалила се како их нема.
Када сам јој тражио да отвори прозор
желео сам да погледа у небо и да се сети јесени када смо у парку
шутирали лишће у друштву једног напуштеног пса,
којег смо тод истог дана удомили.
Хтео сам да стави руке поред прозора и да осети тај хладан ваздух
који је струјао од споља,
тек да би видела како нам у тој соби и није било толико лоше.
Хтео сам да ми исприча причу о месту у којем је живела раније,
о својој баки и њеној пити с јабукама.
Све оно на шта никада нисам обраћао пажњу док је раније причала.
Хтео сам да заволи кафу у великим количинама,
тамне зидове и светлу боју дрвета.
Да научи Антићеву песму за мене и да гледа на сат мојим очима.
Прижељкивао сам да прича о моди, парфемима...
Ситним стварима које су је понекад чиниле срећном.
Тако бих јој одвук'о пажњу са прозора и његове друге стране.
Када сам јој тражио да отвори прозор,

већ сам имао у глави замисао како нас испраћају на пут
и како се за коју годину враћамо много срећнији него што смо били
када смо одлазили.

Већ сам је видео како задовољна мења пешкире и постељину у нашој
соби

и како уплахилено јури да стави нови кармин јер сам јој претходни
скинуо у заносу.

Када сам тражио да отвори прозор,
мислио сам да ће нестати све што нас је кочило,
али сам се пробудио из свих тих замисли и видео је како стоји поред
њега.

Само се окренула ка вратима и наставила даље.

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Гордан Ћосић: „Голубови на улазу Потпећке пећине“

Ибрахим Елсаиед

(ميهاربا دي سلا, Египат)

ЛЕЊИ МАГАРАЦ И БЕЗОБРАЗНИ МИШ

(Басна)

Био једном један лењи магарац. Толико је био лењ да није ништа радио, већ када би намиписао месо, пратио би мирис све док не би дошао до куће где има дима и куцао би на врата, а онда питао да подели храну са домаћинима. Већина животиња давала му је храну без оклевања, а он је јео без икаквог стида.

Он је, такође, изабљивао малог миша који је крао храну свуда околу, а онда долазио код магарца и давао му оно што је скупио од воћа, слаткиша, и комаде укусног сира у замену за боравак у његовој кући у малој пукотини.

Миш је био веома препреден јер је желео да искористи глупог и лењог магарца да би остварио свој сан да буде богат. Једне ноћи магарац је седео као и обично и јео храну и воће које је лопов миш донео.

„Драги мој пријатељу, желим ти дати један савет“, рекао је миш.

„Добро, испљуни шта имаш, брбљиви пацове“, рекао је магарац, ругајући се.

„Твоја кућа је веома стара и има пуно пукотина, саветујем ти да је поправиш“, рекао је миш.

„Знаш у каквој сам ситуацији, где да нађем толики новац?“

„Можеш да потражиш од нилског коња, он има пуно новца и никада не одбија, у реду је позајмити да би живео на бољем месту, а када позајмиш новац, можеш да измислиш изговор и да не вратиш новац“, рече миш.

„То је добра идеја“ рекао је магарац. „Отићи ћу код њега ујутру, док буде пливао у језеру и питаћу га да ми позајми новац“, рекао је магарац.

„Немој само да одлажеш“, упозорио је миш.

Искрено је рекао са намером да обмане магарца. Он је инсистирао и терао магарца да се састане са нилским коњем на језеру пре изласка сунца и обећао му је да ће бити у близини да му помогне у свакој добри. Поред тога што је магарац по природи био веома лењ био је и веома похлепан, тако да није прозreo лоше намере препреденог миша.

Када се магарац срео са нилским коњем, он се пожалио на своју ситуацију. Нилски коњ је саосећао са њим и дао му довољно новаца да обнови кућу и рекао му да врати новац када буде у бољој прилици. Магарац је био веома срећан. Миш га је опет наговорио да оде код слона и узме још један зајам, што је он и учинио. Када су се вратили кући, миш је покушавао да украде новац и да побегне, али магарац је пожурio са трошењем новца тако да је отишао у дућан са мишем и купио скупо одело и златну огрлицу, а затим је узео велику корпу са укусном храном.

„Ја сам смислио како да дођеш до новца, зар ми нећеш купити поклон?“ рекао је миш.

„Даћу ти шта год пожелиш“, рекао је магарац.

Миш је замишљао удобност, као и његов пријатељ, па су они и даље трошили новац све док га нису потрошили. Миш је био веома срећан јер је узео поклоне. Дошло је време да се врати дуг и магарац је измишљао изговор за изговором. Све животиње су изгубиле поверење у њега и неће му давати новац и сажаљевати га поново. Кућа се срушила пошто су се пукотине у зидовима прошириле, док је миш узео скупе ствари и златну огрлицу и побегао да живи као изгнаник у некој рупи, а магарац остао бескућник жалећи за оним што је урадио.

Био је у боловима и изгладнео, а то је казна за оне који узимају од лопова пријатеља и живе лењим начином живота.

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Дажине Аигненд

(Daginne Aignend, Холандија)

ПОСМАТРАЧ

ПАЦИФИСТА

Осетила сам се тако зрело
Као осамнаестогодишњакиња
И могла сам да гласам
Долазећи из гнезда радника,
Лево је било једино десно
Одлучила сам да мој први глас
Мора бити мало више лево
Од одлуке мојих родитеља
Па сам гласала за бескућнике
Политичари су се окупили
Био је покрет Пацифиста
Заиста нисам имала идеју
За шта су се они залагали
Али деловало је прогресивно

Тренутак када сам видела све
Окрутност из које је настао рат
Од нуклеарних оружја и
Биолошког рата сазнала сам
Шта значи бити пацифиста.
Насиље је неоправдано
Шта је са
Обавезом свих бирача
Мора се научити дефиниција
Пацифиста пре него што им
Буде дозвољено да гласају
Можда би тада
Нашим светом
Владали мировњаци

ПОСМАТРАЧ

Створење је умотано тамом
Нема малигности у томе
Више је то будност, опрезност
Његова одговорност
Јесте да заштити невине
Чикдејс, плави Џејс, у свим бојама
Лептири су летели око њега,

Живахно и разиграно
Посматрали су га и осећали се безопасно

Једном, створење је само од себе било
Несташно и неозбиљно
Докле год се тама није спустила,
За потребом очију које предвиђају,
Очи, сада испуњене жељом меланхолије
Са тешким губитком сећања
Ипак, осуђено је на
Изопаченост која хара овим светом.

МАЧИЈИ СНОВИ

Ја грациозно скачем
И прелазим преко палисада
Гледајући доле на моју територију
Ја сам у изузетно задовољној држави

Моје слуге ми се диве
Поштују ме са великим задовољством
Чувају ме и нежно ме милују
Ох, волим ово мачије сањарење.

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Станка Бонева
(Бугарска)

ЈА САМ ВОДА

ИСПРАЋАЈ

На рамену ми свану...
месечина.
Исплаках неколико пахуљица.
моржеви одоше са јагодица,
када мој облак нестаде и мину.

Остави блатне локве крај кишобрана
и по кожи електричне отпатке.
Туга ми – на пупољчиће разложена –
засипа изврнуте једрењаке.
Исуших се, море ме напустило,
а со ми у пустињи ишчезнула.

Осташе ране међузвездане
до белега од лањске медовине.

ЈА САМ ВОДА

Вода памти. Као сваки дажд.
Осну је линију у срцу метла
дели пространство где „процвета раж“
до гасећих се угарака светла.

Вода... сам ја. А вечност ти,
коју у успомене ток сада носи:
хлеб и звезде, бодљикава жица, трава...;
зарђали срп и пређашњи откоси.

Почеће пљусак над билом брега,
по коме скитају мазне хијене,
што плот до кости споља пречисте од свега.
А извор нам изнутра носи промене.

ДЕО БИВСТВОВАЊА

Срце ми прескочи. Упркос дажда,
грчевито, где хладно је дрвеће
да посети обезљуђена гнезда,
над ноћним шумарком да посветли хоће.
Изгреја, зађе, па опет изађе.
Као очајни славуј запијука,
отресе воду из које дође,
сакупи снагу а слаба је шака
и започе подухват у једном даху,
но пре но што из самоће крену
од леда ка жези, од пада ка врху,
Прозре да пут за „онострано“ је у сну.

А после... разгоре му се ватра.
С прерађањем пепео у крв преврну.
Полетех. И са краја света
срце ми се опет теби врну.

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Анка Михаела Брума

(Anca Mihaela Bruma, Румунија)

БЕСКОНАЧНА ЛЈУБАВ

ОВО СМО ТИ И ЈА

Како да те не волим?
Са свим твојим астрономским и вечним
Са свим твојим неистраженим пределима
И зато остављам непознату филозофију!

Са свим твојим различитим
Сазвежђима
Супернова жеља
И гравитациони колапс
Унутар твоје луминозности
Твојим спољним решењима...

Ова астрономија љубави
Ова астрономија живота
Ово смо ти и ја

БЕСКОНАЧНА ЛЈУБАВ

Загри равнодневицу
Уснама лета
Уздаси су видљивији
Трошењем енергије
Осећање поднева
Нема северног пола

На другом крају
Мистерија краткодневице
Мешавина севера
И уливени потпури
Вртимо се око стопала Друида
И певамо нашу песму ходајући

Током наших 27 ледених година
Пред сваком зимом смо клекнули
Сва та једнобојна доба су била увезана
Рукама Меркура
И сновима Венере
Пронашли смо осмех између
Нептуна и Јупитера
Хиљадама здраво
И милионима поздрава.

Током наших вечних 16 заједница
Љубав се подједнако повећавала
Са стварношћу које се подударају
У песничким категоријама
Осмишљавања бесконачности бескрајног

Превела с енглеског Јелена Радуловић

Сантјаго Б. Вилафаниа

(Santiago B. Villafania, Филипини)

ВЕЛИКИ ПЕТАК

ГЕОГРАФИЈЕ

1.

прелазим долину
између два брдашца
и спуштам се
доле према тамном фјорду
твог слатког изненађења.

2.

црна трешња – моје усне
горе на твојем слатком
изненађењу
земаљска најсветија ватра

3.

тамно црвено небо –
чаврљање ветра
плеше са
бамбусовом травом

4.

вече сипи –
ти си у
лудачкој пометњи
мог ума

твој смех прогања
најдивљије моје маштање

5.

јутарња магла
прелази
на листу
преко Јангце реке

6.

под месецом
моје шаке траже
звезде испод
твојих дојки

ВЕЛИКИ ПЕТАК ИЛИ ПОЧАСТ ЈЕСЕНИ

синоћ
био сам у
башти Гетсемана
слушао гугутање
песама у твом гласу
и звук смеха
далеког мора
био сам у миру
са собом и са светом
а онда сам пао
и разбио твоју тишину
мојим песмама и молитвама
и шапатима

падао сам толико пута пре
остајао са модрицама
сећањима
и личним стиховима
модрице су се залечиле
нема ни ожиљака више

успомене су избледеле
стихови крваре и горе

пао сам и твоје ћутање ноћас
разбија ме на комаде
и овог пута ће бити тешко
као да ћу умрети између
метафоре и хиперболе

овог пута ће
бити мој Калвари
моја љубавница

нећу да будеш
још једна успомена
написана на папиру

скупоценија си
од моје поезије

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Ролф Дорпенберг

(Rolf Dorpenberg , Швајцарска)

КАМЕЊЕ У ШИПРАЖЈУ

У ПОДНОЖЈУ ПАРТЕНОНА

Акропољ је лобања
Испресецана пећинама
Штур скелет крша
Необичан лавиринт
Где се рађа камена ноћ
Предвиђања девице
Архипелага
Где сенке медитирају
Она је тамо ноћу
Босонога богиња
Френетично настајање
Под каменом који гори
Нејасно порекло подножја
Разбуктава звездане снове
Подземље храма
Соларни мермер
Где су побеђене Фуријесе
Протутњали сви демони
Мермер који не стари
Где смишља јасноћу

АЛХЕМИЈА

Започните сезонско чишћење
Својих унутрашњих недостатака
Препознајте њихове слабости
Додирните њихов базалт
Осетите њихове праве вибрације
Чујте реку, њене вирове
Изненадите бриге у ваздуху
Њихове црне тачке
У срцу самог себе
Магма у фузији
И плаветнило неба

КАМЕЊЕ У ШИПРАЖЈУ

После шипражја
Камена стаза
Мање више
Сунце излази
Тишина храста
Аскетски слој

Дишите нормално
Подрум самог себе
Да није ништа друго до чаша
Чувај само
Живо влакно

Превела с француског: Дијана Ђуричковић

Павлина Јосева

(Бугарска)

ВИСОКА КАТЕДРАЛНА НОЋ

СЕЛО ЈЕ...

Мирно село. Тихо и напуштено.
Од грозђа су бремените лозе,
што је отежало и некушано.
Чак ни ветра нема, нема после.

Мачке дремају, да куче чува бар.
Зид к'о да небеса подупире.
Бело је сунчано поље а амбар –
к'о шеик што сам зрна пробире.

И прозори су му малопогледни.
А када некад неко ту прође,
завесе се повуку на крај задњи,
крију тишину да не изађе.

Крај плетива су маслаци и бабе.
А и муве ту пролете неке.
Страшљиво се прикрадају јарке
искључане похабане сенке.

Покривала су крпљени качкети.
Гледам и одрпане олуке.
Челници су ту силно заузети.
Праве успомене за унуке.

Тражи тачно овде да проживи
време. И никуда да не мрда.
Фрули која свира да се диви,
а недеља му је и четвртак.

ВИСОКА КАТЕДРАЛНА НОЋ

Проклето сунце, све је букнуло
котрља се врелина по асфалту.
А после се вече догодило.
Велика љубав започиње малу.

Висока, катедрално тиха ноћ
од немирног мора свој фар запали.
И мада сам добро, изгубих моћ,
због свих поверења изневерених.

Не издржах. Беше ми на длану.
И губих дах на презрелој јој усни.
И зграбих чврсто следећу луну,
кад ме она са изгревом напусти.

ТИШИНА ЗА СЛУШАЊЕ

Фанагорији

Ова ноћ је врела и сува,
к'о слепи миш из собе сија.
За слушање је само тишина –
узећу је на зајам једном ја.
У тами дланова стиснутих
свако лето изгледа к'о привид.

Ако кажем... Неће лепо бити,
но месец на пушку има вид.

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Ана Маљихон

(Украјина)

ПУЖЕВИ И БУБЕ

да не би трпели све заостреније ћутање на тему деце
они ће запатити мале пужиће
храниће их из дланова као анђеле само да се ни случајно
не би прекинули сати њене медитативне слободе
тако
наравно
пужићи
шта може бити боље и живље
чак се ни не чује како они дишу
само усред ноћи он случајно дотакну њено лице
ни не схвативши чији су тамо трагови...

некад су умели да седе једно уз друго а не насупрот
он је учио да рукује кинеским штапићима
само да има разлог да јој додирује прсте
а затим заклопивши очи дуго пребирати сећања
на те гладне оријенталне вибрације испод коже...

он му ставља у уста зрневље кафе са свога језика
тако као да хоће да пренесе неки древни језик
као да хоће да постане један од његових дијалеката
да би он говорио са пужевима...

али боже
како понекад буде болно ходати по туђој води!

једном месечно он ипак бежи ван града
где има малену луцкасто-ватрену девојку
тако малецку да му једва може испунити длан
па се плаши да је љуби да јој не би нанео бол
само у мислима узевши се за руке
они ходају грицкају травке
смеју се говоре лутају једно о друго се саплићу сенкама
ломећи ноге ребра речи

„двадесет година касније имала сам чудну занимацију
ловила сам разне бубе и живе лепила на папир
црне зелене бисерно-плаве бубе умирале су на белом
херојски за чудну дечију идеју“

он би непрестано разгледао колекцију мртвих буба
сваки пут проналазећи међу њима неког од давних познаника
тамо између смрвљених ногу и раширених крилаца
живело је нешто укусно и заборављено
„имала
си злато“

и када њене усне стискају његов најосетљивији нерв
чини се да
њих
посматрају велике очи буба

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

Евгенија Маринчева

(Бугарска)

ФЛАНЕЛ

* * *

Остала
му
лева
рука,
којом
дариваше
дирке
нежношћу

и
благосиљаше
Бог,
Равела
и
Штрауса.

ФЛАНЕЛ

Само да ти кажем...

Она
фланелска
спаваћница,
са малим љубичастим
цветићима,
са покиданим дугметима,
које ми ниси дозволио
да зашијем...

Сећаш се како те је узбуђивала...

Да, управо она...

Данас сам је исцепала
на комаде за крпе
и једном сам
обрисала под.

Просто да знаш...

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Маргарет Одрискол

(Margaret O'Driscoll, Ирска)

ШАХ-МАТ

ЛЕТЊЕ НОЋИ

Различак, макови, беле раде
Ткане у венцу за косу
Сунце потону то вече
У ваздуху је мирис роштиља

Традиционално је лети
Логорска ватра упаљена
Сви славе
Вечерас је ноћ St. John's

КАПИ РОСЕ

Доручак
Сунчева светлост сија напољу
Сјајни накит виси у низу
Све дуже клизи

Сјајне капљице росе су на трави
Кристали се њишу сијајући
Ланци направљени јуче
Сјаје као дијаманти на жици

ШАХ-МАТ

Два старија човека играју шах
Седе на клупи у парку
Сваки се концентрише
Не дају један другом предност

Други људи пажљиво гледају
Све очи гледају ка табли
Без обзира на околину
Један је тихо постигао поен

Једна прилика за дружење
Задржава своје мисли одушевљено
Шах-мат на сунцу
Упечатљива сцена

РОБИНОВА ГНЕЗДА

Робинова гнезда у врту
Сада их и ја гледам
Гнездо направљено на полици
Поред кутије са жицама

Пет малих прибијених пилића
Родитељи нечујно лете напред назад
Са кљуном пуним инсектима
Гледам како долазе и одлазе

Превела с енглеског: Милица Митић

Хада Сендо

(Hada Sendo, Монголија)

НОЋ БИТУНА

КОЊ И ПЕСМА

Поносан сам јер имам добру песму
Она је налик коњском оку
Пуна топлоте и дубоког осећања.

Можда је ово моја последња креација
Јахаћу га док путујем
Целим светом

1991.

Ово је година када много голубова
И птица лете на небу
И далеко
Не само дивљи Моноглијску коњи
Не нестају

Те плаве сузе падају
У богату земљу поља
У овом тренутку када су се Совјетске трупе повукле
Ноћ је тиха у Улабантару

НОЋ БИТУНА

У овом тенутку
Сви ће се вратити кући
Да упале уљане лампе
Испред статуе Буде

У овом тренутку
Тасаган Сар се враћа
Пијемо марево млеко
И поздрављамо се са прошлошћу

У овом тренутку, питам се
Ако би време могло да тече уназад
Ако љубав може да умире
И скитнице буду тужне

У овом тренутку, током Новогодишње вечери
Лампе и свеће безброј домаћинства светле
И тешко се сваки пешак може видети
На улицама Уланбатора

Превела с руског: Валентина Новковић

Јури Талвет

(Jüri Talvet, Естонија)

НЕМАЧКА

ПРОБУДИО САМ СЕ КАД СИ МЕ ДОДИРНУЛА

Поново сам код куће
Али ова адреса
Остаје непозната
Једино је сто направљен
Од светлости
Пре мене

Зелено
Желим те
Зелено

Онда си стигла
Као из другог
Живота

Другог
Али је он и даље исти

Желим да пијем из реке
То брише зло
Из памћења

Желим да заборавим
Твоје име, дозволи ми
Да те зовем
Линда
Прелепа жено
Ти која долазиш
На било ком
Језику

НЕМАЧКА, 2002.

Да, магла, тишина, усамљеност: у стварности
Или их носиш из стварности, помешане.

Одакле је све оно што падне у дубину
Море за које не знају да ли је море
Или Бетовен.

Али за сада једноставна тишина
Која не крије ништа.
Само
Плавооке, плавокосе Туркиње
Тресу главу у хору, шуште
Шуму обећања иза њих.

ПОСЛАЛИ СМО РОМЕ ДА СЕ ВРАТЕ ПРЕКО ГРАНИЦЕ

Пензионисали смо се за ноћ. Какво олакшање.
Али, пре тога могли смо да урадимо своје истраживање,
Могли смо да копамо земљу у Ипаки шуми,
Да чују чије кости зине највећи јаук
Против лопате, да виде међу чијим очима
Челик пробија.

Превела с енглеског Јелена Радуловић

Мин Трит Фам

(Minh-Triết Phạm, Француска)

ХАИКУ

Мирис руже -
Још увек ми недостаје
Моја мајка

Петарде пуцају -
Петао пева о победи
Преко мајмуна

Новогодишњи оброк
Патка са зачином
И моја драга

Пејзаж камена -
Изазива осећај
Као да сам сликар

Пролећно језеро -
Утаја ка
Другом рају

Кад сам већ кренуо...
Увек је ту иста свежина
Море

Летња плажа -
Она скида купаћи костим са себе

И све моје сумње заједно с тим
одлазе

Ливада -
Хватајући бика за рогове
Желим да изненадим моју драгу

Пролећно сунце -
Тамо далеко двораци се руши
Као и моје сањарење

Далеко море -
Пливају у облацима
Рибарски чамци

Силазећи до рушевина -
Гавранов крик
Одузимао ми је дах

Еукалиптусова шума -
Желим да будем
Хипик

Краљевски двор -
На руци просјака
Тетоважа љиљана

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Рокиах Хашим
(Rokiah Hashim)

ХВАЛА ТИ, БОЖЕ

КАДА СЕ ОМАР МОЛИО ИСПРЕД ЦРКВЕ

Ово је сећање на причу када се
Омар Ал Кхатаб молио испред цркве
Након освајања Јерусалима
Топле капи су капале непозване

Омар је поново рекао:
Остављам све ово хришћанима
Да буду заштићени
Пазио је као своју имовину
Укључујући и крстове цркве јер
То је оно што ислам учи у својој религији

Данас
Још увек разговарамо на истом језику
Као и Омарове речи које су изговорене јуче

Мој човек говори речи
Као што су оне које осећам
Јер

Ја ћу рећи како се осећате
Тек онда када ће све невоље
Буду готове заувек

(Куала Лумпур, фебруар 2007)

ХВАЛА ТИ, БОЖЕ

Боже
Хвала ти
Уредио си све за оца ми
Одговорио си на моје молитве

Хвала ти
Мој отац иде у миру
То је још једна молитва на коју си одговорио

Хвала ти
Успела сам да питам за опроштај пре одласка
То је још једна моја молитва на коју си одговорио

Хвала ти
За ову тугу
Бирам праве путеве
Који су испред

(Аргентина, август 2016)

Превела с енглеског: Јелена Радуловић

Далила Хиаоуи

(يواي ح قل يد, Dalila Hiaoui, Мароко)

ВИКЕНД

О, мајко
Немој бити зачуђена,
Немој да бринеш за мене.
Као у сну,
Када ме питају колико сам стара,
А ја им кажем: један викенд.
Твој, тако озбиљан, осмех
Предвиђа надолazeћу катастрофу
И забрањено освајање.
Честитам ти на твом запажању
Теби проглашавам моју смрт
Између викенд новости.
О, мајко, то је био мој живот
И ово је моја смрт,
Барем је моје срце задовољно
Судбина је божија воља.
Странице мог живота
Нуде се у складу са судбином
У потчињености и одрицању.
О, мајко, у мени.
Очи су ми биле пуне љубави,
Испуњене страшћу и сузама
Тако дирљиве
О, мајко. Моје очи нису
Тражиле исту страст заузврат,

О, покушаћу да се суздржим од ове љубави
Можда ћемо тако моћи видети
Процват пролећа.
О, мајко. Мојим очима је потребан
Само један једини поглед, који је значајан као
Месец на вечерњој прослави док се сирочићи
Моле за њен долазак.
Неколико тренутака вредних живљења
Били би довољна свечаност,
у којој би срце плесало а груди певале.
О, мајко. Свака срећа праћена је
праском грома и бљеском муње,
откривајући истину којом сам окружена као пустињом
О, мајко. Тако су неподношљиви ови пехари моје самоће.
То су бодежи који моја бедра прљају крвљу.
Страх ми прави друштво, као да сам ја непоштовање
Које се од сумрака крије у сенци завесе.
О, мајко. Искреност јаве је тако окрутна и ти,
о, мајко, ти познајеш своју ћерку и њену милост,
зато немој да ме се одричеш ако разбијем огледало или
се осрамотим, преклињући са кадионицом у рукама.
О, моја драга, дођи да ми кажеш збогом
и да баци ме, са мојом круном свица и оловком,
у тамни океан, да одем у неповрат.
Буди сведок мога игнорисања и љутње испред свих
мојих људи и људи мога века.
О, да – само је један викенд трајао овај мој живот.

Превела с енглеског: Милица Миљковић

Иван Христов Рудин
(Бугарска)

ДАЉИНЕ

* * *

Много далеко сам сад заиста...
Досежем светлосну брзину,
претварам се у лопту што
блиста,
од топлоте заокругљену.

Пробијајући атмосфере слој,
са великим убрзањем знај,
помутих свемира мир и покој,
али очекујем добар крај.

Када путањом невероватном
стигнемо до свог апогеја,
бићу закочен семафором,
којим управља плаветна Геја.

У трену се претворих у машту,
потпуну, добру и богату
и слих се у бразди у вечност ту,
што ће разлику укинути

међу животом кратким и смрти,
међу амином и кристалом –
душа што тело ми сад напусти,
имаће за пријатеље жал.

Када к'о млади јуноша ходих
да ме врхови ка небу дигну,
не знадох да се за сваким од њих,
још виши и стрмији уздигну.

* * *

Пењем се – спуштам се. И све тако,
а тешки терет свој у ранцу носим.
Ма прећи ћу те, о бујна реко,
вечне снегове прегазићу затим.

У младости време се полагано
креће на горе, једва – једва тече,
сада кад идем доле – природно
напред се сили – просто ваздух сече.

Где истиче време, где нестаје!?
Када је крај, кад ћеш ме напустити?
Да л' на снежним врховима трајеш,
немој ми свећу у пољу гасити.

С годинама лекцију разумех:
јуриш за циљем, дајеш своју лепту,
да га постигнеш падаш и у грех.
Станеш ли на трен – ступићеш у Лету.

* * *

Отићи ћу и видећеш ти
свет тад под другом лупом
лакше ћеш виле откривати
у облаку небеском.

Тамо ћеш дуго да ме тражиш
у заласку златастом.

И на крају ћеш да испратиш
дан са влажним погледом.

А ја ћу бити ту крај тебе
у ветру и травици
и далеки планински гребен
на мене ће да личи.

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

Сатис Шроф

(Satis Shroff, Nemačka)

ХАЈДЕГЕРОВА ТРИЛОГИЈА: Тишина постојања

Платон је једном рекао:
Megala panta episphale,
(Μεγάλα πάντα επισφαλής,
несигуран
осуђен на пропаст,
угрожен.
То је био Платонов филозофски одговор
тиранину Сиракузу,
који је био осуђен на пропаст.
Али, зашто сам пратио
Платонове речи,
и узносим их до херојског
Sturm und Drang?
Истина је,
саосећао сам са унутрашњом истином
Националног социјализма,
кратко време.
Та кратка епизода ме је коштала
мога постојања.
Људско биће мора да расте велико
само од себе,
да би могло да види велике покрете
и да их буде свесно.
Ја потичем из мале породице,
нисам хтео да се мешам
у мале ствари,

да облачим и свлачим мантил
тврдоглавости и одбијања
нових изазова.
Хтео сам да разумем
тајне моћних људи,
да бих постао део њих.
Али, временом
моћни људи, моји идоли,
променили су облик.
Моје филозофске мисли
биле су посвећене отаџбини,
Богу,
постојању,
бићу,
ништавности,
немачком народу,
оригиналној мисли и великој поезији.
При крају је дошла планетарна технологија
која је постала велика.
Моја филозофска дела
прошла су кроз илузије и катастрофе
двадесетог века.
Сва тежња ка величини
води паду.
На почетку рата
немачки национализам је био пробуђен.
Људи су били колективно одушевљени,
и то се ширило као таласи плиме.
Нисам много бринуо
о томе шта се дешавало
око мене.
Живео сам у својим мислима.
Мислио сам о људима у средњем веку.
Пратио сам натприродне законе.
На бојном пољу Вердуна,
пола милиона војника је нестало.

А ја сам био разочаран,
 јер нисам добио место професора
 на Фрајбург универзитету.
 Фирер (Хитлер) је хтео једном да буде уметник.
 Ја сам хтео да будем поп,
 Језуити и католици у Фрајбургу
 нису ми дозволили.
 Слично Ничеовом
 четрдесетогодишњем Заратрусти,
 који се после десет година самоће
 у својој планинској пећини,
 вратио људима
 да их учи о невероватној лепоти
 постојања,
 о значењу њиховог бића,
 тако сам и ја хтео да откријем
 и учим друге
 о суштини људског постојања,
 и објасним људско биће.
 Реч *бити* или *sein*
 није само реч за себе,
 него и реч здружености,
 у којој *бити*
 увек је бити – заједно.
 Забринутост угрожава постојање,
 и иза ње лежи његова привременост.
 Циљ филозофије јесте
 да слуша тишину постојања.

Превела с енглеског: Смиљана Пиксијадес

МОСКОВСКИ КЛУБ АФОРИСТИКЕ

Стас Јанковски
(Стас Янковский)

Ако ипак мислиш да је правда победила, пробај да у то увериш
побеђене.

Глупо је бити вођа трке на ивици понора ако на леђима немаш
крила.

Ако нико не жели да те претекне, значи да заостајеш.

Иди уз ветар... и нека ти пљују у леђа!

Најштетнији посао имају политичари. Толико штете не може да учини нико други.

Минери иду полако, али боље их је не претицати.

Срећа је када не треба лагати да ти је добро.

Лакше је договорити се с гладним тигром него са ситим овном.

Паметних и поштених људи има много, али су распоређени тако правилно да се не мешају.

Владимир Шојхер
(Владимир Шойхер)

Трагедија није у томе што не можемо да се сетимо на шта смо потрошили живот, већ у томе што маштамо да све заборавимо.

Ако афоризам можемо да сместимо у логичну схему, значи да није успео.

Живот је бескрајан, али не и безизлазан.

Неки се на самрти теше мишљу о бесмртности човечанства,
док други тиме да сви умиру.

Свест о неминовној смрти, најупечатљивија је манифестација
живота.

Неосвојене жене, то је пета колона у породици.

Највише штете увек наносе они који мисле да се без њих не може.

Виктор Сумбатов

Највећа права имају они који распоређују дужности.

Будућност ће показати ко је од кривих у праву.

Букет болести – најлепши је поклон приватном доктору.

Да нема грешака из младости, било би нас мање.

Жена – то је нежно биће, грубо је не можеш узети.

Живи класик – то је резултат пропуста његових савременика.

Са женама се може све преспавати.

Живот тако поскупљује, као да нешто вреди.

Није довољно бити паметан, треба још не изгледати као будала.

Едуард Стољар

(Едуард Столяр)

Жене се без борбе предају онима који имају комфортно
заробљеништво.

Пред нама су отворена сва врата, али се улаз зато плаћа.

Истина је раскош, коју не може свако себи да приушти.

Тренутна женска непажња може да се отегне годинама.

Лепа жена је велики плус с много минуса.

Жене не варају, оне добијају неисплаћено...

Много је паметних, али је мало оних који их разумеју.

Јелена Сиренка
(Елена Сиренка)

На сопствену глупост желиш да се потпишеш безбојним мастилом.

Марионете саме са сцене не силазе.

Нынче билеты в театр столь дороги, что ради зрелищ придётся
отказаться от хлеба.

Живот – то је вечити компромис између принципа и комплекса.

Љубав је сувише озбиљна ствар да би се поверила
професионалцима.

Нова влада жуља као нова обућа.

Александар Петрович-Сиров
(Александр Петрович-Сыров)

Ако нема избора, значи да је направљен уместо вас.

Они који бркају испитање с дресуром после се чуде откуда то да су им
деца као животиње.

Данас би Дарвин написао не „Постанак“, већ „Нестанак врста“.

✱

Оне које боли душа за истину сматрају се за душевно болесне.

✱

Понеки брак само удвостручује усамљеност.

✱

Што је већи наш свет, све мање је наш.

✱

Треба мазити мужа и васпитавати децу. Већина жена поступа управо супротно.

Владимир Колечицки
(Владимир Колечицкий)

✱

Живот је непрекидан ред, иза сваког стоји неко.

✱

Иза локомотиве власти неретко долази композиција злочина.

✱

Касно је ударати главом о зид када су те притерали уз њега.

✱

Степен слободе зависи од величине кавеза.

✱

Да би народ гласао обема рукама, потребне су лисице.

✱

Ако немаш шта да кажеш свету, реци то укратко.

Јевгениј Каишејев
(Евгений Кащеев)

Неке не воле зато што нема зашто, друге зато што има зашто...

Право гласа често је јаче од гласа Права.

Само ако искористиш сваку могућност, можеш рачунати на срећну случајност.

Власт цени код народа оно чега она може да га лиши.

Свако звоно звони са свог звоника.

Здравља обично нема довољно до краја живота.

Игор Карпов
(Игорь Карпов)

Са сваком годином све си мање потомак и све више предак.

Кроз село и кроз живот тешко је проћи тако да те нико не испује.

Волети домовину је лако, тешко је постићи узајамност.

✱

Не сметај човеку да прави глупост, иначе ћеш морати да му помажеш.

✱

Апатија – то је када би и требало да се обесиш, а нешто ти се неће.

✱

Онај који не воли жене, мора да их трпи.

✱

Частан политичар брине се о држави, а не о политици.

Александар Галаганов

(Александар Галаганов)

✱

Гора од кошмара може да буде само стварност.

✱

Паметан се разликује од интелектуалца по томе што може да прећути.

✱

Ако је жена спремна да згреши, грех је то не искористити.

✱

Узвишене односе са женом на време треба превести у хоризонталне.

✱

Поставио образ, а добио по увету.

Превела с руског: Алма Оташевић

Жарко Петан

(Žarko Petan, Словенија)

СЕДМА УМЕТНОСТ

У карактерним улогама су
обично најверљивији глумци без карактера.

Почео је да се бави седмом уметношћу,
јер је у првих шест био неуспешан.

Филм је седма уметност, записао је филмски критичар
који је знао да броји само до пет.

Затвори су пуни отворених глава.

Није тачно да код нас нема морала,
знам људе с двојним моралом.

Цензор је човек који чита ушима.

С годинама стари и цензор
којег су нам убацили у главу.

Најопаснији су они цензори
који дописују инкриминисане речи.

Моја муза хонорарано ради као цензор.

Ко је рекао А, рећи ће АВ.

Кад задува нови ветар,
најпре се повију празне главе.

Глас савести би требало озвучити.

Истина је лаж с добрим везама.

Не верујте истини која има више аутора.

Лаж је поетика без етике.

Филозофирање је корисно губљење времена.

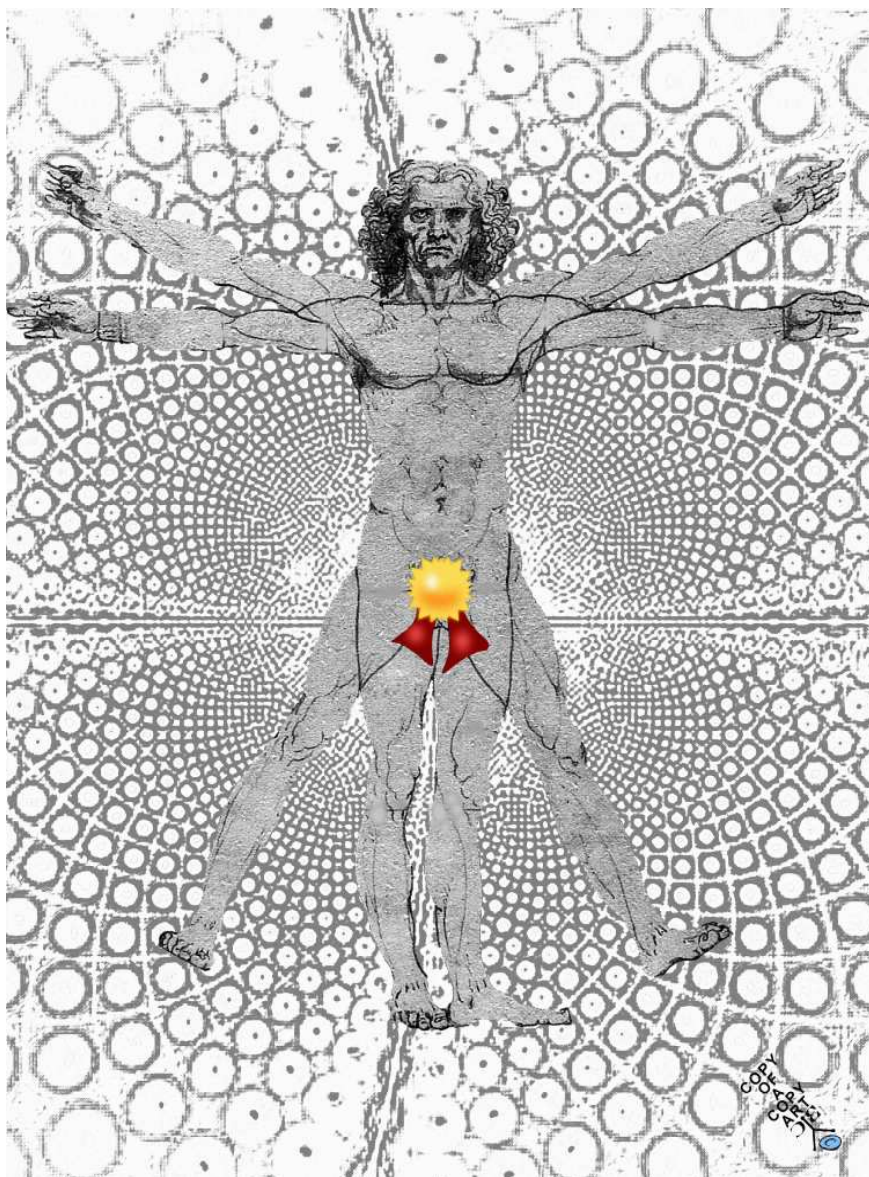
„Не“ је кратка реч с дуготрајним последицама.

Прескочена препрека се одмах подиже.

Превео са словеначког: Александар Чотрић

РАЗГОВОРИ

Зоран Спасојевић Паске: „Златна медаља“

Драгана Лилић

У КЊИЖЕВНОСТИ ЈЕ ЗАВЛАДАЛА МОНОТОНИЈА

(Разговор са књижевницом Русијом Маринковић)

Русија Маринковић рођена је 1938. године у Зебинцу, општина Владичин Хан. Пише поезију и прозу за децу и одрасле. Члан је књижевних клубова у Београду, „Бранко Ћопић“ и „Сцена Црњански“, Књижевне заједнице Југославије и Удружења књижевника Србије.

Објављена дела: МОЛИМ ВАС ЛЕПО (2001, Београд); ЧАРОБНИ КЉУЧИЋ, песме за децу (2003, Београд); ЖЕЛИМ ДА ВАС ЧЕШЋЕ ВИЂАМ, песме за децу, група аутора (2003, Београд); ЧАРОЛИЈА, песме за децу, биљопиталице (2004, Београд); МЕРМЕРНИ ДВОРАЦ, приче за децу (2005, Београд); ЦИПЕЛЕ ОД МАСЛАЧКА, збирка песама за одрасле (2005, Београд); УЧЕЊАК И ДРУЖИНА ПАМЕТЊАКА, прича за децу из екологије (2007, 2008, УБ); СВЕ ШТО ЗНАМ О АНИ, роман (2009, Београд); СТВАРЧУГЕЛА И ОСТАЛЕ СТВАРИ, збирка песама за децу (2011, Београд); ИЗНАД СЕБЕ, роман (2012, Београд);

КОГА СРЕЋА СРЕТНЕ, роман, (2014, Београд); ЧИК ПОГОДИ, песме за децу-зоопиталице (2015, Ниш – Београд); У ПОНОРУ УМА, Роман (2016, Београд); ЖУЉЕВИТО СРЦЕ песме (2016, Београд) и више заједничких књига групе аутора.

Радове објављује у многим књижевним часописима, зборницима и новинама, широм наше земље и у иностранству. Заступљена је у више антологија. Награђивана на књижевним конкурсима. Добитница специјалне награде АКАДЕМИЈЕ „ИВО АНДРИЋ“ за роман КОГА СРЕЋА СРЕТНЕ (2014) и повеље и скулптуре „ЦАРИЦА ТЕОДОРА“ ЗА ВЕЛИКЕ ЗАСЛУГЕ „МИЉКОВИЋЕВИХ ВЕЧЕРИ ПОЕЗИЈЕ“ (2015) Превођена на стране језике. Преводи с македонског језика. Живи у Београду.

Ви сте песник и романописац. У сваком делу спајате све генерације. Овом приликом желимо да се осврнете на Ваш допринос књижевности за децу. Како доживљавате савремено дете које Вас инспирише?

— Савремено дете је будући човек. Треба да има све одлике доброг човека: да буде свестрано образован, поштен, паметан, дружељубив, сналажљив, проницљив; да уме брзо да размишља, промишља, да доноси паметне одлуке по сваковрсном питању. Важно је дете од најранијег доба усмеравати ка наведеним врлинама доброг човека. То се да како постиже и књижевношћу.

Добра песма, прича, роман са добром поуком и поруком сигурно ће оставити печат дубоко утиснут у дух и душу младог читаоца чега ће се увек сећати. Мислим да није довољно пружати деци само игру и забаву. Може и то, али уз друге веома важне вредности, као дидактика, која је запостављена. Деца умеју себи да приреде игру и забаву. Она за то имају смисла. Треба им кроз добре књиге пружати нешто прилагођено њиховом узрасту што ће их поучити нечему што не могу они да створе а са одушевљењем ће прихватити.

Сматрам да је у књижевности уопште, а нарочито за децу, завладала нека монотонија. Вековима се пише на један исти начин, по неким шаблонима насталим пре много година. Код песама ређање стихова један до другог, по неким правилима (за римоване), или без правила (код прозне песме) која је по мени „кратка прича“. У оваквим песмама све је исто код свих песника. Само су мисли другачије, а неретко се и мисли поклапају. Овакво писање ми личи на плагирање, преписивање. Досад-

но је оно што се вековима пише по неком рецепту и писцима, а камоли читаоцима, нарочито најмлађим. Треба изнаходити креативне новине које ће ангажовати дечији ум ка интересовању, проучавању и изналажењу. На тај начин дете израста у човека са добрим врлинама.

Написали сте књигу за децу у којој дете као читалац има важну улогу и од чије мисаоне активности зависи песма која је повод за комуникацију, што је новина у односу на песнике који се детету, углавном, обраћају без таквих захтева, који је циљ промене односа према детету као читаоцу?

— Морам прво да кажем како сам дошла на идеју за овакво песничко обраћање деци. Наиме, на самом почетку мог писања, објавила сам две књиге песама за децу „Молим вас лепо“ и „Чаробни кључић“. У њима су обичне песме, какве пишу сви песници. Када је требало да почнем трећу књигу, у глави ми се јавило једно важно питање које се често понављало: „Зашто писци вековима пишу по шаблону који је настао пре много, много година?“ Додуше, свака песма и свака књига су различите. Разлика је у томе што се ређају различите мисли уметничким или говорним језиком, што зависи од обдарености писца. Такву нову књигу дете прими без неке радозналости о ономе са чиме ће се срести у њој. Форма песме је иста, све је доречено и на исти начин речено. То питање ме није остављало на миру. Увек се наметало. Улазило је и у сукоб са мојим мислима које су га одбацивале, али и подржавале. На крају је и победило. Наметнуло ми се да морам деци да стварам нешто ново што ће избрисати монотонију са којом се срећу. Као први корак кретања у том правцу, решила сам да књиге пишем по тематским целинама. Тако је настала књига о биљкама, „Чаролија“. То је уједно била и прва књига за децу, искључиво о биљкама, објављена 2004. године. Свака песма у њој пева о једној биљци. Песма је предодређена да буде обична песма са логичком целином. Предодређена је да буде и питалица, загонетка, енигма. Дете на крају песме треба да погоди о којој биљци се ради. У фабули је описан, да тако кажем, део „биографије“ биљке или цела „биографија“.

У то доба, кад је написана „Чаролија“ написана је и књига „Чик погоди“ – песме о животињама, зоопиталице. У глави ми се опет појавио знак питања. Зашто књигу „Чик погоди“ не напишеш мало креативније од „Чаролије“. Добра је и „Чаролија“, али да ли можеш сми-

слити нешто још боље? И то питање се појављивало све док није победило. Као новину у књизи „Чик погоди“ песме за децу зоопиталице, појављује се игра словима, односно структурални приказ имена загонетке у фабули. У наслову песме име загонетке почиње без првог слова, а завршава се једним словом које се надовезује на фабулу. На крају песме, игра словима или структурални приказ, почиње последњим словом последње речи последњег стиха у песми. Та последња реч је уједно и последња рима у песми. Тиме, кад се име загонетке погоди, улази у саму грађу недовршене песме а почиње првим словом имена загонетке и тачкицама где дете треба да погоди име животиње, односно загонетке у песми. Ако постојећа слова из наслова песме пребаци на крај песме поред постојећег слова, опет добија два решења, односно једно, пошто једно већ постоји. Ако са краја песме прво слово, испред тачкица, пребаци у наслов на место слова које недостаје, опет добија решење, по хоризонтално десно и по косини наниже.

Овај начин писања је врло примерен за умни и психички развој деце. Покреће вољу и радозналост за истраживање, изналажење и откривање. Уједно је и занимљива игра за децу. Она су су ствараоци песме јер им није све доречено, казано, објашњено. „Живот је онолико интересант колико смо ми радознали. Зато ове песме, песникиње Русије, за децу имају вишезначну вредност“ – рекао је професор, књижевник Петар Гајановић.

Како се сећате свог детињства? Да ли сте тада много читали?

— Свог детињства се сећам као најлепшег сна. Драги завичај, лепи предели, бистра река, потоци, планине, људи, моји драги мештани; свака моја стопа утиснута у врели прах пута; опнокрилац жежекавац који стално пева песму врелине; песма реке која са песмом птица чини оркестар у прекрасној зеленој дворани слива. Све су то челични жигови који су заувек утиснути у црвени врели восак мога духа и душе.

Што се тиче читања у детињству, и сада се чудим изјави једног писца, у разговору са децом: „Колико књига треба човек да прочита да би могао да пише?“ – питао је један дечак. „Човек треба да прочита педесет књига да би могао једну да напише“ – одговорио је писац. Слажем се са писцем да човек треба доста да чита да би добро писао, али је ипак то ствар појединаца. Некога кога је Бог створио да буде писац, њему и није потребно да много чита. Ако пуно чита, наравно да ће и он бити

бољи писац. Али тачно је и то да ће увек бити бољи и од онога који је много књига прочитао а није богомдани писац. Да би писац добро писао, мора да има таленат за писање и редовно да чита. Што се мене тиче, у детињству нисам довољно читала јер нисам имала услова. Сећам се, на крају четвртог разреда добила сам шест књига. Мислим да сам их све прочитала. А у сећању ми је остала само једна – „Робинсон Крусо“. Помало сам се плашила дивљака Петка, па ми је можда зато и остало у сећању.

Познати сте као песник који радо наступа у школама. Који су мотиви за ту врсту активности?

— Школа је добро место за сусрет песника са децом. Деца су најбоља публика којој књига може да се представи. Они су најискренији критичари. Причају онако како мисле. Не подилазе писцу. Из њих вири чиста, „незакоровљена“ душа. Моје књиге наилазе на њихову радост као и на радост васпитача и учитеља. Волим да гостујем у школама. Дружење са децом ми представља задовољство. Она уважавају мој рад и мене као писца. Ја уважавам њих и њихову искреност и чистоту њихове душе.

Шта се у поезији за децу променило после Змаја и Душка Радовића, где видите себе у токовима савремене књижевности за децу?

— Јован Јовановић Змај је лиричар српског романтизма. Први је писац у српској књижевности који је писао поезију за децу. Његове песме деца су са радостју прихватала, као и њихови родитељи, васпитачи и учитељи. На њима су васпитаване и уз њих сазревале и одрасле генерације и генерације. Са почетком сигнализма, чији је зачетник био Мирољуб Тодоровић, неке значајне вредности у Змајевој поезији почињу да се занемарују, као што су дидактика и традиција. Сматрам да дидактика не може лоше да утиче на дете. Само може да му помогне да научи нешто добро што ће му користити кроз живот. А што се тиче традиције, „ко нема прошлост, неће имати ни будућност“.

Душко Радовић је српски писац, песник, афористичар, новинар, уредник емисија за децу на радију, телевизији, часописима за децу и ТВ серијама. Књижевник је новијег датума, много година после Змаја. У његовим делима има духа, игре и забаве, што га увршћује у ред модерних писаца. Био је јако популаран, захваљујући и његовом раду у радију и

телевизији, као и другима који су после њега радили на тим местима. Њихова дела су стално промовисана на најбољи начин. Неким писцима новије генерације служио је као узор. Кренули су његовим стопама. Шездесетих година направили су помак у такозвани „златни век српске литературе за младе“. Душко Радовић, Драган Лукић, Љубивоје Ршумовић, Мирјана Стефановић, Владимир Андрић...

Ја као писац за децу поштујем дидактику и традицију. Такође, поштујем игру и забаву, али не игру ради саме игре, него игру ради рада и кроз рад. Јер знамо да је рад створио човека, и рад га одржава. Само знањем и радом дете одраста у доброг, вредног и поштеног човека. Не пишем да би подилазила деци, да их опчиним, засмејем, или да се са њима играм. То нису чинили ни многи наши писци: Момчило Тешић, Гвидо Тартаља, Мира Алечковић, Бранко Ћопић, Лаза Лазић, Никола Дреновац...

Ако ми детету све напишемо, објаснимо па још и озвучимо, оно нема никакво интересовање за нечим. Седи са књигом или испред ТВ-а. Поред смеха који му приређују јунаци на филму, најважнија му је храна. Једе, гоји се и све мање се креће. Код детета треба подстаћи интересовање за разне активности, како физичке, тако и умне. Треба само да смишља игру и забаву. Да укључи свој ум ка истраживању. Подстаћи му радозналост за изналажење, проналажење, откривање и стварање. Моје три оригиналне књиге „Чаролија“, „Стварчугела и остале ствари“ и најновија „Чик погоди“ – песме о животињама (2016), као и рукопис „Крилате песме“ песме за децу биљопиталице, који је у штампи, имају тај циљ. Деца су суствараоци. Она дорађују оно што је писац оставио недовршено. Нарочито у књизи „Чик погоди“ и у рукопису „Крилате песме“. Оне представљају својеврсну новину у књижевности за децу.

Са помаком у „златни век српске литературе за децу“ Чика Јова Змај је званично занемарен. Сећам се када сам почела да пишем, на једном скупу књижевника, устао је један писац и декларативно казао: „Ви, који пишете за децу, пишете како знате, али никако не као чика Јова Змај!“. То ме запрепастило. Он као први српски писац за децу и као једини познати и признати наш писац за децу у свету, заслужује да његово име и дело буде слављено и неговано као светиња.

Ако је избачена дидактика и традиција из књижевности за децу а негује се игра и забава, када је направљен помак у „златни век српске литературе за младе“, не знам шта би значила једна новина у књижев-

ности за децу која максимално заокупља дечију пажњу „А што се постиже вербалним језичким средствима, при чему се поред отежане форме ствара једна јасна слика која собом самом плени на уметничком плану и подучава на дидактичком. То је сврсисходност ове поезије а уједно то је задатак сваког песника за децу.

Необичност форме, која може асоцирати на различите стилске поступке у књижевности, заправо је, ништа друго, до нови поетски одговор на савремене потребе детета, јер у једној књизи дете читалац добија својеврсну срицаљку и учи се писању појединих речи, добија својеврсну читанку, уколико не изостану илустрације, биће то веома лепо и интересантно написана прва енциклопедија о животињама“ –казао је професор др Предраг Јашовић у рецензији књиге „Чик погоди“.

Што се тиче мог виђења себе у токовима савремене књижевности за децу, Господ ми је дао моћ да напишем нешто ново, што је забавно, поучно и што има вишезначну вредност за развој дечијег ума. На крилима ових књига ја летим и дружим се са Сунцем и звездама. Надам се да ће наћи своје адекватно место у књижевности за децу.

У својим романима се такође бавите детињством и адолесценцијом, неким помало шкакљивим темама везаним за свет интима. Може ли се преко литературе помоћи младима да се снађу у нечему тако недокучивом као што је живот?

— У мојим романима има за сваки узраст по нешто што може да користи човеку у животу. Сећам се једне читатељице мог романа симболичног наслова „Изнад себе“ кад је у разговору са својом ћерком казала: „Ја се не нервирам због нечега што не могу да изменим“. Тако је често говорила главна јунакиња Софија свом мужу Лазару.

Што се тиче тема везаних за свет интима, нарочито у поменутом роману, тиме сам испунила жељу мом супругу који је желео да пишем о еротичности. А тај породични роман је наметнуо да пишем и о тој теми, али само из Свете тајне брака. Можда и из другог разлога: да бих показала како може да се пише и о еротичности на један лепши начин. Не волим писање језиком узетим из уличног жаргона. Писац је уметник и на уметнички начин треба о свакој теми да пише. Литература, дакако, помаже младима у животу, али треба да пронађу добру, ону праву, за њихов узраст. Опет понављам да је дете будући човек који треба да се формира са свим одликама доброг човека. Ту главни задатак имају родите-

љи, васпитачи и учитељи, али треба да буду истрајни у томе. Врло је важно да човек још у најранијој младости постави свој животни циљ и да стално граби ка њему. Макар и са болом прескако препреке које су на изглед непремостиве. Кад стигне до свог циља, онда ће срећан, са песмом, сести на крај „да вади трње из окрвављених табана“.

У свом делу негујете језик свог завичаја и дух живота из Ваше младости на југу Србије, колико сте се, заправо, на тај начин одужили онима који су помогли да постанете ово што сте данас?

— Дух живота из моје младости је присутан у мом делу. Волим свој завичај. Радо се сећам свега са чиме сам се сретала: лепа природа, зеленило, прве мирисне љубичице, поред грма белог глога у пролеће, жубор бистре реке, песма птица, нарочито за празник Ђурђевдан. Сећам се пита које су правиле моја бака и мајка. Радо се сећам и свих људи које сам познавала. Волим их као своју браћу.

Што се тиче језика мог завичаја, нема га у мом делу. Можда укупно неколико речи. Знам да читаоци не воле дело на неком дијалекту и зато га не користим. Моје нове речи, такозване кованице, којих има доста, многи поистовећују са језиком мог завичаја. О мом језику је писао и господин проф. др Воја Марјановић у свом есеју „Зов детињства и живота у песми и причи Русије Маринковић“ – „Добар песник разноврсне тематике и богатог, па чак и регионалног језика, Маринковићева се уписује у ред оних писаца који увек теже напред: то напред је трагање за новим тематским садржајима, али и формом песме или приче. Само тако се постаје песник иновације, истраживач и креатор.“

Када је реч о одужењу онима који су заслужни што сам постала данас оно што јесам, један читалац из мог краја рекао је: „Роман 'Све што знам о Ани' је као Библија за наш крај.“

Какве тајне крије Ваша књижевна радионица? Јесте ли задовољни постигнутим?

— Волим да се моје књижевно дело разликује од свих. Трудим се да тако и буде. Не волим да пишем по шаблонима насталим пре много година. Не поштујем никакве оквире. Желим безграничну слободу и пространства којима ће моје мисли слободно да иду до дна бездна и до врха безврха. Што се тиче задовољства постигнутим, мислим да нису задовољни ни највећи писци на свету. Свако који би по други пут писао

своје дело, изменио би нешто. И ја кад бих писала по други пут то исто, изменила бих по нешто. Да би се нешто жељено постигло, поред Божијег дара, веома ја важна мудрост и упорност. Само мудар стиже до среће. Ако је и упоран, срећа га сретне. Захваљујући Господу, мене је срела. Задовољна сам својим постигнутим резултатом.

(Балкан ИН)

АУТОРИ

Зоран Спасојевић Паске: „Пољубац у настајању“

Аигненд Дагине (Aignend Dagainne – псеудоним Inge Wesdijk) – Холандска песникиња и фотограф, која објављује под псеудонимом. Сарадник је многих листова и часописа. Објавила двојезичну антологију *Одакле си* (*Where Are You From?*), као и избор савремене поезије *Маслачак у вази руже* (*Dandelion in a Vase of Roses*).

Алајоров Асрор (Asror Allayorov) – Рођен је 1986. године у Узбекистану. Уредник часописа „Daryo“ и „Sharq Dunyosi“. Објавио збирку кратких прича *A Decision* (Одлука) у Сједињеним Америчким Државама (2014) и књигу прича *Моћ огледала* (2017). Књига *A Decision* преведена је на јапански, а приче су појединачно превеђене у Шпанији, Аргентини и Казахстану. Добитник неколико значајних награда и признања у Индији („Sahitya Sree“, „Shan-E-Adab“). Песме су му превеђене и објављиване у Индији, Италији, Бангладешу и другим земљама. Живи у Индији.

Бонева Станка – Филозоф и филолог. Аутор је две коауторске и једне самосталне књиге (*Засеј ми море*, 2012). Награђивана на бројним књижевним бугарским и међународним конкурсима. Добитник је књижевне награде „Николај Искров“ (Свиштов, 2012). Стихови су јој преведени и публиковани на енглеском, српском, македонском, јапанском, румунском и другим језицима. Живи у Бугарској.

Брума Анка Михаела (Anca Mihaela Bruma) – Рођена је у Румунији. Живела на четири континента. У Румунији завршила Високу уметничку школу, а у Аустралији магистарске студије пословне администрације. Пише поезију и прозу. Објавила збирку *The Light of Our Beingness – I Am That You Are*. До сада није превеђена на српски језик.

Вилафаниа Б. Сантјаго (Santiago B. Villafania) – Рођен је 1971. године на Филипинима. Песник који пише на матерњем и енглеском језику. Објавио је шест збирки песама. Добитник неколико награда и признања. Заступљен у многим изборима и антологијама савремене филипинске књижевности. Превеђен на шпански, италијански, арапски и хинди. Члан је филипинског ПЕН-а. До сада није превеђен на српски језик.

Вујачић Андрија Расточки – Рођен је 1963. године у Београду. Објавио је пет збирки песама: *Спокој*, *Пред литицама*, *Чујеш ли звон моје ли-*

ре, Споне и Златни се румен са купола диже : Золотой румянец на куполах играет, пет збирки прича: Тајанствено светло, Златија девојка, Слобода се весели под барјаком слободара, Крст од злата и Плава звезда и два романа: Време туге и освете и Слобода за све и све за слободу. Сарађује с бројним часописима. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

Вујовић Марко – Рођен 1981. године у некадашњем Титограду. Студирао енглески језик и књижевност. Таутограме, песме чије речи почињу истим словом, пише од 1999. године. Сакупља таутограме на другим језицима (латински, руски, пољски, француски, италијански итд.). Песме и приче објављује у часописима и зборницима. Живи у Подгорици.

Дангубић Ратко (Радивоје) – Рођен у Љубињу – Жрвањ, Херцеговина, 1946. године. Приповедач, романсијер, афористичар. Књиге афоризама: *Уместо истине* (1972), *Маде ин Глава* (1986), *Речник јеретика* (1991) и *Тестамент бесмртника* (2007). Књиге прича: *Руска кола* (1995), *Вечера у врту* (1997), *Secondhand Story* (2002) и *Пола иконе* (2011). Романи: *Кутија за мушке ципеле* (2000), *Немачки у сто лекција* (2005), *Бела прича* (2009) и *Moving Day* (2012). Приче и афоризми заступљени су у више антологија у земљи и иностранству. Писао је и драмске текстове за радио и ТВ. Живи у Новом Саду и Београду.

Деспотовић Милијан – Рођен 1952. у Субјелу код Косјерића. Песник, есејиста и афористичар. Објавио је седамнаест збирки песама, пет књига афоризама, једну монографију и девет књига есеја и приказа. Уредник је првог српског хаику часописа „Паун“, покренутог 1988. у Пожеги, као и књижевних новина „Свитака“. Добитник бројних награда. Живи у Пожеги.

Димитријевић С. Милан – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирани астроном и физичар, доктор наука. Аутор више књига о астрономији. Пише и преводи поезију. Књиге: *Песме* (преведена на бугарски), антологија *Космички цвет* (2003) и *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015). Члан је Удружења књижевника Србије.

Допенберг Ролф (Dorpenberg Rolf) – Објављује поезију и прозу. Превођен је на неколико језика. Значајнија дела: *Le songe du fleuve* (2011), *Uriance* (2014), *Amay Rue Paireuses* (2016), *Crue de fond*, *Salt of our veins* и др. Учесник бројних књижевних фестивала у земљи и свету. Ово је први превод његових стихова на српски језик. Живи у Швајцарској.

Драгић Желимир – Рођен је 1988. године у Бањој Луци. Магистар разредне наставе. Живи у Лакташима.

Ђокић Милован – Рођен је 1991. у Липецку, Русија. Студент физике. Пише кратке приче, поезију, драме, есеје. Објавио роман *Атинска руина* (2016, Београд). Награђиван.

Ђуричковић Дијана – Рођена је 1971. године у Сомбору. Апсолвирала енглески језик на Филозофском факултету у Новом Саду. Професионално се бави преводилаштвом са енглеског и француског језика. Сарадник многих листова, часописа и медија.

Ђуричковић Милутин – Рођен је 1967. у Дечанима. Доктор филолошких наука. Песник и прозни писац за децу и одрасле, новинар и књижевни критичар. Живи у Београду и ради као професор на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Члан Удружења књижевника Србије и Удружења новинара Србије. Уређивао часописе *Светионик* и *Наше стварање*. Заступљен у 35 антологија и избора. Радови су му превођени на десетак језика. Објавио је 53 књиге – 16 белетристичких (песме, афоризми, романи) и 37 научно-стручних издања. Добитник је награда: *Сима Цуцић* (најбоља књига за децу, 2010), Награда за најбољу дечију књигу године (Подгорица, 2010). *Раде Обреновић* (најбољи роман године за децу, 2011), *Доситејево перо* (трећа награда дечијег жирија, 2011, 2013). Живи у Београду.

Елсаиед Ибрахим (ميهارب ديسلا) – Египатски писац и илустратор за децу и младе. Објавио неколико књига прозе. Сарадник многих листова и часописа. Добитник низа вредних награда и признања. До сада није превођен на српски језик.

Живојиновић Војкан – Рођен је 1981. године у Београду. Студент новинарства. Пише стихове неосимболистичког, неоконцептуалног и морсатристичког усмерења. Учествовао на бројним књижевним скуповима. Са Борисом Косовићем издаје манифест новог књижевног правца, Морсатризма. Сарађује са часописима.

Ибрахимагић Ћ. Омер – Рођен је 1968. године у Тузли. Доктор медицинских наука. Публикује песме, приче и путописе у босанскохерцеговачким и страним часописима, листовима и порталима. Објављене књиге: *Боје Сунца* (проза, 2000), *Ћилибар и перле* (поезија, 2007. и 2008), *Обичне ријечи* (поезија, 2012), *Ваша прича, наша књига* (проза, 2012), *Познавање природе и друштва* (поезија, 2014). Коаутор је прве збирке поезије лекара у Босни и Херцеговини *Шест бијелих мантила* (Тузла, 2007). Награђиван за песме и приче. Заступљен у антологијама поезије. Члан је Друштва писаца Босне и Херцеговине. Живи у Тузли.

Игњатовић Кнежевић Миљана – Рођена је у Пироту. Дипломирани математичар. Аутор је збирки песама *Градови са оне стране пута*

(2012), *Верижњача за душу* (2013), *Разломљена времена* (2014), *Бубамара* (2016), *Искре духовности* (2016) и *Искре сећања и мудрости* (2017), збирки песама за децу *Сви смо деца* (2014) и *Најлепше доба* (2015), као и романа *Игра судњег дана* (2012), *Време после времена* (2015) и *Анатомија страха* (2017). Добитник је бројних награда и признања. Заступљена је у бугарској Антологији поезије *Белоцветните вишни*. Живи у Нишу.

Јефтимјевић Лилић Милица – Рођена 1953. године у Ловцу, код Бањске, Косово и Метохија. Магистар филолошких наука. Објављене књиге: *Мрак, избављење* (1995), *Хибернација* (1998), *Путопис коже* (2003), *Чарање* (2007), *Сиже случаја* (2002), *Одвијање свитка* (2009), *Мистерија љубави* (2011), *Критички темељи и донети* (2011) *Жубор ума* (*Il gorgoglio della mente*) (2012), *Тетоважа ума* (2012), *Мозаикот на создателот* (2012), *Das mysreium der liebe* (2012), *По мери мита* (2014), *Очи у очи са судбином* (2015), *Партенон звездама зидан* (2015), *Ватра и слово / Il fuoco e il verbo* (2015). Књиге критика: *Поетика слутње* (2004), *Епистемолошка осветљавања* (2007), *Егзактност тајне* (2012), *Понирања (у прозни текст)* (2015). Песме су јој превођене на: руски, италијански, енглески, француски, арапски, словачки, бугарски, мађарски, немачки и друге језике. Критике на: енглески, италијански, македонски... Живи у Београду.

Јокић Перица – Рођен 1962. Дипломирани професор књижевности. Пише кратке приче, сатиричне приче, афоризме, драме, романе. Објавио једанаест књига: *Паметнији попушта* (афоризми, 1996), *Ти си мој геније* (роман у балади, 1996), *Доручак за Ему* (драма, 1997), *Тачно у подне* (антологија радио афоризма, 1998), *Лифт* (драма, 1999), *Причам ти причу* (сатиричне приче, 2013), *Искусства Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2014), *Огледи Роберта Ниманија* (сатиричне приче, 2015), *Свемирски дневник* (роман, 2015), *Строго за јавност : афоризми и закони* (2016) и *Изразито добре приче* (2017). Сарађује са часописима. Заступљен у бројним зборницима и антологијама. Награђиван. Превођен на руски, енглески, словеначки и македонски језик. Живи у Беранама.

Јосева Павлина – Рођена је у Шумену (Бугарска). Објавила је четири књиге песама: *Тешка за сањање*, *Још тишине*, *С оне стране тишине* (преведена је на руски) и *Еротика по сеоски* (на северноисточном бугарском дијалекту).

Ковачевић Савић Маја – Рођена 1972. године у Београду. Дипломирани правник. Објавила роман *Можда си то била ти*, *Ангелина* (2017). Живи у Београду.

Комбиљ Јарослав – Рођен је 1944. Дипломирани технолог. Од 2001. преводи с украјинског језика на српски и са српског на украјински. До сада је превео: *Мисија у Африци* (2002), *Ивана Купала* (2005), *Ривне/Ровно – Зид* (2006), *Слатка Дарусја* (2007), *Преподобни Јов, игуман Почајивски* (2008), *Воа Constrictor* (2009), *Уси на сцену (Хајдемо на позорницу)* (2001–2009), *Коняк з дош-ем (Коњак уз кишу)* (2009), *Cornelia Street Cafe* (2009). Његови преводи су објављивани у бројним нашим и страним часописима.

Лекић Рада – Рођена је 1980. године у Београду. Магистар политичких наука. Пише песме, прозу и афоризме. Аутор је збирке песама *Опсенар* и романа *Вредело је чекати*. Објављује афоризме у дневним листовима. Живи у Истанбулу (Турска).

Лилић Драгана – Рођена је 1983. године у Приштини. Дипломирани драматург и новинар. Живи у Београду.

Малешевић Јасмина – Рођена је 1962. године у Београду. Доктор ветеринарске медицине. Члан Удружења књижевника Србије. Објављене књиге: *Рођени из исте смрти* (Јасмина Малешевић и Војислав Брковић, 1990, поетски дијалог о љубави), *Скарабег*, (1992, поезија у прози), *Адаме не љути се* (Александра Слађана Милошевић и Јасмина Малешевић, 2001, проза), *Јади младог анђела* (2010, поезија), *Дневник урбане сирене* (2013, поетски роман), *Чарна шума* (2014, поезија у прози), *Мачкасте приче* (2015, књига за децу).

Маљихон Ана – Рођена је 1984. године у Украјини. Филолог, песник и прозаиста. Објавила три збирке песама: *Куцање на врата (Дзвінок у двері,* 2003), *Преливање крви (Переливання крові,* 2012) и *Напуштеним бродовима (Покинутим кораблям,* 2012) и роман *Научи је да ради то* (2013). Објављује у многобројним алманасима и књижевним часописима. Лауреат је бројних књижевних конкурса. Члан је Националног удружења књижевника Украјине. Живи у Украјини.

Маринчева Евгенија – Грађевински инжењер. Аутор је две књиге песама и књиге кратких прича. Живи у Софији.

Марић Данило – Рођен је 1938. године у Косору, Мостар (Босна и Херцеговина). Магистар техничких наука. Објављене књиге: *Чувари звијезда* (приповетке, 1983, група аутора), *Доктор лима* (приповетке, 1985), *Ни бос ни обуен* (приповетке, 1986), *Süzam dađi* (приповетке, 1986, на турском језику), *Алираша* (роман, 1987, на турском језику), *Васа Куса* (роман, 1989), *Yaşova* (роман, 1990, на турском језику), *Мостарска треа* (приповетке, 1997), *Vule Yelich* (роман, 1997), *Рика ријеке Дрине* (приповетке, 2000), *Сузополје* (роман, 2000), *Алипаша* (роман, 2001), *Палата изнад Бел Кањона* (роман, 2004), *Леши-*

нарке (роман, 2005), *Од јаблана до поплара* (роман, 2006), *The Mystic Best Man* (приче, 2008, на енглеском језику), *Мистериозни кум* (приче, 2008), *Мостарска трепа* (приче, допуњено, 2009), *Васа Киса – мостарска лиска* (роман, допуњено, 2009), *Господин Алекса* (приче, 2010), *Радост и туга мостарског духа* (роман, 2011), *Госпа* (роман, 2013), *Our Lady* (роман, 2013, на енглеском језику), *Nuestra Senora* (роман, 2014, на шпанском језику), *Чемерика : Том I* (2017), *Чемерика : Том II* (2017), *Чемерика : Том III* (2017), *Вељко Бојић – прећутани умјетник* (истраживање, 2008). Објавио је више од седамдесет осврта, рецензија и есеја. Живи у Шарлоту (САД).

Миливојевић Милен – Рођен 1943. године у Драјинцу код Сврљи-га. Афоризме и друге сатиричне текстове објављује у штампаним и електронским медијима. Објављене књиге афоризама: *Како сам постао узрнут* (1992, Зајечар), *Ап расап* (1992, Бор), *С ума* (1998, Бор), *Није ово Данска* (2001, Бор), *Гологлави Рајко и Црвенкапа* (2002, Бор), *Касно сам почео да пишем* (2008, Београд), *Држави није добро* (2009, Београд) и *Ерогена прва лига* (двојезично: српски – македонски), (2013, Струмица, Македонија). Заступљен у три антологије афоризама. Добитник неколико важних признања. Превођен на руски, македонски и баскијски језик. Живи у Бору.

Милутиновић И. Љубомир – Рођен у Југовићима, општина Никшић. Доктор филолошких наука. Бави се историјом књижевности. Сарађује с бројним часописима. Објављене књиге: *Методички приступ приповијец*и (2003) и *Жене пјевачи српских народних пјесама* (2008). Живи у Бањалуци.

Миљковић Милица – Рођена 1994. године у Нишу. Студент је Високе школе за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Преводи са енглеског језика. Живи у Нишу.

Митић Милица –

Мићуновић Радомир – Рођен је 1940. у Лозовику. Збирке песама за одрасле: *Крилна окна* (1970), *Дан и бездан* (1974), *Одрон* (1980), *Узидана магла* (1981), *Кожни повез* (1989), *Јава и други снови* (1997), *Неке давне песме* (1997), *Лирика – изабране песме* (1997), *Магична поља* (1997), *Библиос* (2001), *Козмограф* (2001), *Издазак из перфекта* (2002), *Магична поља и коментари* (2004), *Из/повести* (2006), *Наслов* (2007) и др.. Књиге за децу: *Звездани медведи* (1976), *Сањалиште* (1982), *Занимљива занимања*, *Од немира до свемира* (1985), *Крилатице* (1986), *Цвркува дискотека* (1986), *Лафоризми* (1996), *Водени свет* (1996), *Корални замак* (1996), *Мајмунска посла* (1996), *Жабљи троскок* (1996), *Лет лет бубамаро* (1996), *Фауна без пауна* (1996), *Енци менци поименци* (1997), *Именик без телефона* (1997), *Цикота и ники* (1997), *Немања на потезу* (1997), *Повратак у детињство* (2001), *Малишани и великани* (2002), *Царица мрвица* (2003), *Из ба-*

ште моје маште (2005), Велики мали свет (2006) и др. Превођен на десетине језика, заступљен у бројним антологијама, сарађује са многим часописима, награђиван. Живи у Београду.

Михајловић Надежда – Професор енглеског језика. Објавила је 11 књига: проза и поезија (за одрасле и децу), јапанска поезија (хаику, сенриу, вака, хаибун и хаига). Радове објављује у књижевним часописима и хаику новинама. Живи у Нишу.

Николетић Мићуновић Бојана – Рођена 1956. године у Београду. Пише кратке приче и афоризме. Сарађује са часописима. Заступљена у зборницима. Преводи с енглеског. Објављене књиге: *Појмови – псеудонаучно дело* (2002), *Градске приче* (кратка проза, 2015), *Минти, Ноло и остали (мале приче о псима и мачкама)* (књига за децу, 2015), *Јесен/зима 2015/16* (афоризми, 2016), *Поза, пресек и став* (кратке приче, 2016). Живи у Београду.

Новковић Валентина – Рођена 1973. године у Минхену. Дипломирани филолог (руски језик и књижевност). Пише поезију и прозу. Објавила збирку песама *Безвреме* (2014). Заступљена у неколико зборника и избора. Бави се преводилаштвом са руског језика. Живи у Београду.

Одрискол Маргарет (Margaret O'Driscoll) – Рођена је 1960. у Корку (Cork), у Ирској. Пише поезију. Заступљена је у неколико антологија. Прву књигу поезије *Најбоље ствари у животу су бесплатне* (*The Best Things In Life Are Free*) објавила је 2016. Преведена је на неколико језика. Ово је прво објављивање њених стихова на српском.

Оташевић Алма – Рођена 1963. године у Новом Пазару. Дипломирани филолог (руски језик). Преводи с руског. Приредила и превела књигу *Афоризми руских писаца* (2008). Живи у Београду.

Оташевић Ђорђе – Рођен 1959. године у Ужицу. Доктор филолошких наука. Објављене књиге: *Како мирише пластично цвеће* (2001, сатиричне приче), *Убиство на кредит* (2002, афоризми), *Хроника боље будућности* (2003, сатиричне приче), *Изабране приче* (2008), *Празнина у славолуку* (2010, афоризми). Добитник неколико награда за сатиричне приче. Заступљен у антологијама афоризама објављеним у Русији, Италији, Румунији, Словенији, Пољској и Шпанији (Баскија), као и у бројним домаћим антологијама. Приредио више од педесет антологија, прегледа и зборника кратких прича и афоризама, као и петнаестак књига поезије и прозе српских писаца из 19. века и прве половине 20. века. Живи у Београду.

Мариола Пантелић – Рођена је 1983. године у Београду. Дипломирани филолог, мастер (бугарски језик и књижевност). Преводи са бугар-

ског. Објавила је збирке песама *Срце у заблуди* (2012) и *Венац од снова* (2015). Освојила је неколико награда на међународним фестивалима поезије и кратке приче за омладину до 30 година. Песме су јој објављиване у десетак зборника поезије. Њена песма „Лице песника“ преведена је на словеначки језик и објављена 2012. године у књизи *Antologija novejše srbske poezije* у Словенији. Живи у Земуну.

Пековић Анђела – Рођена је 1994. године у Никшићу. Пише поезију. Сарађује са часописима. Живи у Никшићу.

Петан Жарко – Рођен 1929. године у Љубљани. Економиста и режисер. Аутор је 49 књига (проза, поезија и драме). Објавио је 13 књига афоризама. Добитник је бројних награда. Умро је 2014.

Петковић Сретен – Рођен 1953. године у Београду. Објављене књиге: *Песме о питањима* (збирка песама, 1999), *Чудне ствари* (збирка прича, 2006), *Млинарев син* (роман, 2008), *Рембрант, млинарев син* (роман, 2011), *Женска врата* (роман, 2012), *Сува киша* (роман, 2016). Живи у Београду.

Пиксијадес Данијел – Рођен је 1931. године у Кисачу (Војводина). Завршио је учитељску школу. У Канади је објавио низ песама, приповедака, есеја и чланака у југословенској и чехословачкој емигрантској штампи. Један је од првих чланова Удружења *Десанка Максимовић*. На словачком је објавио збирке песама за одрасле и за децу: *Таласи сидра таласи / Vlnkotvuyvlny* (1974), *Moďrá pĺša, Úlet za srdcom, Zbrazdene nebo, Rybka Žiara, Току*, а на српском збирке песама: *Бити изван* (2003), *Ка срцу земље* (2005), *Одасвуд сјевер* (2006), *Свечаност воде* (2017), *Путоказ ка звијезди* (2017) и *Путници на југ* (2017). На енглеском објавио збирку *Interlude*. У Канади је уређивао *Наше новине* (1977–1988). Другу књигу мемоара објавио је под насловом *Записи без редоследа* (Нови Сад, 2014). Живи у граду Тандер Беј, у провинцији Онтарио (Канада).

Пиксијадес Смиљана – Рођена је у Крушевцу. Већ неколико деценија живи као пензионер у Онтарију (Канада). Бави се преводаштвом са енглеског и објављује преводе у листовима и часописима.

Радовић Весна – Рођена је 1966. године у Херцег Новом. Специјалиста фармацеутске медицине, доктор медицинских наука. Објавила је збирке поезије: *Чувари душе, Гора изнад мора, Несаница, Искласале речи, Име на води, Трагови белог медведа*, и избор песама *Чувари душе*, као и роман *Фирентински шал*. Добитница је бројних награда. Једно време водила је књижевну заједницу у кући Ива Андрића у Херцег-Новом. Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења књижевника Црне Горе. Песме су јој пре-

вођене на италијански језик. Објављује поезију у више часописа. Заступљена је у зборницима и домаћим антологијама. Живи у Београду.

Радуловић Јелена – Рођена је 1995. године у Нишу. Студира на Високој школи за васпитаче струковних студија у Алексинцу. Преводи са енглеског језика. Живи у Нишу.

Ракочевић Тијана – Рођена је 1994. године у Подгорици. Апсолвент филологије. Поезију објављује у часописима.

Ранчић Маја – Рођена је 1995. године у Нишу. Аутор је романа *Потонула Москва*. Добитница награда Витезових фестивала за децу.

Рим-Живковић Љиљана – Дипломирани филолог (књижевност). Песник, прозаиста, сатиричар, есејиста. Присутна у бројним зборницима, часописима и књижевним новинама. Добитник значајних признања из области књижевности. Објављује и под псеудонимима. Објавила је седам књига: *Капи дрхтавице* (песме, 1988, 1991), *Оживљена светлост* (поема, 1989), *Велика ширина* (песме, 2008), *Омча микрокозма* (афоризми, 2009) и др. Живи у Београду.

Саиловић Деана – Рођена 1971. године у Сарајеву. Пише афоризме, поезију и кратке приче. Аутор је три књиге афоризама: *Принцеза на зрну разума* (2013), *Електронска исповедаоница* (Београд, 2014) и *Који сам ја мени идиот* (Београд, 2017); приређивач је књиге *Жена и афоризам* (зборник афоризама женских аутора региона, Сремски Карловци, 2016). Заступљена у зборницима афоризмима и поезијом. Добитник неколико међународних награда. Члан удружења књижевника Србије, Друштва књижевника Војводине, Београдског афористичарског круга, уредник сатиричне рубрике портала за културу Показивач. Живи у Сремским Карловцима.

Сендо Хада – Рођен 1961. године у Уланбатору (Монголија). Његове песме су преведене на више од 30 језика. Освојио је песничку награду у Индији (2000), у Америци (2011), Канади (2015), Русији (2017). Објавио је 15 књига поезије, а његове песме су објављене у Великој Британији, САД, Француској, Немачкој, Русији, Шпанији, Индији, Кини, Грчкој, Италији, Аргентини, Бразилу, Канади, Израелу, Индонезији, Кореји, Колумбији, Мексику, Никарагви, Португалу, Румунију, Албанију, Турској, Грузији, Литванији, Ирану и др. Књиге су му објављене на персијском (2016), курдском (2017), кинеском (2017), грузијском (2017) и немачком (2017). Оснивач је и главни уредник *Светског песничког алманаха*. Живи у Уланбатору (Монголија).

Спасојевић Зоран – Рођен је 1949. у Крагујевцу. Аутор је књига поезије: *Дар празнине* (1986) и *Глад* (1998), књига кратких прича: *Одело за одлазак* (1997) и *Кратке приче без муке* (2003, 2006), књига драма: трилогије *Америка има руну* (2003), кратких драма *Резерват Србија* (2006), документарне комедије *Гаврилов Принцип* (2008) и комедија *Волиш ли ме, Јакове* (2008) и *Мој човек* (2010), књиге сатире *Ту зека пије воду* (2008), као и књиге и-мејл арта *Мала ноћна пошта* (2009). Аутор је CDROM-а (дигиталне графике, књиге и тексто-ви) *Циркус* (2006). Аутор је ТВ драме *Америка има руну 2* (1999), сценарија хумористичке ТВ серије *Без наслова* (2000) и радио-драме *Кратка историја наизменичног стајања и падања* (2004). Заступљен је у педесет антологија и зборника поезије, кратке приче, кратке драме и сатире. Бави се мејл-артом и дигиталном графиком. За своје радове награђиван је више пута. Члан је Удружења драмских писаца Србије и Удружења књижевника Србије. Живи у Крагујевцу.

Средановић Мирослав – Рођен је 1936. године у Вучији код Требиња. Дипломата у пензији. Пише афоризме и приче. Књиге афоризама: *Сто и ниједан афоризам* (2000), *Није смешно* (2001), *Записи на кожи* (2004), *Упадице* (2007), *Смешна збиља* (2010), *Нагазне мисли* (2015) и *Ренесанса без хуманизма* (2017). Сарађивао је с бројним часописима и радио-емисијама. Награђиван за приче и афоризме. Заступљен у бројним антологијама, прегледима и зборницима. Живи у Београду.

Стаменковић Мирослав – Рођен је 1976. год. у Босанској Дубици. Грађевински инжењер. Приче објављује у бројним часописима и зборницима.

Станковић Д. Александар – Рођен је 1942. године у Београду. Дипломирани правник. Објављује поезију и прозу од 1959. године у књижевним листовима и часописима. Објавио је књиге прича *Реквијем за једну љубав* и *Адамови јади*, књиге поезије *Бистрење бескраја* и *И беше Јов на свету*, као и књигу петочинске драме *Сенека*. Живи у Београду.

Стојковић Милко – Рођен је 1959. године у Преслапу, Црна Трава. Објавио књиге: *Утеривање демократије*, *Ја о теби, јао мени*, *Мастило и цигла*, *Гурај*, *Сизифе, гурај*, *Завичајна узглавка*, *Љуљајући безобразлук* и *Мисли на раздџак*. Заступљен је у многим антологијама српског хумора и сатире. Афоризми су му превођени на више страних језика.

Стојнић Данко – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дечјом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене књиге: *Априорна фантастика* (2010), *Синтетичка аутобиографија* (2011), *Две приче* (2011), *Градске приче* (2012), *Шест кратких прича* (2013), *Фасцикле* (2014), *Девет прозора* (2015), *Не-*

колико чудних прича о екскурзорима (2015), Колекција споредних размишљања о оцу (2016) и Диспликације (2017). Живи у Београду.

Столић Даница – Рођена је 1955. године у Приштини. Доктор књижевних наука. Пише критике и есеје. Сарадница је многих наших листова и часописа. Објавила књиге: *Осврти (студије, есеји, критике)* (2007), *Култура говора* (2008, коаутор) и *Стваралаштво Пере Стефановића* (2008). Живи у Београду.

Сувајац Гордана – Рођена је 1962. у месту Србац, Република Српска. Пише поезију. Објавила је пет збирки песама: *Рањена птица* (песме за децу), *Ветрови љубави*, *Дуга живота*, *Дневник моје душе* и *Ако те икада сретнем*. Живи у Аустралији.

Талвет Јури (Jüri Talvet) – Рођен је 1945 у Парну (Естонија). Дипломирао је енглеску филологију и шпанску књижевност. Предаје упоредну књижевност на Тартуском универзитету. Кроз бројне преводе, антологије и уџбенике, први промовише литературу енглеског и шпанског језика у Естонији, а преко предавања и читања говори о естонској књижевности и култури на Куби, Мексику, Никарагви, Шпанији, Финској, Белгији, Пољској, Шведској, Сједињеним Америчким Државама, Канади, Холандији итд. Са Х. Л. Хиком приредио је антологију савремене естонске поезије *На путу кући* (*On the Way Home*). Његова поезија и есеји преведени су на бројне језике. Добио је највећу награду за поезију у Естонији (1997). Живи у Тартуу (Естонија).

Тодоров Милан – Рођен 1951. у Банатском Аранђелову. Дипломирао књижевност. Био новинар и генерални директор Радио телевизије Нови Сад. Прва објављена књига: збирка сатиричних прича *Ухом за крухом* (1976). Написао још: збирке песама *Боца под притиском* (1980) и *Претакани Срби* (2009); књиге афоризама *Црвени и плави* (1981), *Сиротињска забава* (1990), *Острво без блага* (2003), *Покори се и почни*, која је проглашена најбољом књигом афоризама објављеном на српском говорном подручју 2013; драму *Кунинско лето* у сезони 1985/86. извођена у Српском народном позоришту у Новом Саду, и роман *Лек против смрти* (2016). Позоришни кабаре *Где да се носимо* (1981). Кабаре *Патка* (Нови Сад, 1983). Написане и изведене радио драме: *Поздрав из Аустралије* (1981), *Кунинско лето* (1984), *Принц од монокла* (1982). Написана и емитована ТВ драма *Шпански ветар са сиром* (1979). Коаутор ТВ кабарета на ТВ Нови Сад *Тикваријум* (1985). Косценариста ТВ филма *На лепом плавом Дунаву* (режија Бранко Милошевић, 2000). Књиге прича: *Безброј наших живота* (2011) и *Не могу овде да дочекам јутро* (2014).

Трифеновић Станимир – Рођен је 1968. године у Тетову. Дипломирани психолог. Објављивао је прозу и поезију у књижевној периодици. До сада је објавио три збирке песама: *Беспуће и одјек* (1993), *Самоће* (2006), *Тишине* (2009), збирку прича *Препознавање* (2014) и роман *Рукопис једног меланхолика (архаични роман у шест дана)* (2017). Живи у Крушевцу.

Ћатић Драгана – Рођена 1960. године у Тополи. Новинар. Објавила је шест књига: *На зрну душе* (поезија, 1995), *Новинарска* (збирка новинских репортажа, 1999), *Рам за песму* (поезија, 2000), *Трепет лептирових крила* (хаику поезија, 2010), *Борових иглица плес* (хаику поезија, 2015) и *Плаветни снегач* (2016). Њени стихови су преводжени на руски и македонски језик, а заступљени су у више песничких антологија. Живи у Београду.

Ћировић Д. Миленко Љутички – Рођен 1950. године у Љутићи-ма код Пљеваља. Пише поезију, књижевну критику и афоризме. Бави се истраживачким радом из области историје. Поезија (углавном хаику) преводжена је на енглески, јапански, руски, француски, грчки, румунски, словеначки, немачки, шведски, македонски и арапски. Објавио је књиге поезије *Пртљаг завичаја* и *Акорди трајања*; књиге хаику поезије *Вртача* и *У загрљају сјенки* (на српском и енглеском). Заступљен у више од 120 зборника у земљи и иностранству. Сарађивао с бројним домаћим и иностраним часописима. Добитник више признања за хаику поезију у земљи и иностранству. Уредник часописа за хаику поезију „Освит“. Председник Хаику удружења Србије и Црне Горе (од 2003), члан Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

Ћосић Гордан –

Фам Мин Трит (Minh-Triết Phạm) – Рођен је у Вијетнаму. Инжењер политехнике. Учесник је многих фестивала поезије и сарадник бројних часописа у свету. Преводжен на више језика. Добитник многих награда и признања. Објавио неколико књига поезије. До сада није преводжен на српски језик. Живи у Паризу.

Хашим Рокиах (Rokiah Hashim) – Савремена малезијска књижевница. Доктор позоришних наука, преводилац и антологичар. Награђивана и преводжена на више језика. Пише поезију и прозу. Живи у Куала Лумпуру.

Хиаоуи Далила (يواي ح دليلا, Dalila Hiaoui) – Рођена у Маракешу (Мароко). Пише поезију, прозу и драме. Уређује више арапских листова и часописа: „Nesma“, „Sayidaty“, „Popoli News“, „Al Maghrebiya“, „Aicha“, „Azzaman“. Аутор је и коаутор 14 жанровски различитих књига на енглеском и арапском језику. Живи у Риму (Италија).

Христов Иван Рудин – Рођен је 1937. године. Машински инжењер. Прву збирку песама, *Неспокојне стазе*, објављује 2002. Допуњена и прерађена, имала је још два издања. У периоду од 2010. до 2016. објавио је пет нових поетских књига. Члан је Савеза независних бугарских писаца. Живи у Софији.

Чотрић Александар – Рођен је 1966. године у Лозници. Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима. Објавио је књиге афоризама: *Даћемо ми вама демократију*, *Пета колона*, *Недозвољене мисли*, *Кратки резови*, *Гола истина*, *Померање памети* (сатирични афоризми); *Играње главом* (афоризми о спорту); *Својеглава књига*, *Дечја посла* и *О љубави с љубављу* (афоризми за децу); *Добре вибрације* (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича: *Обележене приче*, *Приче пред буђење*, *Причињавање* и *Друге приче* и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*. Књиге афоризама или прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској. Приредио је антологију српског афоризма за децу *Раздељак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању и Антологију савремене руске афористике. Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама. Међу осталим, добитник је признања: „Златна кацига“, „Радоје Домановић“, „Владимир Булатовић Виб“, „Јован Хаџи-Костић“, „Драгиша Кашиковић“, „Стеван Сремац“, „Ђорђе Фишер“, „Златна значка“, „Златни беочуг“, „Витезово пролеће“ и „Доситејево перо“ (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану. Приче и афоризми преводени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки, шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, грчки, каталонски, баскијски, арапски и турски језик. Живи у Београду.

Шарац Миленко – Рођен је 1959. године у Пљевљима. Дипломирани економиста. Пише поезију, хаику поезију, афоризме, сатиричну поезију и књижевну критику. Објавио је књигу поезије *Позни откоси* и књигу афоризама и епиграма *Рафална паљба*. Поезију, хаику поезију и афоризме објављивао је у различитим публикацијама у Црној Гори и Србији. Члан је Удружења књижевника Црне Горе и Хаику удружења Србије и Црне Горе. Живи у Пљевљима.

Шроф Сатиш (Satis Shroff) – Рођен у Непалу. Пише песме, прозу и фантастику на еколошке, етно-медицинске и културно-етнолошке теме. Студирао је зоологију и ботанику у Непалу, медицину и социологију у Фрајбургу (Немачка) и креативно писање у Фрајбургу и Манчестеру (ВБ). Описује себе као посредника између западне и источне културе. Превођен и награђиван. Живи у Фрајбургу (Немачка).